

Αν σου μιλώ με παραμύθια είναι γιατί τα ακούς γλυκύτερα

Ερευνητική Εργασία Β' Λυκείου

Περιεχόμενα

Ομάδες Ερευνητικής Εργασίας	4
Χαρακτηριστικά του παραμυθιού	5
Τα αφηγηματικά χαρακτηριστικά του παραμυθιού	5
Γενικότερα χαρακτηριστικά του παραμυθιού	7
Βασικές Πληροφορίες - Ορισμοί - Αφορισμοί	9
Παραμύθι.....	11
Αρχαία Αθήνα.....	11
Οι ρίζες του παραμυθιού	11
Η μυθολογική θεωρία	12
Η ινδική θεωρία.....	12
Η πολυγενετική ή ανθρωπολογική θεωρία	12
Η ιστοριογεωγραφική θεωρία	13
Η συμβολιστική θεωρία	13
Η ψυχαναλυτική θεωρία.....	13
Από την προφορική στην έντεχνη λογοτεχνία.....	13
Το παραμύθι στην παραδοσιακή κοινωνία	14
Λαϊκό παραμύθι	15
Ο γέρος και τα τρία αδέρφια.....	16
Η Μυγδαλιά κι ο Τζίντζιρας.....	17
Το Δίκιο βασιλεύει ή το Άδικο;	19
Το Καλάμι κι η Ελιά	21
Το κορίτσι που σκότωσε το Δράκο	22
Παιδική Λογοτεχνία.....	24
Η παιδική λογοτεχνία σήμερα	25
Περίοδοι της Νεοελληνικής Παιδικής Λογοτεχνίας	26
Γνωστοί συγγραφείς της Παιδικής Λογοτεχνίας	29
Αίσωπος (7 ^{ος} αιώνας π. Χ.).....	38
Το λιοντάρι κι ο λαγός	40
Χανς Κρίστιαν Άντερσεν	41
Αδελφοί Γκριμ.....	45
Έλληνες Παραμυθάδες.....	46
Ευγένιος Τριβιζάς	47

Βαγγέλης Ηλιόπουλος	48
Εύη Μαυροματίδου	49
Χρυσούλα Μπουκουβάλα	49
Μάνια Δούκα	50
Εύη Κοντόρα.....	50
Γιώργος Κατσέλης.....	50
Η έννοια του παραμυθιού	52
Παραμύθι και ζωή	52
Παιδί κι Ωρίμανση	53
Η ανάγνωση των παραμυθιών στα παιδιά	53
Παραμύθι κι εκπαίδευση	53
Η Κοκκινোসκουφίτσα.....	54
Συνέντευξη της Άτζελα Καραγιάννη	55
Άγνωστοι συμβολισμοί σε γνωστά παραμύθια.....	57
Η Σταχτοπούτα.....	58
Η Κοκκινোসκουφίτσα.....	59
Η Χιονάτη και οι 7 νάνοι	61
Χάνσελ και Γκρέτελ.....	62
Η Ωραία Κοιμωμένη	64
Η πεντάμορφη και το τέρας.....	66
Ψυχοθεραπευτική δράση παραμυθιών.....	68
Θεραπευτικά παραμύθια.....	68
Πανάρχαια μέθοδος	68
Πεποιθήσεις που αλλάζουν	69
Νέα πραγματικότητα.....	70
Θεραπευτικά παραμύθια.....	71
Οι περιπέτειες της Λορέτας της ποντικίνας	71
Λειτουργία βίαιων σκηνών και εικόνων στα παραμύθια	73
Σεξ και βία στα παραμύθια των αδελφών Γκριμ.....	73
Μια φορά και έναν καιρό.....	74
Η Ωραία Κοιμωμένη	74
Στο σήμερα.....	75
Η βία στα παραμύθια.....	75

Αίμα, βία και φρίκη!	75
Δραματοποιημένο Παραμύθι – Αφήγηση και η τέχνη Συγγραφής Παραμυθιών	77
Τέχνη Συγγραφής Παραμυθιών	77
Δημήτρης Προύσαλης: "Το παραμύθι φτιάχτηκε για ν' αφυπνίζει τους μεγάλους"	84
Δημήτρης Αβούρης, παραμυθάς, «Παραμύθι εστί παρηγορία»	86
Εικονογράφοι Παραμυθιών	89
Αιμιλία Κονταίου	89
Ζωγραφική και Παραμύθια	93
Κουκλοθέατρο	97
Κουκλοθέατρο	101
Το Κουκλοθέατρο ως Ψυχαγωγικο-Παιδαγωγικό Μέσο	102
Παραμύθια και ταινίες	105
Παραμύθια και Θέατρο	106
Ανθολόγιο Παραμυθιών	107
Βιβλιογραφία - Διαδικτυογραφία	123

Ομάδες Ερευνητικής Εργασίας

Ομάδα Α΄

Ναντιάνα Γαλανάκη

Αγνή Μοίρα

Φαίδρα Νταϊόγλου

Κατερίνα Χαρίτου

Ομάδα Β΄

Αλίκη Γυφτέα

Ηλέκτρα Κέρπα

Σταυρούλα Κεχαγιά

Μαρία Φωτοπούλου – Λιοσάτου

Λεωνή Χαλάτση

Γ΄ Ομάδα

Σεμίνα Αθανασιάδη

Λάουρα Δεληκούρα

Χριστιάννα Σούλη

Μαρία Χριστίνα Σοφianoπούλου

Δ΄ Ομάδα

Αγγελίνα Αλβανού

Δάφνη Θερμίδα

Άννα Κάτσαρη

Καρολίνα Κάτσαρη

Άντα Παπακυριάκη

Γρηγορία Τριανταφύλλου

Χαρακτηριστικά του παραμυθιού

Υπό την ακριβή έννοιά του το παραμύθι είναι μια σύντομη λαϊκή ιστορία που ενσωματώνει το έθος. Συγγενές του μύθου αλλά διαφοροποιημένο εννοιολογικά το παραμύθι είναι εξ αρχής μια επινόηση, μια μυθιστοριογραφία, μια φανταστική αφήγηση που κάνει μεταφορική χρήση κάποιου ζώου ως κεντρικό χαρακτήρα του ή εισάγει στερεότυπους χαρακτήρες, όπως ο κατεργάρης. Πολύ συχνά γίνεται ανατρεπτική αλληγορία ενάντια στον φεουδαρχισμό ή την εκάστοτε άρχουσα τάξη, ή μια σύγκρουση του ανθρώπινου με το αόρατο βασίλειο. Προσωποποιεί και εξατομικεύει διαφορετικά στοιχεία πέρα από τη λογική του χώρου και του χρόνου και επεκτείνεται αδιάκριτα από τον οργανικό στον ανόργανο κόσμο από τον άνθρωπο και τα ζώα στα δέντρα, τα λουλούδια, τις πέτρες, τα ρεύματα και τους ανέμους.

Τα αφηγηματικά χαρακτηριστικά του παραμυθιού

Ως είδος το παραμύθι ακολουθεί τρεις γενικές αρχές, προκειμένου να αναφερθεί στον χρόνο, στον τόπο και στα πρόσωπα, που αφορούν το περιεχόμενό του. Συγκεκριμένα:

Στο παραμύθι ο χρόνος είναι αόριστος.

Επίσης αόριστος είναι και ο τόπος της δράσης.

Η δράση εκτυλίσσεται σχεδόν εξολοκλήρου μέσα από την ανωνυμία των προσώπων. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 1908 ο δανός λαογράφος Άξελ Όλρικ κατέληξε στην επισήμανση κάποιων αφηγηματικών αρχών για το παραμύθι, τους αποκαλούμενους επικούς νόμους:

- 1) Ένα παραμύθι δεν ξεκινά με το σπουδαιότερο σημείο της δράσης και δεν τελειώνει απότομα. Προηγείται μια ήρεμη εισαγωγή, ενώ η ιστορία συνεχίζεται και μετά την κορύφωση, για να κλείσει τον κύκλο σε ένα σημείο ηρεμίας και σταθερότητας.
- 2) Οι επαναλήψεις είναι συχνές, όχι μόνο για να δώσουν ένταση στην πλοκή, αλλά και για να προσδώσουν όγκο στην ιστορία.
- 3) Την ίδια στιγμή, παρόντα στο ίδιο επεισόδιο βρίσκονται συνήθως μόνο δύο πρόσωπα.
- 4) Οι αντίθετοι χαρακτήρες βρίσκονται αντιμέτωποι.
- 5) Αν εμφανίζονται στον ίδιο ρόλο δύο πρόσωπα, πρόκειται για μικρούς και αδύνατους. Συχνά είναι δίδυμοι και όταν δυναμώσουν γίνονται συχνά ανταγωνιστές.
- 6) Ο χειρότερος ή πλέον αδύναμος μιας ομάδας αποδεικνύεται στο τέλος ο καλύτερος.
- 7) Οι χαρακτηρισμοί είναι απλοί: αναφέρονται μόνο οι ιδιότητες που έχουν άμεση σχέση με την υπόθεση. Δεν υπάρχει καμία ένδειξη για τη ζωή των προσώπων εκτός πλοκής.
- 8) Η πλοκή είναι απλή και λέγεται μία ιστορία τη φορά. Όταν εκτυλίσσονται παράλληλα δύο ή περισσότερα επεισόδια, τότε πρόκειται για λόγιο προϊόν.
- 9) Όλα θίγονται με τον απλούστερο δυνατό τρόπο. Παρόμοια αντικείμενα

περιγράφονται όσο γίνεται πιο όμοια. Η ποικιλομορφία δεν επιχειρείται καν.

Στα υφολογικά-αισθητικά γνωρίσματα του παραμυθιού ανήκουν το περιεχόμενο, τα εκφραστικά μέσα και η λειτουργία του. Το περιεχόμενο των παραμυθιού είναι ενιαίο και μονοδιάστατο. Το φυσικό και το υπερφυσικό στοιχείο συνυπάρχουν και αλληλεπιδρούν. Ο ήλιος το φεγγάρι και τα αστέρια παίρνουν ανθρώπινη μορφή και το βελόνι, το μήλο, το νερό αποκτούν μαγικές ικανότητες. Οι παραμυθιακοί ήρωες παρουσιάζονται ως αβαθείς μορφές (έλλειψη υποκειμενικού βάθους), χωρίς εσωτερικό κόσμο, πάντα νέοι, χωρίς παρελθόν και μέλλον. «Ο συνδυασμός της έλλειψης υποκειμενικού βάθους και της μόνωσης των παραμυθιακών προσώπων έχει έμμεσο αφηγηματικό αποτέλεσμα στο αφηρημένο ύφος του παραμυθιού και τη συνολική απλότητα που το χαρακτηρίζει.

Εξαιτίας αυτής της απλότητας αμφισβητήθηκε η λογοτεχνική αξία του παραμυθιού και ο βαθμός της ωριμότητάς του ως πνευματική έκφραση. Από την αισθητική ανάλυση του παραμυθιού απουσιάζουν οι γλαφυρές περιγραφές και τα πολλά επίθετα. Στο παραμύθι χρησιμοποιούνται σκληρά υλικά όπως μέταλλο, διαμάντι, γυαλί κ.ά. που όλα όμως είναι λαμπερά. Οι χρωματικές αποχρώσεις απουσιάζουν και το ύφος του παραμυθιού στηρίζεται στην υπερβολή και τα εκφραστικά μέσα του, που έχουν τελικό αποτέλεσμα τη σταθερότητα του ύφους και της δομής. Επιπλέον, το παραμύθι «ωθεί το ακροατήριο στην ονειροπόληση εξιδανικεύοντας την πραγματικότητα». Η παραμυθιακή αφήγηση αντλεί τα θέματά της από το κοινωνικό περιβάλλον.

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά ισχύουν και για το ελληνικό παραμύθι, για το οποίο διακρίνονται επιπλέον χαρακτηριστικά που προσδίδονται από την εντοπιότητα τη γλώσσα, την παράδοση και τις γεωγραφικές ιδιαιτερότητες της κάθε περιοχής. Έτσι, το πρώτο γνώρισμα τοπικότητας, που χαρακτηρίζει το ελληνικό παραμύθι, είναι η γλώσσα, είτε πρόκειται για την κοινή ελληνική, είτε για τοπικά ιδιώματα και διαλέκτους. Το λεξιλόγιο διαφοροποιείται ανάλογα με την περιοχή, προδίδοντας ενίοτε τις επιδράσεις ξένων κατακτητών. Το δεύτερο γνώρισμα τοπικότητας του παραμυθιού είναι η ελληνική παράδοση, από την οποία αντλεί το ελληνικό παραμύθι τις αναπαραστάσεις του και τις αναφορές του στο φαντασιακό. Στην παράδοση αποτυπώνεται και η ιστορική πορεία του τόπου, τόσο με τη μεταβίβαση στοιχείων από γενιά σε γενιά επί αιώνες ολόκληρους, όσο και με την ανταλλαγή στοιχείων με τους λαούς που πέρασαν από το ελληνικό έδαφος. Επίσης, έχει καταδειχθεί από πολλούς λαογράφους η ομοιότητα μεταξύ ορισμένων αρχαίων ελληνικών και νεοελληνικών παραμυθιών. Το τρίτο γνώρισμα τοπικότητας είναι η προβολή του φυσικού περιβάλλοντος και του κλίματος στο παραμύθι, αλλά και του ίδιου του χαρακτήρα του ελληνικού λαού.

Το παραμύθι βασίζεται στην προφορική μεταβίβαση της παράδοσης από γενιά σε γενιά. Σημαντικός λοιπόν είναι ο ρόλος του αφηγητή, που ζωντανεύει τον κόσμο του παραμυθιού. Οι παραμυθάδες, στην πλειονότητά τους άνδρες, σύμφωνα με τις ανάγκες

και το ταλέντο τους δίνουν μορφή σε ένα αφηγηματικό σχήμα. Έτσι αυτό που διαθέτουμε δεν είναι το αρχέτυπο ενός παραμυθιού αλλά πολυάριθμες εκδοχές του. Οι μετασχηματισμοί των παραμυθιών και η δημιουργία συγκεκριμένων αφηγηματικών τύπων οφείλονται στους αφηγητές. Το πολιτισμικό βάρος και η διάδοση ενός παραμυθιού εξαρτάται κάθε φορά από την αφηγηματική δύναμη ενός παραμυθά, αλλά και από τα γούστα, τις προτιμήσεις και τους παιδαγωγικούς ή άλλους στόχους του ακροατηρίου του μέσα σε μια τοπική κοινωνία. Με αυτόν τον τρόπο η διαδικασία της αφήγησης και της διάδοσης ενός παραμυθιού υπόκειται στο συσχετισμό τριών παραγόντων: της προϋπάρχουσας παράδοσης, του εκάστοτε αφηγητή και της κοινότητας των ακροατών του.

Γενικότερα χαρακτηριστικά του παραμυθιού

Όλοι μας μικροί και μεγάλοι είτε από τη θέση του ακροατή, είτε από τη θέση του αναγνώστη, έχουμε έρθει σε επαφή με τα παραμύθια. Άλλοτε έχουμε κλάψει άλλοτε συγκινηθεί έχουμε θυμώσει, φοβηθεί αλλά κυρίως έχουμε μαγευτεί και γοητευτεί με τις ιστορίες τους και τις περιπέτειες των ηρώων τους. Αυτός είναι και ο λόγος που πολλές φορές επιστρέφουμε σε αυτά και τα διαβάζουμε ξανά και ξανά, δίνοντας όμως κάθε φορά μία άλλη, νέα ερμηνεία, ανάλογα με το πώς είμαστε και νιώθουμε εκείνη τη στιγμή. Τα παραμύθια είναι στιγμές που θυμούνται οι μεγαλύτεροι μας και ζουν οι νεότεροι. Τα συναντάμε σε διαφορετικές χώρες και διαφορετικούς λαούς, γιατί οι πιο όμορφες παραδόσεις της ανθρωπότητας έχουν περάσει στα πιο όμορφα παραμύθια. Η μαγεία του παραμυθιού έγκειται στο γεγονός ότι, αν και η πλοκή τους είναι απλή και λιτή έχουν την ικανότητα, να μαγεύουν αλλά και να διδάσκουν πολλά τόσο στους ενήλικες όσο και στα παιδιά. Στα παραμύθια συναντάμε κακούς βασιλιάδες, βασίλισσες, μητριές, ήρωες, ηρωίδες, ξωτικά, νεράιδες, που όλοι ζουν στο χώρο της φαντασίας. Τα παραμύθια έχουν πάντα ευτυχισμένο τέλος και δεν είναι ρεαλιστικά, αντιθέτως συμβαίνουν στο χώρο της φαντασίας και το υπερφυσικό είναι το κύριο συστατικό τους. Ο υπερφυσικός κόσμος που συναντάμε σε αυτά εκφράζει έναν κόσμο πέρα από το φυσικό, τον οποίο ο άνθρωπος δεν μπορεί να ελέγξει. Επίσης το παραμύθι λειτουργεί και σε έναν χώρο μαγείας, ελεύθερο από τα όρια του χρόνου μέσα στον οποίο βλέπουμε τις καλές μάγισσες να υπάρχουν για να βοηθούν αυτούς που τις έχουν ανάγκη, που πιστεύουν σε αυτές και ζητούν τη βοήθεια τους αλλά και τις κακές μάγισσες, οι οποίες απειλούν τον ήρωα και προσπαθούν να τους δημιουργήσουν πρόβλημα.

Παράλληλα όλοι οι ήρωες στο παραμύθι είτε είναι άνθρωποι, πουλιά, ζώα έχουν τη δυνατότητα να αλλάξουν την εξωτερική τους μορφή χωρίς όμως να χάσουν την αρχική τους ταυτότητα. Ακόμη και τα φυσικά στοιχεία, ο ήλιος, το φεγγάρι, τα άστρα, το νερό και τα δέντρα μπορούν να έχουν κάποια υπερφυσική δύναμη. Το παραμύθι έχει μια ρομαντική και συγκινησιακή γοητεία, ασχολείται με τις εμπειρίες ενός κάθε φορά ατόμου,

που διαθέτει τέτοια χαρακτηριστικά ώστε να μπορεί να ταυτιστεί με τον αναγνώστη. Τα πιο συχνά επαναλαμβανόμενα θέματα στο παραμύθι είναι αυτά που αναφέρονται στις αναποδιές και τα εμπόδια που μπορεί να τύχουν στον ήρωα (π.χ. Σταχτοπούτα) και στο ευτυχισμένο τελικά τέλος που θα έχει αυτός.

Επιπλέον συναντάμε συχνά στα παραμύθια το χρήσιμο ζώο, το ζώο ή το πουλί που μιλάει ή αυτό που έχει μαγικές δυνάμεις και χρησιμοποιώντας την εξυπνάδα του ή τις δυνάμεις του βοηθά τον ήρωα π.χ. στον Παπουτσωμένο Γάτο, ο γάτος βοηθά τον αφέντη του να γίνει μαρκήσιος ή στην σταχτοπούτα τα πουλιά την τρέφουν και την βοηθούν να κάνει τις δουλειές που τις αναθέτουν η μητριά της και οι κόρες της, ενώ στο τέλος τη βοηθούν να παντρευτεί τον πρίγκιπα.

Ένα άλλο επίσης πολύ δημοφιλές θέμα των παραμυθιών είναι αυτό του άσχημου ή σε ορισμένες περιπτώσεις αποκρουστικού όντως. Συνήθως το άτομο αυτό υποφέρει από μια κατάρα που αργότερα με αγώνα και την εκπλήρωση μιας υπόσχεσης ή με την αγάπη και την αφοσίωση από ένα άλλο πρόσωπο προς το πρόσωπό του, εξαφανίζεται ελευθερώνοντας το π.χ. Η πεντάμορφη και το τέρας, ο βάτραχος και ο πρίγκιπας.

Το κυριότερο βέβαια χαρακτηριστικό του παραμυθιού είναι το ευτυχισμένο τέλος, το πνεύμα της αισιοδοξίας και της επιτυχίας, το οποίο προβάλλεται στο παραμύθι, κάνοντας γνωστό από την αρχή ότι το καλό θα νικήσει. Οτιδήποτε και αν συμβεί, όποιες επικίνδυνες και απειλητικές δυνάμεις και αν παρουσιαστούν, υπάρχουν άλλες δυνάμεις που μπορούν να δώσουν βοήθεια, αν τους ζητηθεί. Ο ήρωας ή η ηρωίδα στο τέλος θα συναντηθούν, θα παντρευτούν ή θα ζήσουν ευτυχισμένοι.

Ουσιαστικά, το παραμύθι επιτρέπει στον αναγνώστη να ταυτιστεί με «αρχέτυπες» καταστάσεις και εμπειρίες όπως η σύγκρουση καλού και κακού, η διαφορά μεταξύ θάρρους και δειλίας και η χρησιμοποίηση εξυπνάδας σαν όπλο ενάντια στη δύναμη. Αυτή η ταύτιση και η συμμετοχή βοηθούν στην εξαφάνιση αισθημάτων απομόνωσης και μοναξιάς, στα οποία οι άνθρωποι είναι τόσο ευάλωτοι, κάνοντας τους να αισθάνονται μέρη ενός μεγάλου συνόλου. Το ευτυχισμένο τέλος στην ιστορία δίνει στον αναγνώστη το ευχάριστο συναίσθημα ότι αυτό το σύνολο είναι ευτυχισμένο.

Παράλληλα η ταύτισή μας με τους ήρωες μας επιτρέπει να αναγνωρίσουμε να μάθουμε και να δοκιμάσουμε τρόπους επίλυσης αυτών των εσωτερικών συγκρούσεων και εκεί ακριβώς βρίσκεται η μεγάλης σημασίας εκπαιδευτική και διδακτική αξία του παραμυθιού. Συνεχίζοντας, στις ιστορίες των παραμυθιών παρακολουθούμε τη συνεχή πάλη του ήρωα ή της ηρωίδας να ανακαλύψει την πραγματική του αξία, να γνωρίσει τον εσωτερικό του κόσμο, να ωριμάσει. Αυτός είναι και ο βασικός λόγος που τα παιδιά γοητεύονται και δε χορταίνουν το παραμύθι, δηλαδή με την επανάληψη ενδυναμώνεται η πίστη τους για να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες και να χτίσουν τη δική τους προσωπικότητα.

Βασικές Πληροφορίες - Ορισμοί - Αφορισμοί

1. Το πραγματικό παραμύθι είναι το «μαγικό». Μια φανταστική και δυναμικά αισιόδοξη αφήγηση.
2. Τα καθοριστικά του στοιχεία είναι:
  - α) το υπερφυσικό, το εξωτικό, το θαυμάσιο, το μαγικό, το ονειρικό, το φανταστικό.
  - β) η ευτυχισμένη έκβαση για όλους μέσα και έξω από την ιστορία. Στο τέλος γάμος και χαρές. Έζησαν καλά κι εμείς καλύτερα...
  - γ) η ξεκάθαρη σύμβαση. Από την αρχή («μια φορά κι έναν καιρό») είναι δεδομένο ότι είμαστε στον χώρο της φαντασίας. (Το μόνο είδος που νομιμοποιεί το ψέμα - αντίθεση με μύθο, παράδοση κλπ. - αλλά και με μυθιστόρημα, διήγημα, κλπ.).
  - δ) ο ρυθμός - η δομή - της αφήγησης. Επαναλήψεις, απαριθμήσεις (τριάδες, επτάδες), σαν μαγικές επικλήσεις, τραγουδιστά ξόρκια.
3. Το παραμύθι είναι το μόνο είδος διήγησης που νικάει τον θάνατο. Δίνει στον ακροατή του την αίσθηση πως όλα είναι δυνατά. Τα πάντα μπορεί να συμβούν. Μόνο στα παραμύθια υπάρχει το αθάνατο νερό.
4. Είναι μια παρηγοριά (παραμυθία) για «τα πάντα και τους καημούς του κόσμου». Με τον ρυθμό του, την μουσική του, τις επαναλήψεις, νανουρίζει την ψυχή.
5. Παλιά τα παραμύθια δεν απευθύνονταν στα παιδιά - αλλά σε όλη την κοινότητα. Αλλά και σήμερα τα περισσότερα έντεχνα παραμύθια είναι για μεγάλους. Αν δεν το συνειδητοποιήσουμε αυτό, δεν θα καταλάβουμε πόσα από τα αφηγήματα που καταναλώνουμε καθημερινά είναι παραμύθια.
6. Το καλό παραμύθι δεν είναι (κι ούτε πρέπει να είναι) διδακτικό. Και μπορεί άνετα να είναι αναρχικό, τρομακτικό, άσεμνο (θυμηθείτε τις «Χίλιες και μία νύχτες») χωρίς να πάψει να είναι βαθύτατα παιδαγωγικό.
7. Το παραμύθι είναι πιο κοντά στο όνειρο παρά στην πραγματικότητα (οτιδήποτε κι αν εννοούμε με αυτή τη λέξη).
8. Το παραμύθι είναι τέχνη. Άρα βρίσκεται εκτός ηθικής. Ως τέχνη είναι και ανατρεπτικό. Γι' αυτό και οι μεγάλοι εχθροί του παραμυθίου υπήρξαν ανέκαθεν οι ολοκληρωτικές μορφές ελέγχου του ανθρώπου: η εξουσία, η θρησκεία. Ιδιαίτερα αυτή η τελευταία, που αποτελεί το μέγιστο αντι-θανατικό παραμύθι, το ολοκληρωτικό, απολυταρχικό και ηθικολογικό, πολέμησε ανελέητα το ποιητικό και μαγικό. Το ευνούχισε και το εξόρισε στο δωμάτιο των παιδιών. Το παραμύθι έγινε πολύ γρήγορα το πιο λογοκριμένο λογοτεχνικό είδος. Οι πρώτοι που το λογόκριναν ήταν οι ίδιοι του οι συλλέκτες.
9. Δεν υπάρχει εντελώς αυθεντικό λαϊκό παραμύθι. Ο προφορικός λόγος είναι σαν το πρωτόπλασμα - αναλύεται μόνο νεκρός. Ήδη η επιλογή και καταγραφή του τον περνάει μέσα από το φίλτρο ενός συνειδητού ακροατή. (Ακόμα και το μαγνητόφωνο επηρεάζει τον παραμυθά). Ο άμεσος προφορικός λόγος ποτέ δεν λειτουργεί ως γραπτός - αν δεν ξαναγραφτεί για να υποκρίνεται τον προφορικό (που διαβάζεται). Το ταλέντο του σωστού

συλλέκτη είναι να το ξαναφέρει - έντεχνα - στην αφελή του μορφή. Οι αδελφοί Grimm έκαναν rewriting - για να μην αναφέρουμε τον Charles Perrault. Με αυτή την στενή έννοια, όλα τα παραμύθια είναι έντεχνα.

10. Το λαϊκό παραμύθι είναι η τέλεια μορφή του αποτελεσματικού λόγου. Η επάλληλη δημιουργία το έχει εμπλουτίσει και φιλτράρει. Παραμένουν μόνο τα ενεργά στοιχεία, τα απόλυτα απαραίτητα. Με δύο φράσεις λέει τα πάντα. Η επανάληψη το έχει λειάνει σαν βότσαλο. Ούτε μια περιττή λέξη.

11. Γι' αυτό και το παραμύθι είναι η δυσκολότερη μορφή του γραπτού λόγου. Πιο εύκολο να μιμηθεί κανείς τον Σαίξπηρ. Η αυθόρμητη αφέλεια του παραμυθιού δεν έχει καμία σχέση με την άνοια του πεπονημένου δήθεν παιδικού μπλα- μπλα. (Αυτό για μερικές κυρίες που κάθε χρόνο γεννάνε πεντ' έξι παραμυθάκια - και τους εκδότες που έχουν στήσει βιομηχανίες «παραμυθιών». Σωρός τα σκουπίδια).

12. Καλό παραμύθι (όπως και καλή παιδική λογοτεχνία) είναι αυτό που αρέσει στους μεγάλους. Αν δεν γοητεύει εσάς, μην τολμήσετε να το δώσετε στο παιδί σας. Είναι σαφώς πιο απαιτητικός αναγνώστης. (Έτσι κι αλλιώς η διάκριση - ρατσιστική - `μεγάλοι-παιδιά' είναι πρόσφατη επινόηση).

13. Το λαϊκό παραμύθι ήταν έργο συλλογικό. Το έντεχνο παραμύθι είναι έργο μοναχικό. Ενός ονειροπόλου.

Παραμύθι

Το **παραμύθι** είναι μια φανταστική λαϊκή διήγηση, ευχάριστη και ελκυστική, ιδιαίτερα στα παιδιά. Δεν αναφέρεται ποτέ σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο, αλλά μεταφέρει αόριστα τον ακροατή στο παρελθόν με την τυπική εισαγωγή: «Μια φορά κι έναν καιρό...».

Τα παραμύθια αναφέρονται σ' έναν κόσμο εξωπραγματικό και το περιεχόμενό τους είναι φανταστικό. Διαθέτουν έντονα τα στοιχεία του μαγικού, του υπερφυσικού και του απίθανου. Συνήθως έχουν ως πρωταγωνιστές υπεράνθρωπα όντα (όπως γίγαντες, δράκους, νεράιδες, κ.ά.), αλλά και πρόσωπα ικανά μέσω μαγικών αντικειμένων ή προσωπικής δύναμης για υπεράνθρωπα κατορθώματα. Τ' άψυχα ζωντανεύουν, πολλά ζώα παίρνουν ανθρώπινη μορφή και άλλα έχουν μαγικές ιδιότητες.

Δεν πρέπει όμως να μπερδεύουμε τα παραμύθια με τους μύθους. Οι μύθοι έχουν σκοπό να διδάξουν τον ακροατή, ενώ τα παραμύθια είναι καθαρά ψυχαγωγικά.

Το τέλος των παραμυθιών είναι κι αυτό ευχάριστο. Οι ήρωες ανταμείβονται για τους κόπους τους και τις ταλαιπωρίες τους. «Κι έζησαν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα».

Τα παραμύθια έχουν τις ρίζες τους στην αρχαιότητα. Οι άνθρωποι τότε έλεγαν διάφορες ιστορίες για ευχάριστα ή τρομακτικά πράγματα, προσπαθώντας να διασκεδάσουν και τους εαυτούς τους αλλά και τους άλλους. Λέγεται ότι το παραμύθι καλλιεργήθηκε περισσότερο στις Ινδίες. Μα και άλλοι λαοί, οι Έλληνες, οι Κινέζοι, οι Αιγύπτιοι, οι Σλάβοι, έχουν μεγάλη παράδοση στα παραμύθια.

Αρχαία Αθήνα

Στην αρχαία Αθήνα μητέρες και τροφοί τραγουδούσαν στο παιδί όχι μόνο νανουρίσματα και τραγουδάκια, αλλά τους διηγούνταν, απ' όταν έφθναν σε ηλικία να τις καταλάβουν, ιστορίες της παραδόσεως. Αυτή ήταν η πρώτη διδασκαλία που λάβαιναν τα αγόρια.

Τα ανυπάκουα παιδιά τα απειλούσαν με διάφορους «μπαμπούλες», που τα ονόματά τους ήταν «Ακκώ, Αλφιτώ, Γελλώ, Γοργώ, Έμπουσα, Λάμια, Μορμώ ή Μορμολύκη, Εφιάλτης». Ο λύκος χρησίμευε κι αυτός σα φόβητρο, καθώς βλέπουμε από το μύθο του Αισώπου «Ο λύκος και η γριά».

Στην αρχαία Ελλάδα οι παραμυθάδες ονομάζονταν «λογοποιοί» ή «μυθοποιοί».

Οι ρίζες του παραμυθιού

Ένα σημαντικό ερώτημα, που προέκυψε από την επιστημονική μελέτη του παραμυθιού, ήταν αυτό που αφορούσε τη γέννησή του. Γύρω απ' αυτό κατά καιρούς διατυπώθηκαν πολλές θεωρίες.

Η μυθολογική θεωρία

Η πρώτη θεωρία εκφράστηκε από τους αδερφούς Γκριμ, οι οποίοι την εξέθεσαν στο δεύτερο τόμο της διάσημης συλλογής τους με λαϊκά παραμύθια που είχαν συλλέξει από την προφορική παράδοση, με τον τίτλο «Kinder und Haus- märchen» (1815). Οι δυο Γερμανοί φιλόλογοι διατύπωσαν την άποψη ότι τα παραμύθια, αν και νεότερα από τους μύθους και τα επικά τραγούδια, προέρχονταν από έναν κοινό χώρο, την κοιτίδα του ινδοευρωπαϊκού πολιτισμού και ότι από εκεί μετακινήθηκαν μαζί με τα ινδοευρωπαϊκά φύλα. Βασική ιδέα των Γκριμ ήταν, ότι τα παραμύθια ήταν κατάλοιπα αρχαίων μύθων, άρα ήταν έργο όχι μόνο της φαντασίας, αλλά αποδεικτικό στοιχείο μεγάλης ιστορικής αξίας. Την άποψή τους αυτή επανέλαβαν με μεγαλύτερη έμφαση στον τόμο των παρατηρήσεων που εξέδωσαν για τα δικά τους παραμύθια το 1856.

Στην αρχή, η θεωρία έγινε σεβαστή και υποστηρίχθηκε και από άλλους μελετητές, όπως ο Μαξ Μίλερ, ο Τζορτζ Κοξ, ο Άντζελο ντε Γκουμπερνάτις, κ.ά. Η μυθολογική θεωρία ξεπεράστηκε όμως πολύ γρήγορα και αντικρούστηκε από άλλες.

Η ινδική θεωρία

Λίγα χρόνια αργότερα, το 1859, εμφανίστηκε η ινδική θεωρία, η οποία διατυπώθηκε από τον Γερμανό φιλόλογο και σανσκριτολόγο Τέοντορ Μπένφαϊ στη μακροσκελή εισαγωγή της γερμανικής μετάφρασης (1959) της Πανταστάντρα, της παλαιότερης ινδικής συλλογής παραμυθίων. Σύμφωνα με τον Μπένφαϊ, οι μύθοι προέρχονται από τη Δύση και κυρίως από τους ελληνικούς μύθους του Αισώπου, σε αντίθεση με τα παραμύθια που προέρχονται από την Ινδία και μάλιστα από την ινδοϊστική και βουδιστική παράδοση.

Πολλά από αυτά τα παραμύθια διαδόθηκαν πριν από τον 10^ο αιώνα μέσω της προφορικής παράδοσης προς τη βόρεια Ασία και προς τη Δύση. Άλλα παραμύθια, κυρίως μετά τον 10^ο αιώνα, διαδόθηκαν στην Ευρώπη μέσα από μια μακριά σειρά διαδοχικών μεταφράσεων (με έντονη την ισλαμική επίδραση), κυρίως μέσω του Βυζαντίου, της Ιταλίας και της Ισπανίας. Σύμφωνα πάντα με τον Μπένφαϊ, κάποια άλλα παραμύθια με βουδιστική έμπνευση διαδόθηκαν από την Ινδία στην Κίνα και το Θιβέτ και από εκεί, μέσω των Μογγόλων, έφθασαν στην Ευρώπη.

Πολύ σύντομα η θεωρία ξεπεράστηκε, αφού αποδείχτηκε ότι η Ινδία ήταν μια από τις κυριότερες πηγές δημιουργίας των παραμυθίων, δεν ήταν όμως η μοναδική.

Η πολυγενετική ή ανθρωπολογική θεωρία

Το 1873 οι Άγγλοι ανθρωπολόγοι Έντουαρντ Τέιλορ και Άντριου Λανγκ, επηρεασμένοι από την θεωρία της εξέλιξης των ειδών του Δαρβίνου, διατύπωσαν μια καινούργια θεωρία. Σύμφωνα μ' αυτή, η καταγωγή των παραμυθίων θα έπρεπε να αναζητηθεί στη διανοητικότητα και στις ψυχικές δυνάμεις του πρωτόγονου ανθρώπου, ο οποίος έβλεπε τη φύση, τον ήλιο, τους ανέμους, κ.ά., σαν όντα με ψυχή. Η συγκεκριμένη θεωρία, που

δεχόταν την ομοιότητα του ψυχικού και πνευματικού κόσμου όλων των πρωτόγονων ανθρώπων, θεωρούσε δυνατή την παράλληλη δημιουργία παρόμοιων βασικών διηγήσεων σε εντελώς διαφορετικά σημεία του πλανήτη.

Η ιστοριογεωγραφική θεωρία

Ο Φιλανδός λαογράφος και φιλόλογος Άντι Άαρνε, που όπως ανέφερα δημοσίευσε ένα διεθνή κατάλογο των λαϊκών διηγήσεων το 1910, διατύπωσε μια καινούρια θεωρία με τον επίσης Φιλανδό Κάαρλε Κρον. Οι δυο επιστήμονες υποστήριξαν, ότι ένα παραμύθι σε μια χώρα μεταδίδεται από γενιά σε γενιά με ένα σταθερό τρόπο, χωρίς σημαντικές διαφοροποιήσεις. Όταν όμως μεταδίδεται σε κάποια άλλη χώρα, αλλάζει και προσαρμόζεται στο νέο πολιτιστικό περιβάλλον.

Η συμβολιστική θεωρία

Η διανοητικότητα και ο κόσμος των πρωτόγονων ανθρώπων υποδεικνύουν στα θέματα των παραμυθιών τα τελευταία ίχνη αρχαίων μύθων. Ο Άρνολντ Κουρ Βαν Γένεπ συνέδεσε τα παραμύθια με αρχαίους τοτεμικούς μύθους και σχετικές τελετές. Ο Χανς Νάουμαν υποστήριξε, ότι υπάρχουν ίχνη στοιχείων σχετικών με την πίστη στην επιστροφή των νεκρών στη γη. Τέλος, ο Σέντλιβ μελετώντας τα παραμύθια του Σαρλ Περό διατύπωσε την άποψη, ότι προέρχονται από παλιές τελετουργίες των εποχών του έτους και της μύησης.

Η ψυχαναλυτική θεωρία

Μια άλλη, τέλος, θεωρία, τις βάσεις της οποίας έθεσε ο ιδρυτής της ψυχανάλυσης Σίγκμουντ Φρόιντ, υποστηρίζει την καταγωγή του παραμυθιού από το όνειρο. Η θεωρία αυτή, αν και δεν κατάφερε να δώσει μια ικανοποιητική απάντηση στην προέλευση των παραμυθιών, κατάφερε να προσφέρει μια νέα διάσταση στη μελέτη τους.

Από την προφορική στην έντεχνη λογοτεχνία

Η αποδοχή των παραμυθιών ως αναγνωρισμένο είδος της λαϊκής λογοτεχνίας και συνεπώς η διατύπωση των σχετικών φιλολογικών προβλημάτων, είναι σχετικά πρόσφατη, αφού μόνο μετά το έργο των αδελφών Γκριμ θεωρήθηκε ότι το παραμύθι (με τη μετάβαση από την προφορική παράδοση στην γραπτή λογοτεχνία) μπορεί να αποτελέσει πολύτιμο βοήθημα για τη γνωστική, γλωσσική και αισθησιοκινητική καλλιέργεια του παιδιού.

Εδώ χρειάζεται να διακρίνουμε το λαϊκό παραμύθι από το λόγιο, καθώς οι όροι συγχέονται συστηματικά, γιατί οι δυο μορφές συνυπήρξαν και αλληλεπέδρασαν στην Ευρώπη από τα μέσα του 14ου αιώνα και μετά. Αυτό οφείλεται στη σταδιακή διαφοροποίηση του κοινού που αποδέχτηκε το παραμύθι. Ενώ αρχικά αποτελούσε ένα είδος προφορικής ψυχαγωγίας για τα λαϊκά στρώματα, στη συνέχεια πέρασε στους αστικούς κύκλους, όπου επίσημοι αποδέκτες του κατέληξαν να είναι τα παιδιά.

Οι διαφορές ανάμεσα στο (προφορικό) λαϊκό και το (γραπτό) λόγιο παραμύθι αφορούσαν την παραγωγή, τη μεταβίβαση και τη λειτουργία του παραμυθιακού λόγου.

Τα πρώτα και τα περισσότερα παραδείγματα επεξεργασμένων φιλολογικά παραμυθιών προέρχονται από την Ανατολή, με γνωστότερο παράδειγμα τις “Χίλιες και μια νύχτες”. Στην Ευρώπη τα παραμύθια απέκτησαν τη μεγαλύτερη έντεχνη ανάπτυξη μέσω των δραματικών παραμυθιών του Σέξπιρ (Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας, Τρικυμία), του Γιόχαν Λούντβιχ Τίικ, του Χανς Κρίστιαν Άντερσεν, του Τζαμπατίστα Μπαζίλε (Το παραμύθι των παραμυθιών), του Στραπαρόλα (Οι ευχάριστες νύχτες), του Βοκκάκιου (Δεκαήμερο), κ.ά.

Σε πολλές από τις παραπάνω περιπτώσεις τα παραμύθια έγιναν έντεχνα και επιτηδευμένα έργα, ενώ ο λαός, που τα είχε διατηρήσει μέσα στους αιώνες, δε φαινόταν πια καθόλου. Το ρομαντικό κίνημα υπογράμμισε τη σημασία του λαϊκού αφηγητή και προώθησε συλλογές παραμυθιών, σύμφωνες με το αρχικό κείμενο. Έτσι, το παραμύθι πέρασε σταδιακά από το συλλογικό στο ατομικό επίπεδο και από την αγροτική στην αστική τάξη.

Στο σύγχρονο πολιτισμό και τη νεανική ήδη ηλικία του 21ου αιώνα το παραμύθι έχει αποκτήσει την παλιά, δοκιμασμένη και ακαταμάχητη δύναμη. Μια δύναμη φρέσκια, υποσχετική και ανακουφιστική. Τόσο στη χώρα μας όσο και σε πολλές χώρες του εξωτερικού -εάν αυτό δεν απαντά παντού- οι επανεκδόσεις συλλογών παραμυθιών, όπως του Σαρλ Περό, των αδελφών Γκριμ, του Οσκαρ Ουάιλντ, βεβαίως και του Άντερσεν, κυκλοφορούν ευρύτατα, συχνά διασκευασμένες, ώστε να είναι προσβάσιμες από το παιδικό αναγνωστικό κοινό και σχεδόν πάντοτε προσεγμένες στην επιμέλεια και την καλλιτεχνική έκφραση.

Το παραμύθι στην παραδοσιακή κοινωνία

Στην παραδοσιακή κοινωνία του λαϊκού πολιτισμού τα παραμύθια είχαν πολύ μεγάλο και σημαντικό ρόλο. Ήταν βασικό στοιχείο της καθημερινής ψυχαγωγίας, μάθαιναν στα παιδιά τι θεωρούσε η κοινωνία τους καλό και κακό, τους μετέδιδαν γνώσεις και τα συνέδεαν με παράδοση και το παρελθόν τους. Τα απολάμβαναν μάλιστα και οι μεγάλοι, ενώ υπήρχαν πλανόδιοι παραμυθάδες που συνέθεταν και αφηγούνταν τα παραμύθια στα λαϊκά σπίτια και στ' αρχοντικά. Σε μεγάλο βαθμό τα παραμύθια γίνονταν πιστευτά, εκείνη την εποχή, όπως συνέβαινε και με την Ιλιάδα στην αρχαία Ελλάδα.

Λαϊκό παραμύθι

Η λέξη «μύθος» σημαίνει στοματικός λόγος, σήμερα όμως δηλώνει τον αφηγηματικό λόγο με θέμα μια εντυπωσιακή ιστορία, ίσως φανταστική, με ήρωες από την ιστορία, την ανθρώπινη κοινωνία ή και την κοινωνία των ζώων. Έτσι έχουμε μύθους για την κοσμογονία ή τους μύθους του Αισώπου. Στην Ελληνική λαογραφία, οι μύθοι έχουν αλληγορική σημασία και θέλουν να διδάξουν ή να παραδειγματίσουν. Οι πρωταγωνιστές μπορεί να είναι μόνο ζώα, ή μόνο άνθρωποι ή και άνθρωποι και ζώα. Τα παραμύθια είναι οι λαϊκές διηγήσεις. Ότι είναι στη λογοτεχνία το μυθιστόρημα, είναι στη λαογραφία το παραμύθι. Είναι μεγάλοι περιπετειακοί μύθοι με κέντρο τον άνθρωπο και φανταστικά και μεταφυσικά στοιχεία όπως δράκους, μάγισσες και φτερωτά άλογα. Έτσι έχουμε τα μυθικά ή ξωτικά παραμύθια, τα διηγηματικά ή κοσμικά, τα θρησκευτικά ή Συναξαρικά παραμύθια και τα ευτράπελα ή σατιρικά. Τα νεοελληνικά παραμύθια, ψυχαγώγησαν στους αιώνες της κλειστής ζωής του, το λαό και δεν απευθύνονταν αποκλειστικά στα παιδιά όπως συμβαίνει σήμερα. Παράλληλα με τους μύθους και τα παραμύθια, θα βρούμε και τα αστειολογήματα ή αλλιώς τις ευτράπελες ιστορίες που σατίριζαν επαγγέλματα, χαρακτήρες, ή ειρωνεύονταν τρόπους: την ψευτιά, τη φιλαργυρία, την τεμπελιά, κλπ. ή ακόμα και την καταγωγή. Πριν ακόμα γίνουν γνωστά τα ανέκδοτα για τους Πόντιους, σειρά είχαν πάρει οι περισσότεροι νησιώτες π.χ. Κεφαλλονίτες και Χιώτες, οι κάτοικοι «αντίπαλων» χωριών, κλπ.. Τότε που δεν υπήρχαν πολλοί τρόποι διασκέδασης μαζεύονταν μικροί, μεγάλοι σε σπίτια συγγενών, γειτόνων ή φίλων, στις γνωστές «αποσπερίδες». Εκεί παραμυθάδες και παραμυθούδες ξεδίπλωναν με μαστοριά τις μαγικές τους ιστορίες, ταξιδεύοντας το ακροατήριο τους σε κόσμους θαυμαστούς και ονειρεμένους, γεμάτους περιπέτειες όπου οι ήρωες τους στο τέλος πάντα θριαμβεύουν, «ζουν καλά και μείς καλύτερα!».

Κύριο χαρακτηριστικό των λαϊκών παραμυθιών είναι η παγκοσμιότητα. Κάθε λαός, πρωτόγονος ή πολιτισμένος, έχει το μερίδιό του στη δημιουργία παραμυθιών, ιστοριών, μύθων. Τα ίδια μοτίβα, οι ίδιοι τύποι παραμυθιών κυκλοφορούν σε κάθε μεριά της γης, σε κάθε πολιτισμό. Η διαφορά βρίσκεται στο ύφος. Κάθε λαός, αλλά και κάθε αφηγητής μιας συγκεκριμένης γεωγραφικής περιοχής προσθέτει στο παραμύθι στοιχεία της ψυχολογίας του, της ιστορίας, της γεωγραφίας, της κατοικίας, της ενδυμασίας, των διατροφικών του συνηθειών, των επαγγελματικών του ασχολιών, της θεραπευτικής, των δοξασιών, της γλώσσας και της διαλέκτου του, τις δικές του πεποιθήσεις και στάσεις ζωής. Γι' αυτό και το παγκόσμιο παραμύθι είναι ταυτόχρονα εθνικό και τοπικό, γεγονός που δικαιολογεί τη δημιουργία ανάλογων συλλογών, αλλά και που την επιβάλλει, δεδομένων των έντονων παγκοσμιοποιητικών διαδικασιών της εποχής μας. Ένα ακόμη αξιοσημείωτο γεγονός είναι ότι από τη στιγμή που το επιστημονικό ενδιαφέρον στράφηκε στα λαϊκά δημιουργήματα με την συλλογή και την κατάταξή τους, πολλές μεγάλες θεωρίες

επιχείρησαν να επινοήσουν ένα σύστημα ερμηνείας και ένταξης για όλα τα παραμύθια, προσεγγίζοντάς τα και από διαφορετικές πλευρές.

Ο γέρος και τα τρία αδέρφια

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν τρία αδέρφια και κίνησαν να πάν στα ξένα, για να βρουν δουλειά. Στο δρόμο που πήγαιναν έφτασαν σε μια ερημιά και εκάθησαν σε μια βρύση κοντά να φάνε και να ξεκουραστούνε. Εκεί που έτρωγαν, βλέπουν κι έρχεται ένας γέρος με το μπαστούνι του και τους χαιρετά:

- Ώρα καλή παλληκάρια!

- Πολλά τα έτη παππούλη, του είπαν εκείνα και το μικρότερο έκοψε ένα κομμάτι ψωμί και του είπε:

- Κάθισε παππούλη, και να λιγάκι ψωμί να φας.

Ο γέρος πήρε το ψωμί και κάθισε. Εκεί στην ερημιά ήταν πλήθος τα κοράκια. Λέει ο γέρος του μεγαλύτερου παιδιού.

- Τι θα ήθελες παιδί μου, να έχεις εδώ στον κόσμο που βρίσκεσαι;

- Θα ήθελα, του λέει, όλα αυτά τα κοράκια να ήταν πρόβατα και να ήταν δικά μου.

- Καλά, λέει ο γέρος. Αν όμως ερχόταν κανένας φτωχός και σου ζητούσε λίγο γάλα, θα του έδινες, άμα είχες τόσα πρόβατα;

- Θα του έδινα, λέει το παιδί, ότι ήθελε, γάλα, τυρί, μυτζήθρα, ότι ήθελε.

Ταπ! Χτυπάει ο γέρος το ραβδί του στη γη κι έγιναν τα κοράκια πρόβατα. Άσπρισε ο τόπος από πρόβατα. Σηκώθηκε το παιδί, μάζεψε τα πρόβατα κι έμεινε εκεί. Οι άλλοι δυο με το γέρο πήραν πάλι δρόμο. Πήγαν, πήγαν, έφτασαν σε ένα λόγγο. Ρωτάει τώρα ο γέρος το δεύτερο:

- Τι θα ήθελες εσύ παιδί μου, να έχεις εδώ στον κόσμο που είσαι;

- Εγώ θα ήθελα παππούλη, όλα αυτά τα πουρνάρια να γίνουν ελιές και να είναι όλες δικές μου, είπε το παιδί.

- Καλά, του λέει ο γέρος. Αφού θα έχεις τόσο λάδι, θα δίνεις και κανενός φτωχού;

- Θα δίνω, του λέει.

Ταπ! Χτυπάει ο γέρος το ραβδί του στη γη και τα πουρνάρια έγιναν στη στιγμή ελιές. Και το παιδί αυτό, απόμεινε εκεί κι έκανε μαγαζιά, γέμιζε τα βαρέλια λάδι και τα φόρτωνε στα καράβια. Ο μικρότερος αδερφός απόμεινε μονάχος με το γέρο και πήραν πάλι δρόμο. Σαν έφτασαν σε ένα σταυροδρόμι, κάθισαν στη βρύση που ήταν εκεί να ξεκουραστούν. Λέει ο γέρος του παιδιού:

- Αμ δε ζητάς κι εσύ τίποτε;
- Εγώ, παππούλη, θα ήθελα από αυτή τη βρύση να τρέχει μέλι.
- Και θα δίνεις στους φτωχούς μέλι, άμα σου ζητούν;
- Θα δίνω.

Ταπ! Χτυπά ο γέρος το ραβδί του στη γη κι αμέσως άρχισε να τρέχει μέλι από τη βρύση. Απόμεινε και το παιδί στο σταυροδρόμι, πουλούσε μέλι και μοίραζε και στους φτωχούς τους στρατοκόπους. Ο γέρος έφυγε, πήγε στη δουλειά του. Σαν πέρασε κάμποσος καιρός, το παιδί άφηκε έναν υπηρέτη στη βρύση να μοιράζει μέλι, κι αυτός ξεκίνησε να πάει να δει τα αδέρφια του, γιατί τα πεθύμησε. Εκεί που πήγαινε, κοιτάζει για ελιές, βλέπει ένα λόγγο από πουρνάρια. Πάει παρέκει, κοιτάζει για πρόβατα, βλέπει κοράκια κι ούτε λαδά ούτε τσέλιγκα.

Κει που στεκόταν κι απορούσε, βλέπει κι έρχεται πάλι ο γέρος εκείνος και του λέει:

-Είδες; Ότι είπαν τα αδέρφια σου δεν το έκαμαν! Δεν έδιναν στους φτωχούς από τα καλά που τους εχάρισα. Γι' αυτό κι εγώ τους πήρα πίσω τις ελιές και τα πρόβατα. Συ όμως στάθηκες καλός και να έχεις την ευχή μου! Και πριν τελειώσει το λόγο του, ο γέρος έγινε άφαντος.

(Από το βιβλίο Ελληνικά Παραμύθια, Εκλογή Γ. Α. Μέγα, Εκδόται Ι. Δ. Κολλάρος και ΣΙΑ, Αθήναι)

Η Μυγδαλιά κι ο Τζιντζιρας

Μια μέρα ένας φτωχός περνούσε στη γειτονιά του από έναν υφαντή και είδε μια μαύρη κότα δεμένη με κόκκινο σπάγγο στο εργαστήρι του. Όταν πήγε σπίτι του, άκουσε τη γειτόνισσα που φώναζε κι έλεγε ότι της πήραν τη μαύρη κότα και να το βρουν από τον Θεό και άλλα. Αυτός τότε της φώναζε και της είπε:

- Αν μου δώσεις δυο γρόσια, σου δείχνω εγώ που είναι η κότα.

Και εκείνη υποσχέθηκε κι αφού έκαμε τούτος πως διάβαζε σε κάτι βιβλία, της είπε:

- Την ηύρα! Είναι στο τάδε εργαστήρι και τρέξε!

Αυτή έτρεξε και την ηύρε και του έδωσε και τα δυο γρόσια. Τότε του λέει η δική του η γυναίκα:

- Σαν καλή δουλειά είναι αυτή! Να γίνεις μάντης!

Και αυτός αποφάσισε να γίνει μάντης και να λέει μαντέψεις. Εκεί που κάθονταν στο σταυροδρόμι μια μέρα, πέρασαν οι δούλοι του βασιλιά και τον ρώτησαν και αυτοί τι θα

αποκτήσει η βασίλισσα, κορίτσι ή παιδί; Κι αυτός, επειδή δεν ήξερε τι να πει, έκανε πως διάβαζε ένα βιβλίο κι έλεγε ολοένα:

- Παιδί, κορίτσι, παιδί, κορίτσι...

Και κείνοι βαρέθηκαν να τον ακούν κι έφυγαν. Και όταν, όταν γέννησε η βασίλισσα, έκαμε και παιδί και κορίτσι, δίδυμα. Τότε θυμήθηκαν οι δούλοι τον μάντη και είπαν του βασιλιά, τι τους είχε πει. Αυτές τις μέρες του χαν κλέψει του βασιλιά την κάσα και, σαν έμαθε έτσι για τον μάντη, έστειλε και τον έφερε με μεγάλη τιμή και παράταξη, με στρατό, με μουσικές. Ο καημένος ο μάντης έτρεμε από τον φόβο του, αλλά τι να κάνει. Που ήξερε εκείνος ποιος πάτησε την κάσα! Πέρασε μια μέρα, δυο, τρεις, τίποτα. Μια βραδιά ζήτησε και του πήγαν ένα πιάτο μύγδαλα, τα έσπασε κι έτρωγε. Εκεί οι κλέφτες ήταν τρεις. Ο ένας ήταν απόξω στην πόρτα και παραφύλαγε να δει, αν θα μαντέψει σωστά. Αφού έφαγε πολλά μύγδαλα, νύσταξε ο μάντης κι είπε:

-Ήρθε ο πρώτος! (ο ύπνος!)

Εκείνος που ήταν απόξω κι άκουσε αυτά τα λόγια, φοβήθηκε. Πάει και λέει στους άλλους:

-Ορέ παιδιά, μας κατάλαβε ο μάντης. Πήγα απόξω από την κάμαρη κι άκουσα κι έλεγε "ήρθε ο πρώτος"! Αυτοί δεν πίστεψαν και πήγε ο δεύτερος πίσω στην πόρτα. Ο μάντης ξύπνησε κι έσπασε πάλι τα μύγδαλα κι έτρωγε. Νύσταξε πάλι κι είπε:

-Ήρθε και ο δεύτερος!

Αυτός που το άκουσε, πήγε και το 'πε στους άλλους.

-Με κατάλαβε και μένα, τους λέει. Πήγα κι εγώ κι άκουσα κι είπε "ήρθε ο δεύτερος".

Πήγε κι ο τρίτος να δει. Ο μάγος πάλι ξύπνησε κι έσπασε μύγδαλα κι έτρωγε.

Νύσταξε πάλι και είπε:

-Ήρθε και της στραβής ο γιος! (ο τρίτος ύπνος μαθέ!)

Πήγε κι αυτός και το είπε:

-Μας κατάλαβε ο σατανάς ο μάντης.

Πήγαν τότε όλοι και βρόντηξαν την πόρτα κι είπαν του μάντη:

-Ξέρουμε ότι είσαι καλός μάγος και μας βρήκες και τους τρεις, μόνο μην τύχει και μας προδώσεις στο βασιλιά και θα σου δείξουμε που την έχουμε την κάσα.

Πήγαν και του έδειξαν. Πέρασαν κάμποσες μέρες. Ο βασιλιάς τον ρώτησε:

-Ε, μάντη, κατάλαβες τίποτα;

-Κάτι κατάλαβα, του λέει. Δώσε μου ένα δούλο να σκάψω. Του έδωσε δούλο, πάει σε ένα μέρος του περβολιού σκάφτουν, ηύραν την κάσα απείραχτη, γεμάτη φλουριά, και χάρηκε ο βασιλιάς και του έδωσε λογίων των λογίων δώρα. Και αφού έφαγαν το γεύμα μαζί, τον πήρε και βγήκαν στον κήπο. Εκεί που περπατούσαν, ο βασιλιάς άρπαξε από μια μυγδαλιά έναν τζίντζιρα στο χέρι και του λέει:

-Αν είσαι αληθινός μάντης, να ιδούμε τι θα πεις. Τι έχω εδώ στο χέρι;

Ο καημένος ο μάντης που τον έλεγαν στο όνομά του Τζίντζιρα και τη γυναίκα του Μυγδαλιά, είπε τότε φοβισμένος και τρομαγμένος:

-Χαλάλι σου, Τζίντζιρα, που σ' άφησε η Μυγδαλιά κι έπεσες στα χέρια του βασιλιά!

Ο βασιλιάς νόμιζε που έλεγε για τον τζίντζιρα που είχε στο χέρι και τη μυγδαλιά που τον πήρε και χάρηκε πολύ και του έδωσε πολύ χρυσάφι και πάει πια στο σπίτι του κι έζησε καλά κι ακόμα καλύτερα.

(Από το βιβλίο Ελληνικά Παραμύθια, Εκλογή Γ. Α. Μένα,
Εκδόται Ι. Δ. Κολλάρος και ΣΙΑ, Αθήναι)

Το Δίκιο βασιλεύει ή το Άδικο;

Ήταν μια φορά κι έναν καιρό δύο αδελφοί που τσακώνονταν ποιος κυβερνάει τον κόσμο, το δίκιο ή το άδικο. Το δίκιο, έλεγε ο μικρός, το άδικο, έλεγε ο μεγάλος, και κάποια στιγμή ο μικρός εκνευρίστηκε κι είπε στον μεγάλο: «Ξέρεις κάτι; Θα βάλουμε στοίχημα και θα κρίνει ο δεσπότης, κι αν κυβερνάει το δίκιο θα σου βγάλω τα μάτια, αν κυβερνάει το άδικο θα μου βγάλεις εσύ τα μάτια». Ο μεγάλος δέχτηκε και ξεκίνησαν να ρωτήσουν το δεσπότη. Στο δρόμο αντάμωσαν ένα γέρο και του είπαν: «Άκου, παππούλη, θέλουμε να σε ρωτήσουμε κάτι» κι αυτός αποκρίθηκε: «Αν με ρωτήσετε, θα σας απαντήσω» Τον ρώτησαν λοιπόν:

«Ποιος κυβερνάει τον κόσμο, το δίκιο ή το άδικο» κι ο γέρος απάντησε: «Το άδικο, παλικάρια μου» «Τ' ακούς, μικρέ;» είπε τότε ο μεγάλος αδελφός, «έλα τώρα να σου βγάλω τα μάτι». Αλλά ο μικρός απάντησε: «Η συμφωνία μας ήταν ν' αποφασίσει ο δεσπότης, όχι αυτός ο γέρος». Συνέχισαν λοιπόν το δρόμο τους ώσπου αντάμωσαν έναν καλόγερο και του είπαν: «Άγιε πατέρα, θέλουμε να σε ρωτήσουμε κάτι» κι αυτός αποκρίθηκε: «Αν με ρωτήσετε θα σας απαντήσω». Τον ρώτησαν λοιπόν: «Πες μας, ποιος κυβερνάει τον κόσμο, το δίκιο ή το άδικο» κι αυτός απάντησε: «Το άδικο» Φώναξε τότε ο μεγάλος αδελφός: «Τ' ακούς, μικρέ; Έλα τώρα να σου βγάλω τα μάτια» Αλλά ο μικρός του αντιγύρισε: «Θα κρίνει ο δεσπότης και κανένας άλλος» Έφτασαν τέλος στο δεσπότη, τον προσκύνησαν και τον ρώτησαν: «Ποιος κυβερνάει τον κόσμο, Δέσποτα; Το δίκιο ή το άδικο» κι ο δεσπότης απάντησε: «Το άδικο» Είπε τότε ο μεγάλος αδελφός στον μικρό: «Κάτσε τώρα να σου βγάλω τα μάτια», κι ο μικρός αποκρίθηκε: «Πάμε ως εκείνο το πηγάδι, να κάτσω εκεί και να ζητιανεύω ψωμί απ' τους περαστικούς, για να μην πεθάνω απ' την πείνα». Πήγαν λοιπόν μαζί στο πηγάδι, που το ίσκιωνε ένας μεγάλος πλάτανος, κι εκεί ο μεγάλος αδελφός έβγαλε τα μάτια του μικρού κι έφυγε. Ο μικρός αδελφός αφού κάθισε εκεί κάμποση ώρα,

πείνασε πολύ κι είπε μέσα του: «Πριν πεθάνω απ' την πείνα, καλύτερα να σκαρφαλώσω στο δέντρο και να φάω φύλλα». Καθώς λοιπόν καθόταν πάνω στο δέντρο κι έτρωγε τα φύλλα του, νύχτωσε και μαζεύτηκαν από κάτω βελζεβούληδες, κι ο γεροντότερος απ' αυτούς ρώτησε τον νεότερο:

«Τι έκανες σήμερα;» «Διαόλισα δυο αδελφούς, που ο ένας έλεγε πως βασιλεύει το άδικο κι ο άλλος το δίκιο, και χόλιασα τον μεγάλο τόσο πολύ που έβγαλε τα μάτια του μικρού». Τότε ο γέρο-διάβολος ρώτησε τον δεύτερο διάβολο: «Κι εσύ τι έκανες;» Αυτός απάντησε: «Εγώ διαόλισα δυο άλλους αδελφούς, που πρώτα ζούσαν μονοιασμένοι, κι άρχισαν να τσακώνονται για ένα κλήμα που ανήκει και στους δύο. Τους πήρα το τσαπί για να μην μπορούν να κόψουν το κλήμα, κι ελπίζω αύριο να σκοτώσουν ο ένας τον άλλο». Τότε ο γέρο-διάβολος ρώτησε τον τρίτο διάβολο τι είχε καταφέρει, κι αυτός απάντησε: «Αναποδογύρισα το παιδί στην κοιλιά της βασίλισσας, για να μην μπορεί η βασίλισσα να γεννήσει και να πεθάνει». Ήρθε τότε η σειρά του τέταρτου διαβόλου, που ήταν κουτσός, κι όταν ο γέρο-διάβολος τον ρώτησε τι είχε κάνει, αυτός απάντησε: «Δεν έκανα τίποτα». Τον άρπαξαν τότε οι άλλοι και τον έδειραν κι αυτός θύμωσε τόσο πολύ που φώναξε: «Μακάρι να έρθει εδώ ο άνθρωπος που έχασε το φως του και να πάρει απ' αυτή τη στάχτη, να την ανακατέψει με το νερό του πηγαδιού και ν' αλείψει τα μάτι του, για να ξαναβρεί το φως του. Μακάρι να έρθουν εδώ οι αδελφοί και να πάρουν το τσαπί για να ξεριζώσουν το κλήμα. Μακάρι να έρθει εδώ η βασίλισσα και να πιει απ' αυτό το νερό, για να ξεγεννήσει και να μείνει ζωντανή». Λάλησε τότε ο άσπρος πετεινός κι αμέσως οι διάβολοι τα μάζεψαν για να φύγουν, λάλησε έπειτα ο μαύρος πετεινός και σκόρπισαν, και στο μεταξύ πήρε να χαράζει. Ο τυφλός κατέβηκε τότε απ' τον πλάτανο, έψαξε να βρει τη στάχτη, αλείψε τα μάτι μ' αυτή και με το νερό του πηγαδιού και ξαναβρήκε το φως του. Γέμισε έπειτα με νερό τη νεροκολοκύθα του, πήρε μαζί του την τσάπα που είχαν αφήσει εκεί οι διάβολοι, πήγε στο κλήμα, που έκανε τους δυο αδελφούς να τσακώνονται, και το ξεριζώσε. Έπειτα πήγε στους δυο αδελφούς και τους ρώτησε για ποιο πράγμα μάλωναν. Αυτοί του απάντησαν: «Έχουμε ένα κλήμα που ανήκει και στους δυο μας και δεν μπορούμε να συμφωνήσουμε στη μοιρασιά του». Τότε αυτός είπε: «Το κλήμα ξεριζώθηκε», και τα δυο αδέλφια φώναξαν με μια φωνή: «ο Θεός να στ' ανταποδώσει!», κι από τότε άρχισαν να ζουν πάλι μονοιασμένοι. Από εκεί ο μικρός αδελφός πήγε στη βασίλισσα και χτύπησε την πόρτα της. Οι υπηρέτες του βασιλιά δεν ήθελαν να τον αφήσουν να μπει, αυτός όμως επέμενε πως έπρεπε να μιλήσει στη βασίλισσα, κι εκεί που λογόφερνε με τους υπηρέτες ο βασιλιάς άκουσε το θόρυβο και πρόσταξε να τον αφήσουν να μπει. Σαν του έφεραν το ζητιάνο, τον ρώτησε: «Μήπως ξέρεις κανένα γιατρικό για τη βασίλισσα», κι αυτός αποκρίθηκε: «Ναι, ξέρω ένα και το έχω μαζί μου, και το μόνο που χρειάζομαι είναι ένα ποτήρι νερό». Του έφεραν τότε ένα ποτήρι νερό, αυτό έχυσε το μισό νερό κι έριξε μέσα το νερό του πηγαδιού, που είχε μαζί του, και μόλις η βασίλισσα ήπιε το νερό έγινε καλά και γέννησε ένα αγόρι. Ο βασιλιάς χάρηκε τόσο πολύ που φόρτωσε το

γιατρό με πολύτιμα δώρα και του είπε να του ζητήσει μια χάρη. Αυτός απάντησε: «Ο τόπος μου δεν είναι παρά ένα χωριουδάκι. Θέλω να τον κάνεις ένα μεγάλο χωριό και να μου χτίσεις εκεί ένα αρχοντικό σπίτι». Τότε ο βασιλιάς του έδωσε τόσα χρυσά φλουριά όσα μπορούσε να κουβαλήσει ένα άλογο και του είπε: «Πάρε αυτά τα λεφτά και χτίσε το χωριό και το σπίτι σου όπως τα θέλεις». Έπειτα από λίγο καιρό, ο μεγάλος αδελφός γύρισε σπίτι του και ρώτησε τη γυναίκα του. «Σε ποιόν ανήκουν όλα αυτά τα καινούργια σπίτια;», κι αυτή του απάντησε: «Δεν ανήκουν σε κανέναν άλλο απ' τον αδελφό σου».

Φώναξε τότε αυτός: «Δεν είναι δυνατό, αφού του έβγαλα τα μάτια», κι έτρεξε να βεβαιωθεί μόνος του. Ο αδελφός του τον υποδέχτηκε πολύ φιλικά, τον έβαλε να καθίσει στην τιμητική θέση και του πρόσφερε καφέ και γλυκά. Ρώτησε τότε ο μεγάλος: «Για πες μου, πώς κατάφερες να ξαναβρείς το φως σου και να κερδίσεις τόσα λεφτά;». Ο μικρός αδελφός απάντησε τότε: «Πάντα σου το 'λεγα πως το δίκιο κυβερνάει τον κόσμο, ενώ εσύ επέμενες πως κυβερνάει το άδικο». Και πριν αποσώσει τα λόγια του, ο αδελφός του σωριάστηκε στο πάτωμα νεκρός.

(Από το βιβλίο «Ελληνικά Παραμύθια» του Johann Georg von Hahn, εκδόσεις OPERA, επιλογή - μετάφραση: Δημοσθένης Κούρτοβικ)

Το Καλάμι κι η Ελιά

Μια φορά δίπλα σε μια ελιά είχε φυτρώσει ένα καλάμι. Η ελιά ήταν ένα μεγάλο και δυνατό δέντρο με πολλά κλαδιά που κρατούσαν τα φύλλα τους όλη τη χρονιά και κάθε δυο χρόνια, έγερναν από το βάρος του καρπού. Το καλάμι πάλι ήταν ψηλόλιγνο με καταπράσινα στενόμακρα φύλλα, με ωραιότατα παράξενα λουλούδια που έμοιαζαν με τσαμπιά κι είχανε το σχήμα του αδραχτιού. Η ελιά καυχόταν ολοένα:

-Τι είσαι συ μπροστά μου; έλεγε στο καλάμι

Εγώ είμαι ένα δέντρο μεγάλο, δυνατό, ευλογημένο. Οι άνθρωποι με λατρεύουν γιατί τους δίνω τις ελιές και το λάδι μου, τους δίνω ξερόκλαδα για να ζεσταίνονται, τους δίνω ξύλα για να φτιάχνουν ακριβά έπιπλα. Είμαι μεγάλη, ψηλή, γερή και συ είσαι ένα αδύναμο πραγματάκι που λυγίζεις μπροστά σ' όλους τους ανέμους και τους προσκυνάς. Δεν μπορώ να καταλάβω πώς έχεις την τόλμη να φυτρώνεις πλάι μου.

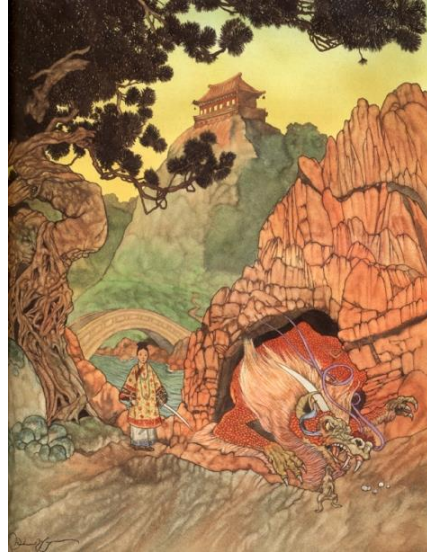
Το καημένο το καλάμι που ήταν από φυσικού του ντροπαλό, τα' άκουγε όλα αυτά και δεν έλεγε τίποτα κι ούτε και θύμωνε γιατί αυτό δεν είχε να καυχηθεί για τίποτα.

Ήρθε ένας χειμώνας όμως βαρύς κι άρχισε να φυσάει ένας αέρας δαιμονισμένος, που χτυπούσε με μανία την ελιά ώσπου στο τέλος την ξερίζωσε. Το καλάμι, με το πρώτο φύσημα του ανέμου, έγειρε, λυγερό όπως ήτανε, προς το νερό κι έτσι ο άνεμος περνούσε από πάνω του

χωρίς να το πειράξει. Κι όταν η καταιγίδα σταμάτησε κι ο άνεμος έπαψε να φυσάει, η ελιά απόμεινε πεσμένη στο χώμα και το καλάμι σηκώθηκε πάλι όρθιο και λυγρό, όπως και πριν. Βλέπετε, το καλάμι ήξερε να υποχωρεί εκεί που ένιωθε ότι δεν είχε δύναμη ν' αντισταθεί, ενώ η ελιά πλήρωσε με τη ζωή της την υπερηφάνειά της.

Το κορίτσι που σκότωσε το Δράκο

Στην Κίνα, πριν από πολλά χρόνια, ζούσε ένα γιγάντιο Φίδι, που είχε φωλιάσει σε μια βαθιά και σκοτεινή σπηλιά, πάνω στο βουνό. Από κει έβγαινε κάθε φορά που πεινούσε κι άρπαζε ό,τι έβρισκε μπροστά του. Πολλοί άνθρωποι είχαν φαγωθεί και οι κάτοικοι του χωριού ζούσαν μέσα στον τρόμο. Μια νύχτα, ένας χωρικός είδε ένα προφητικό όνειρο: για να σταματήσει το κακό, έπρεπε, λέει, μια φορά το χρόνο να στέλνουν ένα δεκατριάχρονο κορίτσι στη σπηλιά του Φιδιού. Οι άρχοντες του τόπου, ανήμποροι να βρουν άλλη λύση, δέχτηκαν τη συμβουλή. Κάθε χρόνο, λοιπόν, διάλεγαν ένα κορίτσι από τις πιο φτωχές οικογένειες και το πήγαιναν στους λόφους. Εννιά

κοπέλες θυσιάστηκαν έτσι. Όταν μπήκε ο δέκατος χρόνος, οι άρχοντες άρχισαν από νωρίς να ψάχνουν για την κοπέλα του Φιδιού. Σ' ένα χωριό εκεί κοντά, ζούσε μια φτωχή οικογένεια με έξι κόρες. Η Λι Τσι, η μικρότερη κόρη τους, μόλις είχε γίνει δεκατριών χρονών. Άκουσε ότι οι άρχοντες έψαχναν για το κορίτσι του Φιδιού και αποφάσισε να πάει εθελοντικά. Ζήτησε την άδεια από τους γονείς της λέγοντάς τους:

- Αγαπημένοι μου γονείς, είμαστε τόσο φτωχοί που δε θα μπορέσω να σας φροντίσω όταν γεράσετε. Ενώ τώρα, με τα χρήματα που θα πάρετε για μένα θα μπορέσετε να ζήσετε καλά γεράματα.

- Τι λες κόρη μου, είπε ο πατέρας της, και πώς μπορούμε να ζήσουμε καλά γεράματα όταν εσύ θα έχεις πεθάνει!

Και δεν την άφησε να πάει. Εκείνη όμως έφυγε κρυφά και πήγε να συναντήσει τους άρχοντες. Τους είπε ότι θα πήγαινε με τη θέλησή της στη σπηλιά του Φιδιού, αρκεί να της έδιναν ένα κοφτερό σπαθί, ένα σκύλο από αυτούς που ξετρυπώνουν τα φίδια, λίγο φαγητό και μια τσακμακόπετρα. Οι άρχοντες της έδωσαν ό,τι τους ζήτησε και η Λι Τσι ξεκίνησε για το επικίνδυνο ταξίδι της. Όταν έφτασε κοντά στη σπηλιά του Φιδιού μάζεψε ξύλα κι άναψε μια μεγάλη φωτιά απέναντι από το άνοιγμά της. Έπειτα έβαλε μερικούς ριζοκεφτέδες κοντά στην είσοδο και κρύφτηκε πίσω από τους θάμνους, κρατώντας σφιχτά στο ένα χέρι το σπαθί και στο άλλο χέρι το δεμένο σκύλο, και περίμενε υπομονετικά. Μυρίζοντας τους ριζοκεφτέδες το Φίδι σύρθηκε έξω, και μόλις είδε τη Λι Τσι και το σκύλο,

όρμησε κι άνοιξε το στόμα του. Αμέσως η Λι Τσι άφησε το σκύλο ελεύθερο. Εκείνος πετάχτηκε πάνω στο Φίδι κι άρχισε να το δαγκώνει. Η Λι Τσι τράβηξε ένα αναμμένο ξύλο από τη φωτιά και το πέταξε στο ανοιχτό στόμα του Φιδιού, που τίναξε το κεφάλι του δεξιά κι αριστερά προσπαθώντας να αποφύγει τον καυτό πόνο. Τότε η κοπέλα κράτησε γερά με τα δυο της χέρια το σπαθί της και το κάρφωσε στο λαιμό του Φιδιού, που σωριάστηκε νεκρό. Όταν βεβαιώθηκε ότι το Φίδι έχει πεθάνει, η Λι Τσι μπήκε στη σπηλιά και βρήκε τα κρανία των εννιά κοριτσιών που είχαν πάει στο βουνό πριν από αυτή. Τα κοίταξε και είπε: - Τι κρίμα! Σκοτώθήκατε επειδή δεν παλέψατε!

Αργά, πολύ αργά, πήρε πάλι το δρόμο του γυρισμού, παίρνοντας μαζί της τα εννιά κρανία. Όταν έφτασε στο χωριό τα παρέδωσε στους συγγενείς των κοριτσιών για να τα θάψουν και γύρισε σπίτι της. Όταν ο νεαρός άρχοντας του τόπου έμαθε τι είχε κάνει η Λι Τσι, θαύμασε το θάρρος της και της ζήτησε να τον παντρευτεί και να γίνει η αρχόντισσά του. Οι δύο νέοι παντρεύτηκαν κι έζησαν ευτυχισμένοι. Η οικογένεια της κοπέλας πήρε πολλά χρήματα ώστε να ζήσει άνετα. Η περιοχή απαλλάχθηκε από το τέρας, κι ακόμη και σήμερα οι κάτοικοί της τραγουδούν μπαλάντες προς τιμή της Λι Τσι, της μικρής κοπέλας που σκότωσε το Φίδι.

(Κινέζικο παραμύθι. Μετάφραση, διασκευή, Άννα Αλιφραγκή)

Παιδική Λογοτεχνία

Η **παιδική λογοτεχνία** είναι το σύνολο των αισθητικά δικαιωμένων κειμένων που είναι σε θέση να συμβάλλουν στη ψυχαγωγία των παιδιών και στην πνευματική τους καλλιέργεια, δηλαδή στην ανάπτυξη της ικανότητας για αντίληψη της ομορφιάς, στην ωρίμαση της προσωπικότητας και στη διαμόρφωση ελεύθερης συνείδησης.

Η παιδική λογοτεχνία περιλαμβάνει:

- Κείμενα πρωτότυπης παραγωγής
- Κριτικά κείμενα, τα οποία εντάσσονται στον ευρύτερο χώρο της Θεωρίας της Λογοτεχνίας και της Κριτικής
- Εργασίες, οι οποίες προσεγγίζουν την πρωτότυπη παραγωγή της παιδικής λογοτεχνίας κατά τρόπο ερμηνευτικό και διδακτικό.

Η λογοτεχνία για ενήλικους βρίσκεται σε διαρκή επικοινωνία και στενή σχέση με την παιδική λογοτεχνία, καταρχάς γιατί η λογοτεχνία για παιδιά διαβάζεται από ενήλικους, οι οποίοι συχνά λειτουργούν ως λογοκριτές και αναλόγως επιτρέπουν ή απαγορεύουν στα παιδιά ένα συγκεκριμένο ανάγνωσμα, αφετέρου επειδή η μία τροφοδοτεί την άλλη, ώστε να διαπιστώνεται μια σχέση αμοιβαιότητας, εφόσον κείμενα γραμμένα για παιδιά είναι δυνατόν να μεταμορφωθούν σε κείμενα για ενήλικους και το αντίστροφο, κείμενα για ενήλικους να διασκευαστούν σε κείμενα για παιδιά.

Η παιδική λογοτεχνία σήμερα

Η λογοτεχνία για παιδιά και νέους έχει πλέον αποκτήσει στην Ελλάδα καταξίωση και αναγνωρίζεται ως αυτόνομος επιστημονικός κλάδος στον κορμό της εθνικής λογοτεχνίας. Επιπλέον, δεν είναι λίγοι οι μελετητές που παρατηρούν ότι η παιδική λογοτεχνία έχει φτάσει στο σημείο να απολαμβάνει μια προνομιακή θέση κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών. Η άνθηση του παιδικού βιβλίου που καταγράφηκε τη δεκαετία του '70 και κυρίως τα χρόνια που ακολούθησαν τη μεταπολίτευση έχει σήμερα παραχωρήσει τη θέση της σε μια κυριολεκτική «βιομηχανία παιδικού βιβλίου».

Είναι προφανές, ότι ο χώρος της λογοτεχνίας για παιδιά και νέους εξελίσσεται διαρκώς, ενώ ο ορίζοντας του παιδικού βιβλίου ολοένα και διευρύνεται, τόσο από πλευράς περιεχομένου όσο και από πλευράς μορφής. Αργά αλλά σταθερά έχει καταφέρει να απελευθερωθεί από τους παραδοσιακούς περιορισμούς και τους άκαμπτους ηθικούς κώδικες που το χαρακτήριζαν. Έτσι, οι συγγραφείς έχουν στη διάθεσή τους όχι μόνο μια μεγάλη γκάμα θεμάτων με τα οποία μπορούν να καταπιαστούν, έχουν επίσης πολύ μεγαλύτερη ελευθερία όσον αφορά τους πειραματισμούς τους με τη μορφή.

Ευρώπη

Στο εξωτερικό και ιδιαίτερα στις χώρες του δυτικού κόσμου, η πορεία της παιδικής λογοτεχνίας εμφανίζεται συναφής με την εγχώρια, με τη διαφορά ότι προηγείται κάποιες δεκαετίες. Στην Ευρώπη, για παράδειγμα, η «χρυσή περίοδος» της παιδικής λογοτεχνίας, που αντιστοιχεί στην ελληνική άνθηση της δεκαετίας του '70, τοποθετείται στα χρόνια του Μεσοπολέμου, οπότε και δημιουργείται ευνοϊκό κλίμα για το παιδί και το παιδικό βιβλίο. Τότε είναι που αρχίζει και αναγνωρίζεται η σπουδαιότητα της παιδικής ηλικίας και σημειώνεται ιδιαίτερος εκδοτικός οργανισμός.

ΗΠΑ

Στην απέναντι πλευρά του Ατλαντικού, στην Αμερική, τα πράγματα ακολουθούν παράλληλη πορεία, δεδομένου ότι υπάρχει μια διαρκής πολιτισμική συνομιλία μεταξύ Αγγλίας και Αμερικής, δύο χωρών που μοιράζονται την ίδια γλώσσα, τις ίδιες παραδόσεις και τις ίδιες εκδοτικές πρακτικές.

Έτσι, το 1924 κυκλοφορεί το *The Horn Book Magazine*, το πρώτο περιοδικό που ασχολείται αποκλειστικά με την παιδική λογοτεχνία, ενώ το 1922 θεσπίζεται το *Newbery Medal*, βραβείο για συγγραφείς παιδικών βιβλίων. Παρόλο, όμως, που η περιρρέουσα ατμόσφαιρα είναι ευνοϊκή, με το παιδικό βιβλίο να κερδίζει αξιόλογους τίτλους και ταλαντούχους συγγραφείς, που αφιερώνονται εξ' ολοκλήρου σ' αυτό, το ενδιαφέρον παραμένει σε επίπεδο βιβλιοθηκών και μεμονωμένων φορέων μέχρι μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και κυρίως κατά τη δεκαετία του '60, όπου αφυπνίζεται το ενδιαφέρον της ακαδημαϊκής κοινότητας και η παιδική λογοτεχνία γίνεται αντικείμενο επιστημονικής έρευνας.

Περίοδοι της Νεοελληνικής Παιδικής Λογοτεχνίας

- Α' περίοδος: 1835-1858
- Β' περίοδος: 1858-1917
- Γ' περίοδος: 1917-1940
- Δ' περίοδος: 1940-1974
- Ε' περίοδος: 1974-σήμερα.

Είναι αλήθεια ότι κατά καιρούς έχει επιχειρηθεί να δοθεί ένας ορισμός της Παιδικής Λογοτεχνίας, ενός κλάδου της λογοτεχνίας ο οποίος έχει πλέον αυτονομηθεί, παρά την αμοιβαιότητα που μπορεί να επισημάνει κανείς ανάμεσα στη Λογοτεχνία για ενήλικους και στη Λογοτεχνία για παιδιά. Οι εκάστοτε ορισμοί λαμβάνουν υπόψη τους συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της παιδικής ηλικίας.

Η Rebecca J. Lukens, ξεκινώντας από την αρχή ότι τα παιδιά διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τις εμπειρίες και όχι ως προς τη μορφή, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η διαφορά έγκειται στο βαθμό και όχι στο είδος. Γι' αυτό και η Λογοτεχνία για παιδιά διαφέρει από τη Λογοτεχνία για ενήλικους ως προς το βαθμό και όχι ως προς το είδος. Η Παιδική Λογοτεχνία άλλωστε προσφέρει την ίδια απόλαυση με αυτήν που προσφέρει και η Λογοτεχνία των ενηλίκων. Τα παιδιά αναζητούν να απολαύσουν μια ιστορία, αλλά οι πηγές αυτής της απόλαυσης είναι πιο περιορισμένες, γιατί οι εμπειρίες τους είναι περισσότερο περιορισμένες, εφόσον τα παιδιά αδυνατούν να κατανοήσουν τις ιδέες λόγω της συνθετότητάς τους. Για το λόγο αυτό θα πρέπει και η διατύπωσή τους να είναι πιο απλή, τόσο στη γλώσσα όσο και στη μορφή. Οι ιστορίες έχουν μια αμεσότητα, αποφεύγονται οι πολλές παρεκβάσεις και η σχέση που διέπει τα δρώντα πρόσωπα με τη δράση είναι εμφανέστερη. Ευκρινέστερες είναι επίσης και οι σχέσεις που διέπουν τα δρώντα πρόσωπα είτε αυτά είναι υποκείμενα δράσης ή κατάστασης είτε αντικείμενα αξίας κ.ά. Εξάλλου, τα παιδιά προτιμούν τον κυριολεκτικό λόγο περισσότερο από τους ενήλικους, ενώ είναι δεκτικότερα και επιρρεπέστερα στις φαντασιακές καταστάσεις.

Ο Peter Hunt, αφού διαπιστώσει ότι υπάρχουν χαρακτηριστικά που καθιστούν εμφανή τα βιβλία για παιδιά, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι τα κειμενικά χαρακτηριστικά είναι αναξίοπιστα. Πιστεύει μάλιστα ότι η Λογοτεχνία για παιδιά είναι κατώτερη από τη Λογοτεχνία των ενηλίκων». Έχει βέβαια διευκρινιστεί ότι, όταν αναφερόμαστε στην Παιδική Λογοτεχνία, δεν εννοούμε το σύνολο των βιβλίων που κυκλοφορούν για παιδιά, επειδή σ' αυτά μπορεί να ενταχθούν και η παραλογοτεχνία ή κείμενα χαμηλής ή αμφίβολης αισθητικής αξίας κτλ.. Τα κείμενα αυτά προφανώς έχουν πενιχρό λεξιλόγιο και

δεν έχουν κανένα συγκεκριμένο στόχο, εκτός ίσως από το να τέρψουν και παρεμπιπτόντως να αφήσουν να διαφανεί κάποιος διδακτισμός. Συχνά μάλιστα αρέσκονται σε βωμολοχίες. Αντίθετα, είναι η τέχνη του λόγου που καλλιεργείται από ενηλίκους και απευθύνεται κατά κύριο λόγο στα παιδιά - είτε ενσυνείδητα το επιδιώκουν αυτό οι δημιουργοί της είτε όχι. Με άλλα λόγια, είναι το σύνολο των αισθητικά δικαιωμένων κειμένων που είναι σε θέση να συμβάλλουν στην ψυχαγωγία των παιδιών και στην πνευματική τους καλλιέργεια, δηλαδή στην ανάπτυξη της ικανότητας για αντίληψη της ομορφιάς στην ωρίμαση της προσωπικότητας και στη διαμόρφωση ελεύθερης συνείδησης.

Άλλωστε, η Παιδική Λογοτεχνία περιλαμβάνει:

- α)** κείμενα πρωτότυπης παραγωγής,
- β)** Κριτικά κείμενα, τα οποία εντάσσονται στον ευρύτερο χώρο της Θεωρίας της Λογοτεχνίας και της Κριτικής και
- γ)** εργασίες, οι οποίες προσεγγίζουν την πρωτότυπη παραγωγή της Παιδικής Λογοτεχνίας κατά τρόπο ερμηνευτικό και διδακτικό.

Ως ιδιαίτερος κλάδος της λογοτεχνίας γνωρίζει σημαντική ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια σε παγκόσμια κλίμακα είτε ως πρωτότυπη παραγωγή είτε ως μελέτη της παραγωγής αυτής. Ο όρος αναπόφευκτα οδηγεί σε διχοτόμηση της λογοτεχνίας. Έτσι, τα δυο σκέλη της από τη μια φαίνονται αυτόνομα: Παιδική Λογοτεχνία ή καλύτερα Λογοτεχνία για παιδιά, όπως θα ήταν προτιμότερο να ονομάζεται, και Λογοτεχνία για ενηλίκους.

Από την άλλη όμως φαίνεται ότι οι δύο αυτοί τομείς βρίσκονται σε διαρκή επικοινωνία και στενή σχέση, γιατί

1) και η Λογοτεχνία για παιδιά διαβάζεται από ενηλίκους, οι οποίοι συχνά λειτουργούν ως λογοκριτές και ανάλογα επιτρέπουν ή απαγορεύουν στα παιδιά ένα συγκεκριμένο ανάγνωσμα.

2) Η μια τροφοδοτεί την άλλη, ώστε να διαπιστώνεται μια σχέση αμοιβαιότητας, εφόσον κείμενα γραμμένα για παιδιά είναι δυνατόν να μεταμορφωθούν σε κείμενα για ενηλίκους και το αντίστροφο, κείμενα για ενηλίκους να διασκευαστούν σε κείμενα για παιδιά. Κλασική περίπτωση είναι είτε τα ομηρικά ποιήματα με τις αμφίβολης ποιότητας διασκευές τους ή Το παραμύθι χωρίς όνομα της Πηνελόπης Δέλτα και το ομώνυμο θεατρικό έργο του Ιάκωβου Καμπανέλλη. Οι περισσότεροι τουλάχιστον μελετητές στην προσπάθειά τους να ορίσουν τον όρο Παιδική Λογοτεχνία ακολουθούν την ίδια πορεία. Προσδιορίζουν αρχικά το γενικότερο όρο Λογοτεχνία, προχωρούν στη διερεύνηση του ερωτήματος Τι είναι παιδί και τέλος επιχειρούν να οριοθετήσουν την Παιδική Λογοτεχνία. Στο δεύτερο ερώτημα επιχειρούν να ανιχνεύσουν χαρακτηριστικά της παιδικής ηλικίας, τα οποία είναι διαχρονικά και διαπολιτισμικά. Έτσι, για την Isabelle Jan η λογοτεχνία για τα παιδιά υφίσταται μόνο από τη στιγμή που γίνεται η διάκριση παιδιού – ενηλίκου.

Σύμφωνα με την τακτική αυτή, ο P. Hunt ανιχνεύει διακριτικά όπως η αυθορμησία, η αποδοχή της πνευματικής υπεροχής, οι ψυχολογικοί εξαναγκασμοί, η συναισθηματική προσήλωση σε ώριμα πρόσωπα, η αδυναμία αφηρημένης σκέψης, ο βαθμός απόσπασης της προσοχής που διαφοροποιείται από τον αντίστοιχο των ενηλίκων. Τα χαρακτηριστικά αυτά κάνουν τα παιδιά πιο ευκολοπροσάρμοστα από τους ενηλίκους.

Ο Miles McDowell μάλιστα καταφεύγει στα χαρακτηριστικά του παιδικού βιβλίου, καθώς επιχειρεί να ορίσει την Παιδική Λογοτεχνία. Γράφει συγκεκριμένα «Τα παιδικά βιβλία είναι γενικά συντομότερα, τείνουν να ευνοήσουν μια ενεργητικήπερισσότερο παρά μια παθητική συμπεριφορά με διάλογους περισσότερο με επεισόδια παρά με περιγραφές και ενδοσκοπήσεις. Το παιδί-πρωταγωνιστής είναι ο κανόνας. Χρησιμοποιούνται πολύ οι συμβάσεις. Η ιστορία αναπτύσσεται μέσα σε ξεκάθαρους (= αυστηρά καθορισμένους) ηθικούς σχηματισμούς που πολλοί ενήλικοι αγνοούν. Τα παιδικά βιβλία τείνουν να είναι αισιόδοξα περισσότερο παρά αποθαρρυντικά. Η γλώσσα είναι προσανατολισμένη προς το παιδί. Η πλοκή γίνεται με μια ευδιάκριτη σειρά, η πιθανότητα συχνά απορρίπτεται. Τέλος, θα μπορούσε κανείς να μιλήσει για μαγική και φαντασιακή ατμόσφαιρα, καθώς και για απλότητα και περιπέτεια».

Ο Perry Nodelman, στην προσπάθειά του να προσδιορίσει επίσης τα χαρακτηριστικά της Λογοτεχνίας για παιδιά, διαπιστώνει ότι η Παιδική Λογοτεχνία:

1. είναι απλή,
2. επικεντρώνεται στη δράση,
3. απευθύνεται στην παιδική ηλικία,
4. εκφράζει τις απόψεις του παιδιού,
5. είναι αισιόδοξη,
6. τείνει προς το φαντασιακό,
7. είναι μια μορφή ιερού ειδυλλίου,
8. εγκλείει την αθωότητα,
9. είναι διδακτική,
10. είναι επαναληπτική,
11. τείνει να εξισορροπήσει το ιδεώδες και το διδακτικό.

Γνωστοί συγγραφείς της Παιδικής Λογοτεχνίας

Πηνελόπη Δέλτα

Η Πηνελόπη Δέλτα γεννήθηκε το 1874 στην Αλεξάνδρεια και έδωσε τέλος στη ζωή της στις 2 Μαΐου 1941. Ήταν κόρη του εθνικού ευεργέτη Εμμανουήλ Μπενάκη και είχε γνωρίσει εξέχουσες προσωπικότητες όπως ο Ελευθέριος Βενιζέλος και ο Νικόλαος Πλαστήρας.

Πρωτοεμφανίστηκε στα γράμματα σε νεαρή ηλικία δημοσιεύοντας έργα της στο περιοδικό της Αλεξάνδρειας *Έσο Έτοιμος*.

Κάποια από τα έργα της είναι :

1. Στο κοτέτσι
2. Τον καιρό του Βουλγαροκτόνου
3. Η Ζωή του Χριστού
4. Τρελαντώνης
5. Παραμύθια και άλλα
6. Για την Πατρίδα
7. Παραμύθι χωρίς όνομα
8. Στα μυστικά του βάλτου
9. Ο Μάγκας
10. Τ' ανεύθυνα

Άλκη Ζέη

Η Άλκη Ζέη, εκτός από τα δυο δικά της παιδιά, έχει μεγαλώσει πολλά παιδιά με τα βιβλία της. Τα σημερινά παιδιά μάλιστα έχουν πλέον την ευκαιρία να γνωρίσουν κείμενά της και μέσα στα σχολικά τους βιβλία, όπου είναι ανθολογημένα έργα της.

Από όλες τις διεθνείς διακρίσεις που έχει λάβει, η μεγαλύτερη επιβράβευση έρχεται από το κοινό που διαβάζει με μανία τα βιβλία της και τα ανεβάζει ψηλά στις λίστες των ευπωλήτων. Όμως αυτό που κάνει το έργο της Άλκης Ζέη πραγματικά μεγάλο, είναι η απήχυσή του και εκτός των συνόρων της Ελλάδας. Τα βιβλία της έχουν κατ' επανάληψη βραβευθεί στο εξωτερικό: Mildred Batchelder στην Αμερική για *Το καπλάνι της βιτρίνας*, *Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου*, *Κοντά στις ράγιες*, Acerbi στην Ιταλία για το *Η Αρραβωνιαστικιά του Αχιλλέα*, Βραβείο βιβλιοφάγων στη Γαλλία για το *Η Κωνσταντίνα και οι αράχνες της*. Πάνω απ' όλα *Το Καπλάνι της βιτρίνας*, που από το 1963 όταν πρωτοκυκλοφόρησε και με τις συνεχείς του επανεκδόσεις, αποτέλεσε σταθμό για τη νεότερη ελληνική λογοτεχνία για παιδιά, έχει αξιολογηθεί ως ένα από τα καλύτερα βιβλία για παιδιά στον κόσμο, περιλαμβάνεται σε διεθνείς καταλόγους προτεινόμενων βιβλίων για ανάγνωση και για μελέτη στο σχολείο, ενώ το 2007 διακρίθηκε με ακόμα ένα βραβείο στην Ιταλία.

Η Άλκη Ζέη είναι λοιπόν μια σταθερή αξία για τη σύγχρονη λογοτεχνία μας. Μπορεί να γράφει κυρίως για παιδιά, όμως απευθύνεται και στους ενήλικες. Μέσα στα έργα της η συγγραφέας μετατρέπει προσωπικά της βιώματα σε μυθιστορηματικές καταστάσεις, κρατώντας πάντα την απαραίτητη απόσταση από το αυτοβιογραφικό στοιχείο αλλά

επιτρέποντας στους ήρωές της να βλέπουν τα πράγματα με τη δική της θεώρηση. Ανήκοντας σε μια γενιά της οποίας οι ατομικές φιλοδοξίες υποχώρησαν μπροστά στα συλλογικά οράματα και στα συνταραχτικά γεγονότα που αναγκαστικά ισοπέδωναν την προσωπική ζωή κι έχοντας συμβαδίσει με την πρόσφατη ιστορία της Ελλάδας, των ανατροπών, των διωγμών, της αγωνίας για το αύριο, της συμμετοχής στους αγώνες για ελευθερία και δημοκρατία, αισθάνεται το χρέος να αποτυπώσει σημαντικές ιστορικές στιγμές για χάρη των νεότερων γενεών. Πάντως παρόλο που τα βιβλία της είναι τοποθετημένα σε βιωμένο ιστορικό πλαίσιο, δεν επιδιώκει να εξαντλήσει ιστορικά ζητήματα, ούτε να νουθετήσει τον αναγνώστη. Χωρίς ίχνος διδακτισμού δίνει μέσα απ' τα βιβλία της αφορμή για προβληματισμό και περισσότερη αναζήτηση πάνω σε πλήθος διαχρονικών αξιών και σύγχρονων θεμάτων.

Φυσικά, το μεγαλύτερο προτέρημα των βιβλίων της παραμένει η εξαιρετική λογοτεχνικότητά τους, που με την άριστη έκφραση, την καλοδουλεμένη πλοκή και το διάσπαρτο χιούμορ, κρατούν αμείωτο το ενδιαφέρον του αναγνώστη και τον κάνουν να τα διαβάσει μονορούφι.

Αγγελική Βαρελλά

Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1930. Μεγάλωσε στην Αθήνα. Είναι πτυχιούχος του Ιστορικού-Αρχαιολογικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Αθηνών. Για πρώτη φορά ασχολήθηκε με το παιδικό βιβλίο το 1966 και έκτοτε είναι αφοσιωμένη στο λογοτεχνικό αυτό είδος, με έντονη παρουσία σε όλες τις εκδηλώσεις (σχολεία, συλλόγους γονέων, δήμους, βιβλιοθήκες κτλ.) που γίνονται για το παιδί και το παιδικό βιβλίο όχι μόνο στην Αθήνα αλλά σε όλη την Ελλάδα. Έχει βραβευτεί από τη Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά, τον Κύκλο του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου και το Υπουργείο Παιδείας για τα αναγνωστικά που έγραψε για τα παιδιά του δημοτικού σχολείου. Μετέφρασε και διασκεύασε στα ελληνικά πολλά ξένα βιβλία και συνεργάστηκε με την ελληνική ραδιοφωνία, την τηλεόραση, τα περιοδικά "Ερυθρός Σταυρός", "Συνεργασία", "Το Ρόδι" κ.ά. Έργα της (σκετς και λοιπά θεατρικά) παίζονται στα σχολεία. Είναι πρόεδρος της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς και μέλος

α) της Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών, β) του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, γ) της Λέσχης Μελέτης και Έρευνας της Παιδικής Λογοτεχνίας Διαδρομές (και υπεύθυνη ύλης του ομώνυμου περιοδικού). Το βιβλίο της "Η Ελλάδα κι εμείς" αναγράφηκε στον Τιμητικό Πίνακα (1968) της Διεθνούς Οργάνωσης Βιβλίων για τη Νεότητα (IBBY). Το βιβλίο της "Φιλενάδα, Φουντουκιά μου" κέρδισε έναν από τους τρεις επαίνους του Διεθνούς Βραβείου Παιδικής Λογοτεχνίας Janusz Korczak (1985) στην Πολωνία. Προτάθηκε για το σύνολο του έργου της από τον κύκλο του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου για το Βραβείο Άντερσεν το 1990. Τιμήθηκε με το Κρατικό Βραβείο Βιβλίου Γνώσεων 1998 για το έργο της "Κόρινθος".

Λότη Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου

Η Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου είναι μια από τις κορυφαίες, πολυγραφότατες και δημοφιλέστερες συγγραφείς παιδικών βιβλίων στην Ελλάδα, τιμημένη με τα σημαντικότερα ελληνικά βραβεία για την παιδική λογοτεχνία. Η 36χρονη πορεία της καλύπτει την περίοδο κατά την οποία η ελληνική παιδική λογοτεχνία άνθησε και ωρίμασε. Το έργο της συνέβαλε ουσιαστικά στην άνθηση αυτή και ήταν ένας από τους παράγοντες που οδήγησαν στην ωρίμαση του κλάδου. Τα βιβλία της κυκλοφορούν σε πολυάριθμες εκδόσεις, γίνονται αντικείμενα ευνοϊκότατης κριτικής και πολλά από αυτά έχουν περάσει και σε άλλα μέσα επικοινωνίας. Παράλληλα, έχουν αποτελέσει θέματα διπλωματικών και μεταπτυχιακών εργασιών στα ελληνικά πανεπιστήμια.

Τα έργα της προβάλλουν αξίες διαχρονικές με παγκόσμια απήχηση. Τα θέματά της, μολονότι αντλούνται από την ελληνική πραγματικότητα και τον πολιτιστικό της περίγυρο, έχουν εντέλει πανανθρώπινο ενδιαφέρον. Τα παιδιά παντού στον κόσμο μπορούν να ταυτιστούν με τους ήρωές της, παρά τις όποιες πολιτιστικές διαφορές. Έτσι, τα περισσότερα από τα βιβλία της πιστεύεται ότι μπορούν να μεταφραστούν με επιτυχία και να τύχουν διεθνούς αποδοχής.

Η θεματολογία της είναι ευρύτατη, τη διαπερνούν ωστόσο κάποιες σταθερές, που προσδίδουν στο συνολικό της έργο μια ξεχωριστή ενότητα και συνοχή. Επιπλέον, τα μυθιστορήματά της συνδέονται με τρόπο ευφυή μεταξύ τους, ενώ καθένα διατηρεί την αυτοτέλειά του, διερευνά διαφορετικές πτυχές της ανθρώπινης εμπειρίας και πραγματεύεται θέμα ξεχωριστό. Καλύπτεται έτσι ένα φάσμα θεμάτων από τα ανθρώπινα δικαιώματα (*Για την άλλη πατρίδα, Το παιδί από τη θάλασσα*), την απόρριψη του πολέμου (*Ο μικρός αδελφός, Λάθος, κύριε Νόιγκερ!, Ο καιρός της σοκολάτας, Η προφητεία του κόκκινου κρασιού*) και του νεοναζισμού (*Τα τέρατα του λόφου*), ως το διαζύγιο, τον θάνατο και τις οικογενειακές συγκρούσεις (*Σπίτι για πέντε, Γιούσουρι στην τσέπη, Καναρίνι και μέντα, Ο κόκκινος θυμός*), την ανθυγιεινή εργασία των ανηλίκων (*Ζητείται μικρός*) ή το πρόβλημα των ναρκωτικών (*Στο τσιμεντένιο δάσος*). Ο συνδυασμός και η σχέση αυτή μεταξύ των βιβλίων ενθουσιάζουν τα παιδιά. Όπως δείχνουν τα εκατοντάδες γράμματα που λαμβάνει η Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, οι νεαροί αναγνώστες δοκιμάζουν ευχάριστη έκπληξη όταν συναντούν σε κάθε νέο βιβλίο της μερικούς από τους γνωστούς τους χαρακτήρες, φίλους τους ή συγγενείς τους, σε διαφορετική ηλικία, διαφορετική κατάσταση, διαφορετική εποχή.

Το ύφος της απηχεί το παρελθόν της κλασικής Ελλάδας, φέρει όμως τη σφραγίδα της δικής της προσωπικότητας και αποκαλύπτει ανανεωτικά στοιχεία και σύγχρονες τεχνικές γραφής, όπως είναι, π.χ., οι περισσότεροι του ενός αφηγητές, οι διαφορετικές οπτικές γωνίες ή η πολλαπλή παρουσία του χρόνου (*Σπίτι για πέντε, Λάθος, κύριε Νόιγκερ!, Τραγούδι για τρεις, Ιστορίες που ταξιδεύουν, Η προφητεία του κόκκινου κρασιού*). Η διακειμενικότητα είναι ένα ακόμη ανιχνεύσιμο στοιχείο στα έργα της (*Καναρίνι και μέντα, Ποιος θα γράψει για το σκύλο μας;, Το μυστήριο του καλοκαιρινού Αγιοβασίλη, Κάθε μέρα παραμύθι-κάθε βράδυ καληνύχτα, Το Πάσχα της νόνας Χελώνας, Ο κόκκινος θυμός*). Γενικά, με κάθε νέο βιβλίο, το έργο της παρουσιάζει μια σταθερά αναπτυσσόμενη τέχνη.

Χωρίς ίχνος διδακτισμού, τα βιβλία της κατορθώνουν να συνδυάζουν αισθητικές και ηθικές αξίες, παραδοσιακές και σύγχρονες προσεγγίσεις της ζωής, ενώ η ικανότητά της να βλέπει τα πράγματα από την οπτική γωνία του παιδιού είναι εμφανής. Αυτά τα στοιχεία παρατηρούνται τόσο στα συναρπαστικά μυθιστορήματά της (π.χ. *Στο τσιμεντένιο δάσος, Γιούσουρι στην τσέπη, Ο κόκκινος θυμός*) όσο και στα παραμύθια ή στις μικρές ιστορίες της, που κινούν την παιδική περιέργεια και χαρακτηρίζονται από δημιουργική φαντασία και ποιητική ατμόσφαιρα (*Ιστορίες με τους 12 μήνες, Τρεις φορές κι έναν καιρό σ' έναν*

πλανήτη μακρινό, Η οικογένεια του Ήλιου, Οι ζαβολιές του Ζαβολίνου, Κάθε μέρα παραμύθι-κάθε βράδυ καληνύχτα, Το λουλουδόπαιδο).

Το πνεύμα που διακρίνει τα βιβλία της Λότης Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου αντικατοπτρίζει τα ιδεώδη της Διεθνούς Οργάνωσης Βιβλίων για τη Νεότητα (IBBY) και το όραμα της ιδρύτριας της Jella Lerman για «γέφυρες από παιδικά βιβλία» που μπορούν να ενώσουν τον κόσμο. Η απόρριψη του πολέμου και κάθε είδους βίας, η επιθυμία για ειρήνη, το αίτημα της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και των ίσων ευκαιριών είναι θέματα που διαπερνούν πολλά από τα έργα της (*Ο μικρός αδελφός, Για την άλλη πατρίδα, Λάθος, κύριε Νόιγκερ!, Τραγούδι για τρεις, Τρεις φορές κι έναν καιρό σ' έναν πλανήτη μακρινό, Ο καιρός της σοκολάτας, Η προφητεία του κόκκινου κρασιού κτλ.*) Παράλληλα, στα έργα της ανιχνεύονται θέσεις καίριες, όπως το δικαίωμα στη διαφορετικότητα, η απόρριψη της ξενοφοβίας, του ρατσισμού και του σεξισμού, στοιχεία τα οποία συχνά χειρίζεται με τρόπο χιουμοριστικό (*Το μυστήριο του καλοκαιρινού Αγιοθασίλη, Η οικογένεια του Ήλιου, Ένας μήνας σαν όλους τους άλλους, Τα τέρατα του λόφου, Το παιδί από τη θάλασσα*).

Η πολυετής θητεία της σε διεθνή οργανισμό για την προστασία προσφύγων, άπορων μεταναστών και αβοήθητων παιδιών, καθώς και οι μνήμες από τη δική της παιδική ηλικία κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τον Εμφύλιο Πόλεμο στην Ελλάδα την επηρέασαν βαθιά, πράγμα που αντικατοπτρίζεται στο έργο της. Η βαθύτατη ανθρωπιά, η φιλαλληλία, ο σεβασμός στις πολιτιστικές διαφορές, η έγνοια για τα απροστάτευτα παιδιά και η διεθνής κατανόηση είναι αξίες που προβάλλονται στα περισσότερα βιβλία της, τα οποία προσφέρονται σε πολυεπίπεδη ανάγνωση. Έχω την πεποίθηση ότι τέτοια θέματα και αξίες είναι απαραίτητα στα παιδικά βιβλία σήμερα περισσότερο από ποτέ, σ' έναν κόσμο που αντιμετωπίζει και πάλι εφιάλτες που θυμίζουν την εποχή της Jella Lerman.

Ζώντας κοντά σε εμπόλεμες περιοχές και σε χώρες του Τρίτου Κόσμου, η Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου αισθάνεται απόλυτα τα προβλήματα και τις καταστάσεις που αντιμετωπίζουν τα παιδιά των εν λόγω περιοχών. Γι' αυτό και σε πολλά από τα βιβλία της καταπιάνεται με θέματα οικεία σε παιδιά που μεγαλώνουν μέσα στη φτώχεια, στη βία και στη διαρκή απειλή του θανάτου, ή που είναι υποχρεωμένα να εργάζονται από πολύ μικρή ηλικία (π.χ. στα βιβλία της *Ο μικρός αδελφός, Για την άλλη πατρίδα, Ζητείται μικρός, Τραγούδι για τρεις, Το παιδί από τη θάλασσα*).

Έχει μια θαυμαστή ικανότητα να συνδυάζει ιστορικά γεγονότα με σύγχρονες καταστάσεις και χαρακτήρες, με τους οποίους τα παιδιά μπορούν να επικοινωνήσουν. Τα βιβλία της *Τραγούδι για τρεις, Λάθος, κύριε Νόιγκερ!, Για την άλλη πατρίδα* και *Η προφητεία του κόκκινου κρασιού* αποτελούν και εδώ χαρακτηριστικά παραδείγματα.

Εμφανής είναι ο σεβασμός της στη δική της πολιτιστική κληρονομιά, αλλά και στις παραδόσεις και τον πολιτισμό των άλλων λαών. Πολλές από τις ιστορίες και τα παραμύθια της έχουν τις ρίζες τους στα ελληνικά λαϊκά παραμύθια (*Ιστορίες που κανένας δεν ξέρει, Ιστορίες με τους 12 μήνες, Εφτά κόκκινες κλωστές, 17 Ελληνικά λαϊκά παραμύθια, Η φωνή*

των ζώων, Το δίκροκο αυγό, Παραμύθια της αγάπης κ.ά.). Από την άλλη μεριά, τρία από τα βιβλία της (το ένα υπό έκδοση) περιέχουν παραμύθια αφρικανικά, ασιατικά και αφροαμερικάνικα, σε ποιητική αναδιήγηση και διασκευή. Αυτά τα βιβλία φανερώνουν την προσπάθειά της να φέρει τα παιδιά σε επαφή με την αφρικανική, την ασιατική και την αφροαμερικανική κουλτούρα, βοηθώντας τα να κατανοήσουν τις κοινές ρίζες των λαϊκών παραμυθιών ανά τον κόσμο.

Η γλώσσα της είναι πλούσια, δυναμική, με πολλές αποχρώσεις. Στη σημερινή «κοινωνία της πληροφορίας», η ικανότητα της ανάγνωσης έχει και θα έχει εξαιρετική σημασία για το παρόν και το μέλλον της επόμενης γενεάς, ως ουσιώδης και βασικός παράγων πνευματικής ανάπτυξης. Βιβλία λοιπόν σαν αυτά της Λότης Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, γραμμένα με άρτια γλώσσα, συμβάλλουν ανυπολόγιστα στις προσπάθειες για την ανάπτυξη της φιλιαναγνωσίας.

Είναι όντως λυπηρό το γεγονός ότι το σύνολο του έργου της δεν είναι διαθέσιμο στις κυριότερες ξένες γλώσσες, ώστε οι αναγνώστες ανά τον κόσμο να χαρούν τη γραφή της, να εκτιμήσουν το εύρος των θεμάτων της και να απολαύσουν τον συναρπαστικό τρόπο με τον οποίο τα χειρίζεται.

Η συμβολή της Λότης Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου στην ελληνική παιδική λογοτεχνία είναι ευρύτατη και συνεχής. Συνίσταται όχι μόνο στη δημιουργία 50 και πλέον εξαιρετικών βιβλίων για παιδιά και νέους, αλλά και στην παροχή υποστήριξης προς τους συναδέλφους της, τους οποίους βοήθησε να προωθήσουν και να προβάλουν το έργο τους, εμπλουτίζοντας τις γνώσεις τους και φέρνοντάς τους σε επαφή με τα εκτός Ελλάδος ρεύματα. Εργάστηκε με αφοσίωση επί 30 χρόνια για το Ελληνικό Τμήμα της IBBY, πράγμα που αποδείχτηκε εξαιρετικά φερέκαρπο και αποτελεσματικό για την παιδική λογοτεχνία της χώρας της. Πρωτίστως λοιπόν για το εξαιρετικό λογοτεχνικό της έργο, αλλά και για την πολυδιάστατη δραστηριότητά της θεωρείται σήμερα ηγετική προσωπικότητα στον χώρο της ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας.

(Εισηγητική έκθεση του Ομότιμου Καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

κ. Β.Δ. Αναγνωστόπουλου για την υποψηφιότητα της Λότης Πέτροβιτς - Ανδρουτσοπούλου για το Βραβείο Άντερσεν 2010)

Ευγενία Φακίνου

Η Ευγενία Φακίνου γεννήθηκε το 1945 στην Αλεξάνδρεια. Μεγάλωσε στην Αθήνα και σπούδασε γραφικές τέχνες και ξεναγός. Εργάστηκε για μερικά χρόνια σε περιοδικά ως γραφίστρια. Το 1976 δημιούργησε το κουκλοθέατρο "Ντενεκεδούπολη". Έχει γράψει και έχει εικονογραφήσει πολλά παιδικά βιβλία. Το 1982 κυκλοφόρησε το πρώτο της μυθιστόρημα "Αστραδενή". Τα μυθιστορήματά της έχουν μεταφραστεί και κυκλοφορούν στα γερμανικά, αγγλικά, ρωσικά, ουγγρικά, δανέζικα, γαλλικά, ολλανδικά, ιταλικά και σερβικά. Το 2005 τιμήθηκε με το Βραβείο Αναγνωστών (Εθνικό Κέντρο Βιβλίου - Σκάι 100,3) για το μυθιστόρημα της "Η μέθοδος της Ορλεάνης" και το 2008 με το Κρατικό Βραβείο Διηγήματος για τη συλλογή διηγημάτων "Φιλοδοξίες κήπου".

(2014) *Φρούτα, λαχανικά, λουλούδια, αγριολούλουδα και βότανα*, Κέδρος

(2013) *Πλανόδιοι θεριστές*, Εκδόσεις Καστανιώτη

(2011) *Το τρένο των νεφών*, Εκδόσεις Καστανιώτη

(2010) *Έρως, θέρους, πόλεμος*, Εκδόσεις Καστανιώτη

(2010) *Οδυσσέας και Μπλουζ*, Εκδόσεις Καστανιώτη

(2008) *Για να δει τη θάλασσα*, Εκδόσεις Καστανιώτη

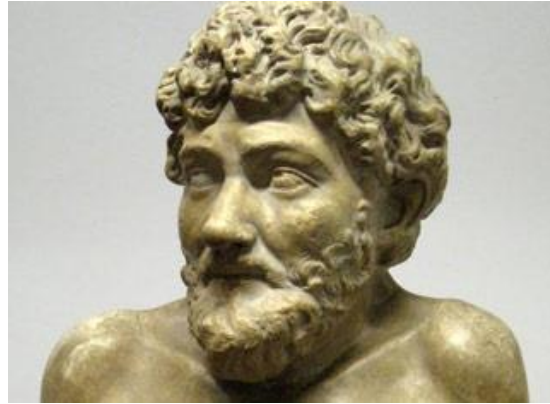
(2008) *Ζάχαρη στην άκρη*, Εκδόσεις Καστανιώτη

- (2007) *Φιλοδοξίες κήπου*, Εκδόσεις Καστανιώτη
- (2006) *Ντενεκεδούπολη*, Εκδόσεις Καστανιώτη
- (2006) *Τυφλόμυγα*, Εκδόσεις Καστανιώτη
- (2005) *Η μέθοδος της Ορλεάνης*, Εκδόσεις Καστανιώτη
- (2001) *Ποιος σκότωσε τον Μόμπυ Ντικ;*, Εκδόσεις Καστανιώτη
- (1999) *Αστραδενή*, Κέδρος
- (1999) *Τα Ελληνάκια*, Κέδρος [κείμενα, εικονογράφηση]
- (1998) *Η μεγάλη πράσινη*, Εκδόσεις Καστανιώτη
- (1998) *Μια μικρή καλοκαιρινή ιστορία*, Κέδρος [κείμενα, εικονογράφηση]
- (1998) *Το έβδομο ρούχο*, Εκδόσεις Καστανιώτη
- (1998) *Φρούτα*, Κέδρος
- (1997) *Εκατό δρόμοι και μία νύχτα*, Εκδόσεις Καστανιώτη
- (1997) *Η άνοιξη*, Κέδρος
- (1997) *Ξύπνα Ντενεκεδούπολη*, Εκδόσεις Καστανιώτη [κείμενα, εικονογράφηση]
- (1997) *Ο κύριος Ουλτραμέρ*, Εκδόσεις Καστανιώτη [κείμενα, εικονογράφηση]
- (1997) *Ο χειμώνας*, Κέδρος
- (1997) *Το καλοκαίρι*, Κέδρος
- (1997) *Το μεγάλο ταξίδι του Μελένιου*, Εκδόσεις Καστανιώτη [κείμενα, εικονογράφηση]
- (1995) *Ελληνικό πανόραμα*, Κέδρος
- (1995) *Στο Κουρδιστάν*, Κέδρος [κείμενα, εικονογράφηση]
- (1994) *Αγριολούλουδα και βότανα*, Κέδρος
- (1994) *Η Μερόπη ήταν το πρόσχημα*, Εκδόσεις Καστανιώτη
- (1994) *Λουλούδια*, Κέδρος
- (1993) *Το φθινόπωρο*, Κέδρος
- (1991) *Γάτα με πέταλα*, Κέδρος
- (1989) *Το αστέρι των Χριστουγέννων*, Κέδρος [κείμενα, εικονογράφηση]
- (1986) *Λαχανικά*, Κέδρος

Αίσωπος (7^{ος} αιώνας π. Χ.)

Ο Αίσωπος ήταν αρχαίος Έλληνας μυθοποιός, αν και από πολλούς αμφισβητείται η ύπαρξή του. Θεωρείται ιδρυτής του λογοτεχνικού είδους που σήμερα ονομάζεται παραβολή ή αλληγορία. Για τη ζωή του δεν υπάρχουν ακριβείς και συγκεκριμένες πληροφορίες. Ο Αίσωπος γεννήθηκε κατά πάσα πιθανότητα, από οικογένεια δούλων το 625 π. Χ., στο Αμόριο της Φρυγίας, ενώ

σύμφωνα μ' άλλους γεννήθηκε στη Σάμο ή τη Θράκη, τις Σάρδεις ή την Αίγυπτο. Όπως γίνεται και με τον Όμηρο πολλές πόλεις και χώρες ερίζουνε θέλοντάς τον δικό τους. Ήτανε παθιασμένος ταξιδευτής. Μεταγενέστερες μαρτυρίες τον αναφέρουν να παίρνει μέρος σε συμπόσιο των 7 Σοφών και να φέρουνε στις Σάρδεις στην Αυλή του βασιλιά Κροίσου του οποίου ήταν ευνοούμενος και σύμβουλος. Είναι ο διασημότερος από τους αρχαίους μυθοποιούς, αναμφισβήτητος πατέρας του αρχαίου μύθου. Τη βιογραφία του συνέγραψε τον 14^ο μ. Χ. αιώνα ο μοναχός Μάξιμος Πλανούδης και περιέχονται σ' αυτή ένα σωρό ανέκδοτα για τη ζωή και την εν γένει δράση του. Θεωρείται επίσης σαν ο κορυφαίος της λεγόμενης διδακτικής μυθολογίας.

Σύμφωνα λοιπόν με μια εκδοχή, στάλθηκε από τον Κροίσο με προσφορές δώρων στο ναό του Απόλλωνα στους Δελφούς, όπου βλέποντας τις απάτες των εκεί ιερέων και την απληστία τους, τους κατηγόρησε με σαρκαστικό τρόπο. Εκείνοι τότε, αποφάσισαν να τον θανατώσουν με δόλο. Πήρανε λοιπόν από το ιερό του ναού «φιάλην χρυσήν» και την έκρυσαν μες στις αποσκευές του. Ύστερα τον κατηγόρησαν για κλέφτη και ιερόσυλο. Έτσι με τη σκηνοθετημένη κατηγορία τον καταδίκασαν σε θάνατο και τον σκότωσαν ρίχνοντάς τον στον γκρεμό από την κορυφή του Παρνασσού, Υάμπεια. Αμέσως μετά τον θάνατό του έπεσε πείνα και δυστυχία στον τόπο.

Επιλογή μύθων του σε πεζό λόγο εξέδωσε ο Δημήτριος ο Φαληρέας στα τέλη του 4^{ου} αιώνα π. Χ. Η συλλογή αυτή δε σώζεται και μόνο οι ποιητικές επεξεργασίες του Βαβρίου (ελληνικά), του Φαίδρου (λατινικά) κι άλλων, διασώσανε το υλικό της επιτομής εκείνης. Όλες οι σωζόμενες σήμερα συλλογές είναι πολύ μεταγενέστερες και προέρχονται από τον 1^ο ή τον 2^ο αιώνα κι έπειτα. Οι μύθοι του έχουνε συγκεντρωθεί σε «Συλλογή Αισώπειων Μύθων» και πρωταγωνιστές σε αυτούς είναι, κατά το πλείστον, ζώα όπως αλεπού, λύκος, λιοντάρι, ελάφι κ.ά. Κυρίως είναι διάλογοι μεταξύ ζώων που μιλούν και ενεργούν σαν άνθρωποι, ενώ υπάρχουν και μερικοί με ανθρώπους ή θεούς. Είναι δε αυτοί μικρά οικιακά αφηγήματα διατυπωμένα με μεγάλη συντομία. Ο χαρακτήρας τους είναι ηθικοδιδακτικός, συμβολικός και αλληγορικός. Οι μύθοι του έχουν ιδιαίτερη χάρη, θαυμαστή απλότητα κι άφταστη διδακτικότητα! Είναι παρμένοι από την καθημερινή ζωή και τη φύση. Είχε την μοναδική ικανότητα να δίνει στα ζώα ανθρώπινες ιδιότητες, ψυχή και λαλιά, σε τέτοιο

βαθμό που να θεωρείς ότι αυτή ήταν κάποτε η πραγματικότητα και όλα αυτά που διηγείται έχουν συμβεί. Βασικό χαρακτηριστικό των διηγήσεών του ήταν το επιμύθιο το οποίο ήταν εύληπτο για τα παιδιά και τον λαό.

Λέγεται πως χρησιμοποίησε μύθους του και με σκοπό να υποστηρίξει την αθωότητά του στο δικαστήριο. Μέσα τους διακρίνεται το ευρύ παρατηρητικό του πνεύμα και η ικανότητά του να διδάσκει με μικρές απλές ιστορίες, που πάντα έχουνε στο τέλος κάποιο ηθικό δίδαγμα. Συνήθιζε με την παρατηρητικότητα και τη βαθειά σοφία του να πλάθει τέτοιες ιστορίες και να τις λέει γύρω του. Με τον καιρό απέκτησε απέχτησε μεγάλη φήμη και όλοι τρέχανε κοντά του ν' ακούσουνε κάποιο μύθο σχετικά με κάποιο πρόβλημά τους. Σιγά-σιγά οι μύθοι του άρχισαν να μεταδίδονται από στόμα σε στόμα μεταξύ των ανθρώπων μέχρι την ελληνιστική εποχή οπότε συγκεντρώθηκαν και παρουσιάστηκαν σαν ένα βιβλίο, αιώνες αργότερα. Σύμφωνα με τον Πλούταρχο, ο Αίσωπος ήτανε ταπεινής καταγωγής και πραγματικό τέρας ασχήμιας: μαυριδερός, καμπούρης, τραυλός, κοντολαίμης, στραβοπόδης με μύτη πλακουτσωτή και κεφάλι τριγωνικό, αλλά παράλληλα ήταν ευφυέστατος. Παρ' ότι όσο ζούσε ήταν δούλος, οι Αθηναίοι του έστησαν αργότερα ανδριάντα για να δείξουν έτσι ότι κάθε άνθρωπος αξίας, πρέπει ανεξάρτητα από την καταγωγή του να τιμάται. Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο, ήταν πολύ γνωστός «λογοποιός». Εκτός από τους μύθους γνώριζε και διηγούνταν πολλά αστεία και ανέκδοτα. Άλλοι υποστηρίζουν ότι δεν δημιούργησε μύθους αλλά τους συγκέντρωσε, τους συμπλήρωσε και τους τελειοποίησε. Αυτοί προέρχονταν είτε από τους αρχαιότερους Έλληνες, είτε από άλλους λαούς, όπως οι Φρύγες. Δεν αποκλείεται βέβαια να επινόησε και ο ίδιος μερικούς απ' αυτούς. Πάντως, τους χρησιμοποίησε πολύ στην ζωή του, με τόση δεξιότητα και επιτυχία, ώστε να συνδεθεί τελικά το όνομά του μ' αυτούς.

Σε μιαν άλλη εκδοχή, δούλευε σε κάποιον κτηματία σαν δούλος βοσκός. Μια μέρα που είδε το επιστάτη να χτυπά άδικα έναν άλλον δούλο, έτρεξε να τον βοηθήσει κι έτσι ο επιστάτης για να τον εκδικηθεί τον κατηγορήσε στον κτηματία, ο οποίος με την σειρά του τον πήγε στην αγορά της Εφέσου να τον πουλήσει. Εκεί τον αγόρασε ο σοφός Ξάνθος από την Σάμο, που εκτίμησε το έξυπνο βλέμμα του και τον πήρε μαζί του σα δούλο. Μαζί του άρχισε να ταξιδεύει και να γνωρίζει τον κόσμο. Στην συνέχεια ο Ξάνθος τον πούλησε στον επίσης Σάμιο σοφό Ιαδμόνα. Αυτός εκτιμώντας τα πνευματικά χαρίσματά του και κυρίως την σοφία και την ευφυΐα του, τον απελευθέρωσε.

Κάποτε έφτασε και στη περιοχή των Δελφών κι επισκέφθηκε το περίφημο Μαντείο. Ο Αίσωπος ειρωνεύτηκε του ιερείς ότι μαντεύουν για να πλουτίσουν, και τους κατοίκους, ότι αντί να καλλιεργούν τα κτήματά τους και να φροντίζουν τα ζώα τους ζούσαν απ' τα αφιερώματα των προσκυνητών. Αυτό του το θράσος εξόργισε τους ιερείς του Μαντείου οι οποίοι τον παγίδεψαν, βάζοντας ένα χρυσό ποτήρι στις αποσκευές του και κατόπιν τον κατηγορήσανε για κλέφτη κι ιερόσυλο. Έτσι τον δίκασαν άδικα και τον καταδικάσανε σε θάνατο, ρίχνοντάς τον από τις κορυφές των Φαιδρουάδων, κάποια απόκρημνα βράχια, στον Παρνασσό.

Σύμφωνα με την παράδοση, ο Απόλλωνας τιμώρησε την αδικία τους στέλνοντας στους κατοίκους των Δελφών μεγάλη πείνα και λιμό, που θέρισε πολλούς κατοίκους. Αυτοί τότε

για να εξιλεωθούν, έστησαν μια μαρμάρινη στήλη προς τιμήν του Αισώπου. Όπως και να 'χει επειδή υποστήριζε μια ζωή την αλήθεια, ήταν φυσικό να δολοφονηθεί. Αξίζει να σημειωθεί τέλος, ότι δεν έγραψε μήτε μια λέξη, αλλά όλους τους μύθους τους έλεγε προφορικά. Πρώτη φορά εκτυπώθηκαν στο Μιλάνο το 1479 μ. Χ. ακολούθησε αυτή του Παρισιού το 1547 κι από τότε έχουν κυκλοφορήσει σε πάρα πολλές γλώσσες. Ο Κοραής τους τύπωσε το 1810 στο Παρίσι κι ακολούθησε κριτική έκδοση (1852) στη Λειψία από τον Χαλμ. Έκτοτε πολλές εκδόσεις παρουσιάστηκαν κι οι Μύθοι πιστεύεται πως έχουν διαβαστεί παγκοσμίως σχεδόν όσο και η Βίβλος. Η απόδοσή τους στη νέα ελληνική γλώσσα έγινε από τους Ανδρόνικο Νούκιο και Γεώργιο Αιτωλό, που ζήσανε τον 16^ο αιώνα.

Οι Αισώπειοι μύθοι ήταν γραμμένοι σε πεζό λόγο. Ως γνωστό μέχρι τότε, μόνο ο έμμετρος λόγος, η ποίηση, εθεωρείτο μοναδικό εκφραστικό είδος για τους συγγραφείς. Συνεπώς μπορεί να θεωρηθεί και ως πρωτοπόρος στο είδος του. Ιδεολογία των είναι η αποδοκιμασία του κακού στις πιο αντιπροσωπευτικές μορφές του: της βίας, της απάτης, της αυθαιρεσίας, της προδοσίας, της ματαιοδοξίας, της αλαζονείας, της ψευδολογίας, της πλεονεξίας, της πονηριάς. Η αποδοκιμασία επιχειρείται άλλοτε με αναφορά στη Θεία Δίκη, άλλοτε με πειστικές υποδείξεις, πιο συχνά όμως με την διαπίστωση του παραλογισμού του κακού, με γελοιοποίησή του, καθώς και με τη φιλοσοφική ενατένιση της ζωής.

Το λιοντάρι κι ο λαγός

Ένα λιοντάρι είδε έναν λαγό αποκοιμισμένο κι ετοιμαζόταν να τον φάει, όταν την ίδια στιγμή είδε να περνάει τρέχοντας ένα ελάφι. Παράτησε λοιπόν, τον λαγό κι έτρεξε πίσω από το ελάφι, φεύγοντας όμως έκανε πολύ θόρυβο με αποτέλεσμα να ξυπνήσει ο λαγός και να φύγει!

Μετά από μεγάλο κυνηγητό, το λιοντάρι κατάλαβε πως δεν είχε ελπίδα να προφτάσει το ελάφι. Επέστρεψε τότε στο σημείο που είχε δει το λαγό, για να διαπιστώσει πως κι αυτός είχε γίνει άφαντος.

«Καλά να πάθω», είπε το λιοντάρι. «Άφησα το σίγουρο φαγητό που ήταν κάτω από τη μύτη μου, ελπίζοντας πως θα έπιανα κάτι μεγαλύτερο.»

**Ἡ πενία πολλῶν ἐστὶν ἐνδεής, ἡ δ' ἀπληστία πάντων.
(ἡ φτώχεια εἶναι ἔλλειψη πολλῶν πραγμάτων, ἡ δε ἀπληστία ὅλων.)**

Αριστοτέλης, 384-322 π. Χ.

Χανς Κρίστιαν Άντερσεν

Ο Δανός συγγραφέας και ποιητής, πασίγνωστος σ' όλο τον κόσμο για τα παραμύθια του. Γιος ενός παπουστή και μιας πλύστρας, ο Χανς Κρίστιαν Άντερσεν (Hans Christian Andersen) γεννήθηκε στις 2 Απριλίου του 1805 στην πόλη Οντένσε. Έμεινε ορφανός από πατέρα στα 11 του χρόνια και έκανε διάφορες δουλειές για να τα καταφέρει αυτός και η μητέρα του. Το σχολείο ήταν μια πολυτέλεια για τον μικρό Χανς Κρίστιαν. Το προσωπικό του καταφύγιο, τις όποιες ελεύθερες ώρες είχε, ήταν ένα μικρό κουκλοθέατρο. Έφτιαχνε με τα ίδια του

τα χέρια τις κούκλες, τις έντυνε κι έδινε τις δικές του προσωπικές παραστάσεις, με έργα κυρίως του Σαίξπηρ, τα οποία απομνημόνευε με χαρακτηριστική ευκολία.

Η χάρη του αυτή έφτασε στα αυτιά του βασιλιά της Δανίας Φρειδερίκου του βου, ο οποίος ενδιαφέρθηκε προσωπικά για το παράξενο αυτό αγόρι. Τον έστειλε σ' ένα από τα καλύτερα σχολεία της χώρας, καταβάλλοντας ο ίδιος τα δίδακτρα. Μετά κόπων και βασάνων, ο Χανς Κρίστιαν τελείωσε το Γυμνάσιο σε ηλικία 23 ετών. «Τα χρόνια αυτά ήταν τα πιο πικρά και σκοτεινά της ζωής μου», έγραψε στην αυτοβιογραφία του. Στη συνέχεια γράφεται στο Πανεπιστήμιο της Κοπεγχάγης, χωρίς να ολοκληρώσει τις σπουδές του.

Το 1822 εξέδωσε το πρώτο βιβλίο του, που πέρασε απαρατήρητο. Το 1829 έγραψε μια ιστορία φαντασίας με τίτλο «Περίπατος από το κανάλι του Χόλμενς στο ανατολικό σημείο του νησιού Άμαγκερ, που σημείωσε μεγάλη επιτυχία. Συνέχιζε να γράφει, ποιήματα, θεατρικά έργα, λιμπρέτα για λυρικά έργα, μυθιστορήματα, που γνωρίζουν επιτυχία περισσότερο στη Γερμανία, παρά στην πατρίδα του.

Το 1835 δημοσιεύει τα πρώτα του «Παραμύθια για παιδιά» και μόνο 8 χρόνια αργότερα κερδίζουν την επιδοκμασία του κόσμου. Έγραψε συνολικά 168 παραμύθια ως το 1872 με πιο γνωστά, «Τα κόκκινα Παπούτσια», «Η πριγκίπισσα και το μπιζέλι», «Η βασίλισσα του χιονιού», «Το ασημόπαπο», «Το μολυβένιο στρατιωτάκι», «Το μικρό έλατο», «Η μικρή γοργόνα», «Τα καινούργια ρούχα του αυτοκράτορα», «Το κοριτσάκι με τα σπέρτα» και «Η Τοσοδούλα».

Ενώ τα έργα του Άντερσεν είναι σχεδόν άγνωστα έξω από τη Δανία και τις γειτονικές της χώρες, τα παραμύθια του είναι από τα πιο πολυμεταφρασμένα έργα σ' όλη την ιστορία της λογοτεχνίας. Μολονότι βασίζονται σε λαϊκούς θρύλους, τα περισσότερα χαρακτηρίζονται από έναν ηθικό ρεαλισμό, παρά απ' την ανάγκη εκπλήρωσης μιας

επιθυμίας. Οι κακοί δεν είναι δράκοι ή μάγισσες των λαϊκών μυθιστοριών, αλλά εκπρόσωποι ανθρώπινων αδυναμιών, όπως ματαιοδοξίας, σνομπισμού ή εγωιστικής αδιαφορίας. Ορισμένα από τα παραμύθια του αποκαλύπτουν μία αισιόδοξη πίστη στην επικράτηση του καλού και του ωραίου, άλλα είναι βαθιά απαισιόδοξα και έχουν δυσάρεστο τέλος. Επίσης τα παραμύθια του εμφανίζουν καθαρά το δημοκρατικό στοιχείο. Οι κυριότεροι ήρωες των παραμυθιών του είναι φτωχοί και αδικημένοι άνθρωποι, που όμως έχουν ασυνήθιστα ψυχικά χαρίσματα, ευγένεια, ταλέντο, μεγαλοψυχία. Στα έργα του απεικονίζει τη ρεαλιστική και σύγχρονή του ζωή της μικροαστικής τάξης των πόλεων και χαρακτηρίζονται από δράση, χιούμορ και λεπτή σάτιρα. Η δημιουργία του Άντερσεν αποτελεί την κορυφή στις ρεαλιστικές τάσεις της δανικής φιλολογίας του 19ου αιώνα. Διηγήματα, δράματα, αλλά προπάντων παραμύθια, όλα του τα έργα διαπνέονται από γλυκιά μελαγχολία, συγκίνηση και ειλικρίνεια. «Οι δύο Βαρωνέσσες», «Παραμύθια για παιδιά», «Ιστορίες», «Καινούρια Παραμύθια» είναι μερικά από τα έργα του.

Ο Χανς Κρίστιαν Άντερσεν διακρίθηκε και στην ταξιδιωτική λογοτεχνία. Από το 1833 ως το 1857 πραγματοποίησε 29 ταξίδια σε Ευρώπη, Ασία και Αφρική, γνώρισε μεγάλες προσωπικότητες της εποχής και κατέγραψε τις εμπειρίες του σε σειρά ταξιδιωτικών βιβλίων.

Τα βήματά του θα τον έφερα ως την Ελλάδα τον Μάρτιο του 1841. Στο οδοιπορικό του «Το Παζάρι ενός ποιητή», που κυκλοφορεί στα ελληνικά από τις εκδόσεις «Εστία» με τον τίτλο «Οδοιπορικό στην Ελλάδα» περιγράφει λεπτομερώς τη διαμονή στην Αθήνα.

Παρά τις ανησυχίες και τις φοβίες του, δεν δίστασε να ταξιδέψει και να επισκεφτεί το Θησείο, το Φάληρο, τον Κολωνό και την Ακρόπολη, όπου ανέβαινε κάθε μέρα. Με ειδική άμαξα εξόρμησε στα χωριά των Μεσογείων, αλλά και τις πλαγιές της Πεντέλης.

Η προσωπική του ζωή δεν μοιάζει με την εικόνα ενός καλοκάγαθου τζέντλεμαν, που αφιέρωσε τη ζωή του ολοκληρωτικά στη συγγραφή έργων για παιδιά, μα πιο πολύ με την εικόνα ενός φιλόδοξου, τρωτού, ματαιόδοξου, ευαίσθητου και ευφυή άνδρα. Δεν έκανε οικογένεια, αν και πολλές φορές ερωτεύτηκε βαθιά. Την άνοιξη του 1872, ο Άντερσεν έπεσε από το κρεβάτι του και χτύπησε σοβαρά. Δεν ξανάγινε ποτέ τελείως καλά και στις 4 Αυγούστου του 1875 πέθανε, σε ηλικία 70 ετών.

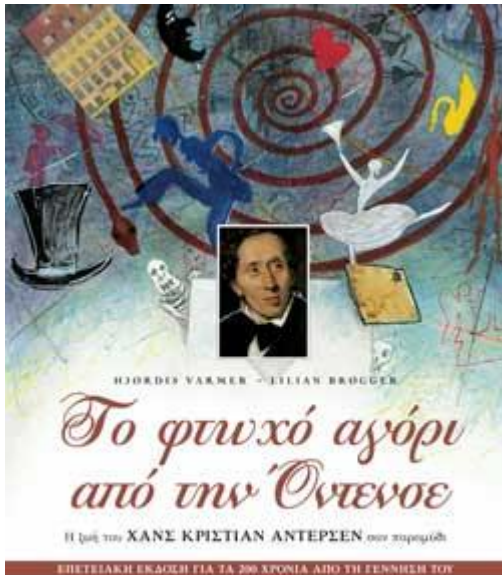
Ο Άντερσεν, άνθρωπος ταπεινής καταγωγής, που ύστερα από πολλές δυσκολίες και απογοητεύσεις γνώρισε τη διασημότητα χάρη στα παραμύθια του, ήταν γεμάτος από ενδόμυχες συγκρούσεις, που του δυσκόλευαν τη ζωή. Έχει επισημανθεί από τους συγχρόνους του ο δουλικός θαυμασμός του για τους βασιλιάδες, οι φιλοφρονήσεις στους πρίγκιπες και τους δούκες. Όπως γράφει ο Heinrich Heine «αντανακλούσε έναν τύπο συμπεριφοράς ταραγμένο και αφοσιωμένο που αρέσει στους βασιλιάδες. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο έκαναν στον Άντερσεν μια τόσο λαμπρή υποδοχή. Ήταν η τέλεια ενσάρκωση όλων των ποιητών, η ακριβής εικόνα αυτού που οι βασιλείς θέλουν να είναι (οι ποιητές)».

Όπως επισημάνει ο J. Zipes, παρόλο που ο ίδιος ο Άντερσεν έγραψε πολλά για τον εαυτό του και τα παραμύθια του και στη συνέχεια ερευνήθηκε κάθε λεπτομέρεια της ζωής και του έργου του, λίγοι είναι αυτοί που αποπειράθηκαν να μελετήσουν τα παραμύθια του σε μια ιδεολογική προοπτική και να αναλύσουν τη λειτουργία τους στην πολιτισμική διαδικασία. Η έλλειψη αυτή είναι ακόμα πιο εμφανής, τη στιγμή που γνωρίζουμε ότι τα παραμύθια του γράφτηκαν με στόχους καθαρά διδακτικούς και είναι γεμάτα αναφορές σε μια σωστή συμπεριφορά και σε πρότυπα πολιτικής ιδεολογίας. Οι διηγήσεις του αυτές υιοθετούν μια συγκεκριμένη ιδεολογική οδό, γεμάτη διφορούμενα συναισθήματα απέναντι στην κοινωνική του καταγωγή, αφένος και τις κυρίαρχες τάξεις της Δανίας που ελέγχουν τη μοίρα και την τύχη του, αφετέρου.

Από τους βιογράφους του και τους μελετητές της παιδικής λογοτεχνίας ο Άντερσεν χαρακτηρίστηκε πάντως, ταυτόχρονα ένας αθέλητος συντηρητής της παράδοσης, ένας ποιητής και μια αληθινή μεγαλοφυΐα. Η γρήγορη διάδοση των παραμυθιών του θεωρήθηκε νίκη της φαντασίας. Η αναγνώριση του Άντερσεν συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό στην αναγνώριση ενός ολόκληρου είδους: του είδους του παραμυθιού. Ο Άντερσεν ήταν πολύ περήφανος για το έμφυτο χάρισμα του ποιητή που διέθετε και πίστευε με αφέλεια ότι ορισμένα άτομα, βιολογικά προσδιορισμένα μπορούσαν να ορισθούν από τη θεία πρόνοια για να ξεπεράσουν τους άλλους. Κανένας άλλος συγγραφέας έντεχνων παραμυθιών στις αρχές του 19ου αιώνα, δεν εισήγαγε στις διηγήσεις του τόσες χριστιανικές έννοιες για το Θεό και την προτεσταντική ηθική. Όλα τα παραμύθια του κάνουν αναφορά, έμμεσα ή άμεσα σε μια θαυματουργό, χριστιανική δύναμη που βασιλεύει στέρεα, σταθερά αλλά και με δικαιοσύνη πάνω στα άτομα.

Είναι δύσκολο για την περίπτωση του να μιλήσουμε για ένα πραγματικό ξεπέραςμα του κοινωνικού φράγματος. Σε όλη τη διάρκεια της ζωής του αναγκάστηκε να συμπεριφερθεί σαν ένα εξουσιαζόμενο άτομο, σε ένα δεσποτικό κοινωνικό περίγυρο, παρόλη τη φήμη του και την αναγνωρισμένη του θέση ως συγγραφέα.

Σύμφωνα με τον Zipes, η αυτοβιογραφία του Άντερσεν "Το παραμύθι της ζωής μου" δεν ήταν παρά μια πράξη συνεχούς αυτο-αναίρεσης. Ο Άντερσεν ντρεπόταν για το οικογενειακό του περιβάλλον και έκανε ό,τι ήταν δυνατό για να αποφύγει να μιλήσει ή να γράψει για αυτό. Τις σπάνιες φορές που το έχει κάνει, παραποιεί την αλήθεια.

Ο Άντερσεν υπέφερε από νευρικές ανωμαλίες και ψυχικές διαταραχές στη διάρκεια

όλης της ζωής του.

Οι όροι υποδοχής του Άντερσεν στην Ελλάδα: μια ξεχωριστή περίπτωση. Στο χώρο που οριοθετεί η έρευνα της υποδοχής διαφόρων παραμυθιακών διηγήσεων στον ελληνικό 19ο αιώνα, ο Άντερσεν λόγω της ιδιαίτερης τύχης και μεταχείρισης που είχαν τα παραμύθια του, αποτελεί μια ξεχωριστή περίπτωση ανάμεσα στους υπόλοιπους ανώνυμους και επώνυμους παραμυθιάδες.

Στην παγκόσμια αναγνώριση και αποδοχή που γνώρισαν τα παραμύθια του, η Ελλάδα δεν αποτελεί εξαίρεση. Αν και τα παραμύθια του άργησαν να φτάσουν εδώ, ωστόσο έφτασαν, συγκριτικά, πολύ νωρίτερα από εκείνα άλλων διάσημων παραμυθιάδων.

Οι πρώτες μεταφράσεις

Σε ό,τι αφορά τη μεταφραστική κίνηση στην Ελλάδα, οι βιβλιογραφικές αναφορές των ίδιων των παιδικών περιοδικών μνημονεύουν τη μετάφραση του Δημήτριου Βικέλα (1873) ως τον πρώτο μεγάλο σταθμό στη γνωριμία του Άντερσεν με το ελληνικό κοινό. Ωστόσο, σποραδικές μεταφράσεις παραμυθιών του Άντερσεν υπάρχουν από νωρίτερα.

Μερικά από τα πολύ γνωστά παραμύθια του είναι:

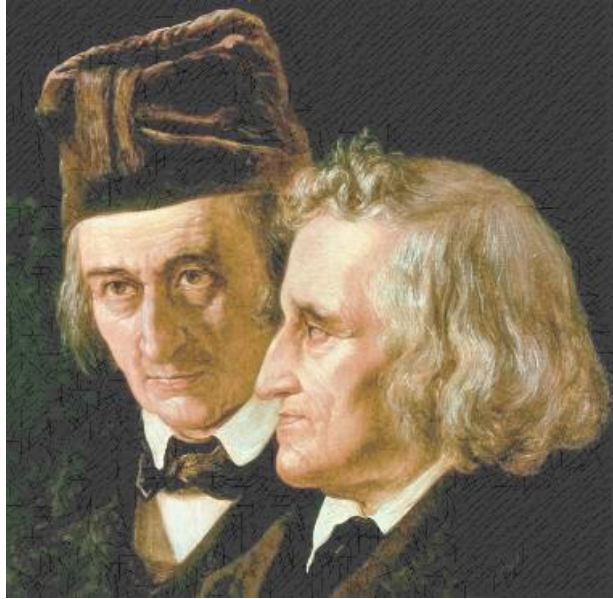
- *Den lille havfrue* (Η μικρή γοργόνα)
- *Kejserens nye klæder* (Τα καινούρια ρούχα του αυτοκράτορα)
- *De vilde svaner* (Οι αγριόκυκνοι)
- *Snedronningen* (Η Βασίλισσα του χιονιού)
- *Prinsessen på ærten* (Η Βασιλοπούλα και το ρεβίθι)
- *Tommelise* (Η Τοσοδούλα)
- *Den grimme ælling* (Το ασχημόπαπο)
- *De røde sko* (Τα κόκκινα παπούτσια)
- *Holger Danske* (Χόλγκερ ο Δανός)
- *Den lille pige med svovlstikkerne* (Το κοριτσάκι με τα σπύρτα)
- *Den standhaftige tinsoldat* (Το μολυβένιο στρατιωτάκι)
- *Dyndkongens datter* (Η δύναμη της αγάπης)
- *En rose fra Homers grav* (Ένα τριαντάφυλλο από τον τάφο του Ομήρου)

Πολλά από τα παραμύθια του μεταφράστηκαν σε όλες τις γλώσσες του κόσμου, όπως «Ο γιος του μπαλωματή», που περιγράφει όλη του ζωή, «Η ιστορία της μητέρας», «Η ιστορία μιας δραχμής»

Αδελφοί Γκριμ

Οι αδελφοί Γκριμ γεννήθηκαν σ' ένα μικρό χωριό της Γερμανίας, ο Γιάκομπ (Jacob Ludwig Carl Grimm) στις 4 Ιανουαρίου του 1785 και ο Βίλχεμ (Wilhelm Carl Grimm) στις 24 Φεβρουαρίου του 1786. Και οι δύο σπούδασαν νομικά, όπως και ο πατέρας τους, ενώ από μικρή ηλικία έδειξαν τεράστιο ενδιαφέρον για τις γερμανικές λαϊκές αφηγήσεις και παραδόσεις.

Συνέλεξαν παραδοσιακές ιστορίες, προσπαθώντας να αποτυπώσουν στο χαρτί όσο πιο πιστά μπορούσαν την τεχνική και τις λέξεις που χρησιμοποιούσαν οι αφηγητές. Από αυτές εμπνεύστηκαν για να γράψουν

περισσότερα από 200 παραμύθια, τα οποία σήμερα είναι γνωστά ως *Παραμύθια Γκριμ*. Ο πρώτος τόμος με 86 παραμύθια κυκλοφόρησε στις 20 Ιανουαρίου 1812 εν μέσω αντιδράσεων, επειδή ορισμένα από αυτά θεωρήθηκαν ακατάλληλα για παιδιά. Τα παραμύθια των αδελφών Γκριμ έχουν μεταφραστεί σε 160 γλώσσες και αγαπήθηκαν από τα παιδιά όλου του κόσμου. Ανάμεσά τους, *Η Κοκκινোসκουφίτσα*, *Η Σταχτοπούτα*, *Η Χιονάτη* και *οι επτά νάνοι*, *Η ωραία κοιμωμένη*, *Χάνσελ και Γκρέτελ*, *Ραπουντζέλ*.

Ο Γιάκομπ ως φιλόλογος έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη μεσαιωνική λογοτεχνία και γλωσσολογία. Συνέταξε τη *Γερμανική Γραμματική*, ενώ διατύπωσε και μία γενική αρχή, γνωστή ως *Νόμος του Γκριμ*, που περιγράφει τη σχέση μεταξύ των διαφόρων γλωσσών. Ο Βίλχελμ ασχολήθηκε περισσότερο με τη λογοτεχνική κριτική.

Το 1829 τα δύο αδέρφια έγιναν βιβλιοθηκάριοι και καθηγητές στο Πανεπιστήμιο του Göttingen. Την ίδια χρονιά, ο Γιάκομπ εξέδωσε άλλο ένα σημαντικό πόνημά του, τις *Γερμανικές Μυθολογίες*, με όλες τις δοξασίες της προχριστιανικής Γερμανίας.

Το 1840 ο βασιλιάς Φρειδερίκος Ουίλιαμ IV της Πρωσίας τους κάλεσε στο Βερολίνο, όπου έγιναν μέλη της Βασιλικής Ακαδημίας Επιστημών. Ξεκίνησαν να εργάζονται για τη δημιουργία ενός τεράστιου ιστορικού λεξικού, το οποίο άφησαν ημιτελές, καθώς ο Βίλχεμ πέθανε στις 16 Δεκεμβρίου του 1859 και ο Γιάκομπ στις 20 Σεπτεμβρίου του 1863. Το έργο τους ολοκληρώθηκε από μεταγενέστερους ερευνητές, πολλά χρόνια αργότερα.

Οι Αδελφοί Γκριμ ταξίδευσαν από τόπο σε τόπο, άκουσαν τις ιστορίες που αφηγούνταν κυρίως μορφωμένες γυναίκες ή γυναίκες του λαού. Στη συνέχεια κρατούσαν σημειώσεις και μετά τις μελετούσαν. Οι Γκριμ ενδιαφέρθηκαν να αποδώσουν τις ιστορίες με γλώσσα «καθαρή». Αυτό όμως τους οδήγησε να κάνουν επιλογή στο υλικό τους και να

αποκλείσουν ή να απομακρυνθούν από τις ιστορίες που είχαν διηγηθεί απλοί και αμόρφωτοι άνθρωποι. Οι ιστορίες μεταμορφώθηκαν. Η υπόθεση παρέμεινε η ίδια, αλλά στην ουσία είχαν αφαιρεθεί πολλά στοιχεία, όπως η χονδροειδής γλώσσα και το χυδαίο χιούμορ. Σε μεταγενέστερες εκδόσεις οι ιστορίες διπλασιάστηκαν σε έκταση σε σχέση με την αρχική τους μορφή με πρόσθετα λογοτεχνικά στοιχεία. Με τον καιρό το βιβλίο τους άλλαξε χαρακτήρα και έτσι μπορούσαν να το χρησιμοποιούν οι γονείς ως ανάγνωσμα στα παιδιά τους πριν τον ύπνο. Γι αυτό το λόγο τα παραμύθια «καθαρίστηκαν» από στοιχεία ακατάλληλα για παιδιά, όπως τολμηρό χιούμορ ή σεξουαλικά υπονοούμενα.

Οι Γκριμ ήταν συγγραφείς και συλλέκτες παραδοσιακών παραμυθιών, στα οποία ο Βίλχελμ Καρλ Γκριμ έδωσε λογοτεχνική μορφή και τα προσαρμοσε για παιδιά. Άρχισαν να συλλέγουν παραμύθια γύρω στο 1807, μια περίοδο που υπήρχε έντονο ενδιαφέρον για παρόμοια έργα, καθώς μεταξύ του 1805 και του 1809 οι Λούντβιχ Άχι Φον Άρνιμ (Ludwig Achim von Arnim) και Κλέμενς Μπρεντάνο (Clemens Brentano) είχαν κυκλοφορήσει μία συλλογή με παραδοσιακά ποιήματα («Des Knaben Wunderhorn»), ενώ περίπου έναν αιώνα πριν ο Γάλλος Σάρλ Περώ (Charles Perrault) είχε εκδώσει και αυτός μια συλλογή με παραμύθια («Contes de ma mere l'oye», 1697).

Τον πρώτο τόμο παραμυθιών τον εξέδωσαν το 1812. Ο τόμος, υπό το όνομα «Kinder- und Hausmärchen» («Παιδικά και Οικογενειακά Παραμύθια»), περιείχε 86 ιστορίες. Ακολούθησαν άλλες 70 ιστορίες σε ένα δεύτερο τόμο, που εκδόθηκε το 1814. Μέχρι το 1857 επτά εκδόσεις των παραμυθιών είχαν εκδοθεί και περιείχαν συνολικά 211 παραμύθια. Ανάμεσα σε αυτά υπάρχουν γνωστά παραμύθια όπως η Κοκκινοσκουφίτσα, Η Χιονάτη και οι Επτά Νάνοι, Ο βασιλιάς βάτραχος, Ο Κουτσοκαλιγέρης, Χάνσελ και Γκρέτελ, Η Ραπουνζέλ, Ο γενναιός ραφτάκος, Η Ωραία Κοιμωμένη, Σταχτοπούτα, Ο λύκος και τα εφτά κατσικάκια, Αδελφός και Αδελφή και άλλα. Πίστευαν πως τα παραμύθια είχαν κοινή ρίζα και μετακινούνταν μαζί με τα ινδοευρωπαϊκά φύλα (ινδοευρωπαϊκή ή μονογενετική θεωρία), κάτι που περιέγραφαν στην εισαγωγή του έργου τους. Ακόμα, επέλεξαν 50 από αυτά και δημιούργησαν μία έκδοση αποκλειστικά για παιδιά με το όνομα «Kleine Ausgabe» («Μικρή έκδοση»).

Μεταξύ του 1816 και του 1818 εξέδωσαν δύο τόμους με γερμανικούς θρύλους με τίτλο «Deutsche Sagen» («Γερμανικοί μύθοι»), που περιείχε 585 ιστορίες γραμμένες με χρονολογική σειρά. Ακόμα, κυκλοφόρησαν μία έκδοση με ιρλανδικές ιστορίες σχετικές με ξωτικά («Irische Elfenmärchen») το 1826, η οποία αποτελούσε μετάφραση και σχολιασμό μέρους του έργου «Fairy Legends and Traditions of the South of Ireland» του Ιρλανδού Τόμας Κρόφτον Κρόκερ, καθώς και μία έκδοση με τον τίτλο «Deutsche Mythologie» («Γερμανική Μυθολογία») το 1835. Τα παραμύθια ήταν πάρα πολύ όμορφα και παίχτηκαν σε πολλά θέατρα.

Έλληνες Παραμυθάδες

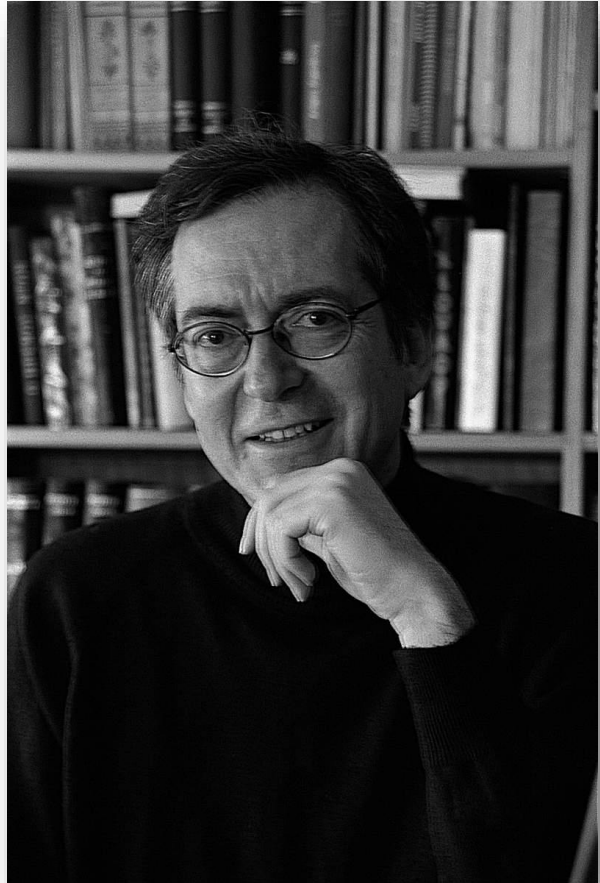
Ευγένιος Τριβιζάς

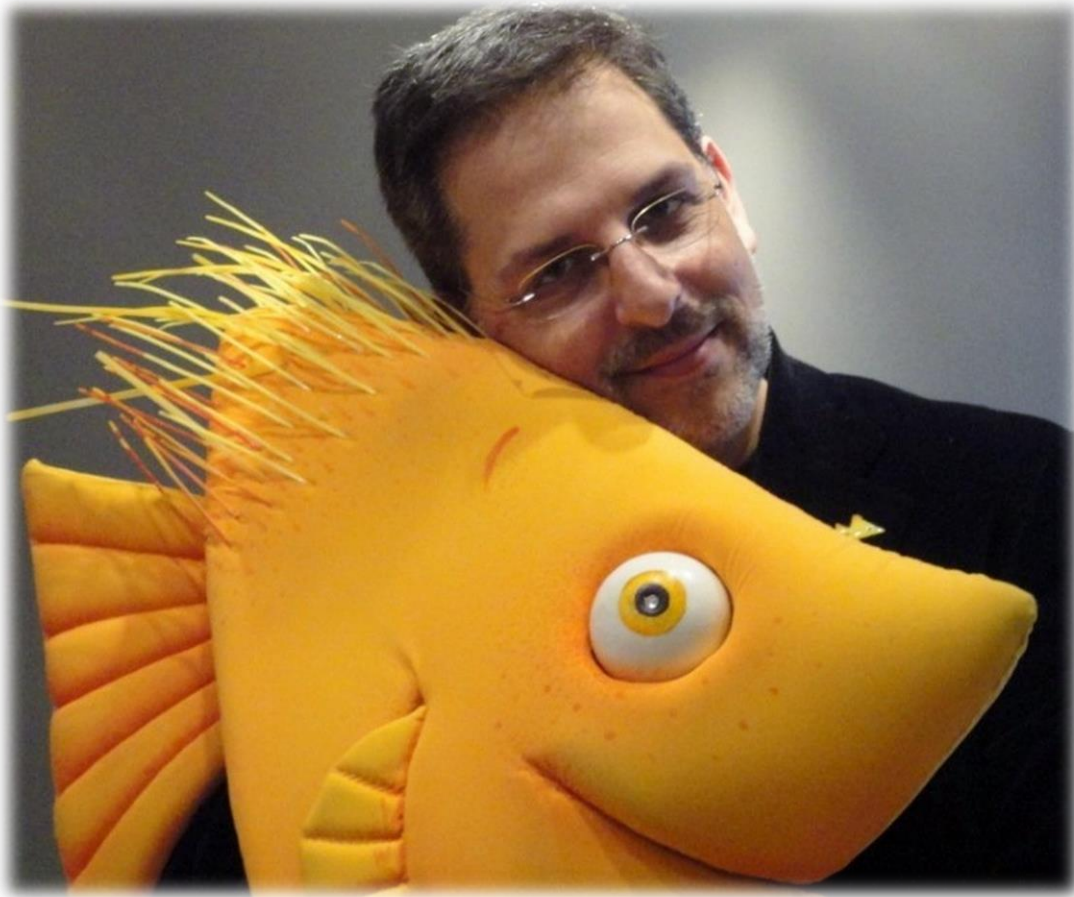
Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1946. Σπούδασε νομικά και οικονομικά και είναι καθηγητής εγκληματολογίας στην Αγγλία. Διδάσκει στο Πανεπιστήμιο του Ρέντινγκ (Reading), όπου διατελεί Ομότιμος Καθηγητής, και σε άλλα πανεπιστήμια. Είναι γνωστός ως συγγραφέας βιβλίων για παιδιά από τεσσάρων χρονών και πάνω. Όλα του τα έργα τα χαρακτηρίζει πρωτοτυπία και μεγάλη φαντασία.

Έχει γράψει περίπου 150 βιβλία μεταξύ των οποίων μυθιστορήματα, παραμύθια, θεατρικά έργα, αλφαβητάρια, διηγήματα, κόμικς, εκπαιδευτικά βιβλία, ενώ έχει συνεργαστεί και με παιδικά περιοδικά. Από τα πιο γνωστά του έργα είναι η Φρουτοπία και το «Νησί των πυροτεχνημάτων».

Με τη λογοτεχνία ο Ευγένιος Τριβιζάς έχει ασχοληθεί από τα παιδικά του χρόνια. Έχει γράψει πάνω από 100 βιβλία για παιδιά, ένα βιβλίο για ενήλικες (Ο Ερωτευμένος Πυροσβέστης) και πάνω από 20 θεατρικά έργα, μα και λιμπρέτα για όπερες.

Τα θεατρικά του έργα «Το όνειρο του σκιάχτρου» παίχτηκε το 1992 στο θέατρο του Βρετανικού Μουσείου της Αγγλίας στα πλαίσια του European Arts Festival. Τον ίδιο χρόνο το έργο του Χίλιες και Μία Γάτες σε μετάφραση του Z. Rudrinski βραβεύτηκε με το Α΄ Βραβείο στον παγκόσμιο διαγωνισμό θεατρικού έργου που οργάνωσε το Πολωνικό Κέντρο Τέχνης για τη Νεότητα. Το 1993 το βιβλίο του Τα Τρία Μικρά Λυκάκια έφτασε στη δεύτερη θέση των αμερικάνικων παιδικών best sellers (Picture Books). Βιβλία του Ευγένιου Τριβιζά έχουν μεταδοθεί από το BBC, έχουν περιληφθεί στα αναγνωστικά ελληνικών και αμερικανικών σχολείων και έχουν μεταφραστεί στα αγγλικά, γερμανικά, ισπανικά, ολλανδικά, σουηδικά, ιαπωνικά και πολλές άλλες γλώσσες.

Είναι συγγραφέας και γραφεί βιβλία κυρίως για παιδιά και εφήβους . Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1964 και έχει σπουδάσει παιδαγωγικά και θεολογία. Διδάσκει στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση από το 1984 έως τώρα και ασχολείται με την παιδική και την εφηβική λογοτεχνία από το 1995. Τότε κυκλοφόρησε το πρώτο του βιβλίο λογοτεχνίας για παιδιά «Η ιστορία της ζαρωμένης κάλτσας» και από τότε έχει γράψει πλήθος βιβλίων μέσα στα όποια ήταν και ο «Τριγωνοψαρουλης» που κυκλοφόρησε το 1997 και σύντομα έγινε διάσημος και αγαπήθηκε από μικρούς και μεγάλους. Πολλά του έργα έχουν βραβευτεί όπως ο «Τριγωνοψαρουλης» από τον Κύκλο του ελληνικού παιδικού βιβλίου , το «Έτοιμος από καιρό» από την Γυναικεία λογοτεχνική συντρόφια , το «Καφε αηδιαστικό μπαλάκι» από το περιοδικό «Διαβάζω» κ.α. Επίσης πολλά του βιβλία κυκλοφορούν στο εξωτερικό καθώς ο «Τριγωνοψαρουλης» έχει μεταφραστεί και κυκλοφορήσει στην Κορέα. Επιπλέον είναι πρόεδρος του Κύκλου ελληνικού παιδικού βιβλίου και μέλος της International reading association. Τέλος συναντά συχνά αναγνώστες του και επισκέπτεται συχνά σχολεία και φεστιβάλ βιβλίου στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Εύη Μαυροματίδου

Γεννήθηκε και ζει στην Θεσσαλονίκη, έχει τελειώσει το τμήμα δασκάλων της Αγγλικής Γλώσσας στο British Council και για πολλά χρόνια εργάστηκε σε εταιρείες της Θεσσαλονίκης. Το 1992 άρχισε να γράφει παιδικά ποιήματα, παραμύθια, σενάρια, αλλά και μια σχέση αγάπης με τη μαγειρική και τη ζαχαροπλαστική. Έχει γράψει «Το σοκολατένιο ημερολόγιο της Λουλούς», το «Πόσο μ' αρεσουν οι καραμελίτσες», το «Μέχρι να πεις κύμινο», «Η Λουλού και η έκρηξη του ηφαιστείου», «Το λουλούδι που μιλούσε μόνο γαλλικά», «Ποιος είπε ότι ο πόλεμος είναι παιχνίδι;» και «Έχεις γράμμα από τον Αϊ-Βασίλη».

Χρυσούλα Μπουκουβάλα

Γεννήθηκε στον Πειραιά και σπούδασε γραφικές τέχνες και ζωγραφική στην Αθήνα. Εργάστηκε ως καλλιτεχνική διευθύντρια σε πολλά περιοδικά και διαφημιστικές εταιρείες. Από το 1991 μέχρι το 2004 έζησε και εργάστηκε στις Βρυξέλλες. Από το 2005 είναι υπεύθυνη του δημιουργικού τμήματος των Εκδόσεων ΨΥΧΟΓΙΟΣ. Έχει γράψει το βιβλίο «Οι Πειρατές των Κυκλάδων», το οποίο τιμήθηκε με το Βραβείο Καλύτερου Θαλασσινού Μυθιστορήματος του 20ού Πανελληνίου Συμποσίου Ποίησης και Πεζογραφίας καθώς έχει μεταφραστεί και πρόκειται να κυκλοφορήσει στα αγγλικά.

Μάνια Δούκα

Γεννήθηκε στην Αθήνα και σπούδασε Παιδαγωγικά στην Αθήνα και την Αγγλία. Ειδικεύτηκε στη μουσειακή εκπαίδευση στο Παρίσι και εργάστηκε ως εκπαιδευτικός στο Αρσάκειο, το Κολλέγιο Ψυχικού και το Ελληνικό Κολλέγιο του Λονδίνου. Συνεργάστηκε με Μουσεία στην Αθήνα και την Κύπρο για τη δημιουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εντύπων. Κάποια από τα βιβλία της είναι: «Οι 10 ιστορίες του πηλίνου σφονδυλιού», «Ο Ναυαγός της Γλαύκης», «Τα δυο αινίγματα της Σφίγγας», «Ένας Άγγελος μια φορά», «Με τα φτερά της Αλκυόνης». Επίσης το βιβλίο της «Ο Φίλιππος και τα μαγικά κρόταλα» έχει πάρει βραβείο από τον Κύκλο Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου

Εύη Κοντόρα

Γεννήθηκε το 1961 στην Αθήνα και στην Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Έχει εργαστεί ως συντάκτρια στον περιοδικό Τύπο και ως υπεύθυνη προγράμματος και παραγωγός σε ραδιοφωνικούς σταθμούς. Είναι μέλος του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, έχει εκδώσει πέντε λογοτεχνικά βιβλία για παιδιά και νέους και συμμετέχει με διήγημά της στην Ανθολογία Διηγήματος του Β΄ Λογοτεχνικού Διαγωνισμού «Αντώνης Σαμαράκης». Έχει τιμηθεί με το Βραβείο Μιχαήλας Αβέρωφ από την Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών. Επίσης κυκλοφορούν τα βιβλία της «Η ανταρσία της Κυριακής» και «Τρεις καβγάδες και μια σκανταλιά».

Γιώργος Κατσέλης

Σπούδασε παιδαγωγικά, φιλολογία και δημοσιογραφία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Είναι επίσης κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος στη λογοτεχνία. Τα συγγραφικά του ενδιαφέροντα αφορούν στην παιδική λογοτεχνία, στο παιδικό θέατρο και

στην εφαρμογή των νέων τεχνολογιών στην εκπαιδευτική πράξη. Έχει συνεργαστεί με το συγγραφέα και σκηνοθέτη Νέστορα Μάτσα για την παραγωγή μορφωτικών ταινιών και πολιτιστικών εκδηλώσεων. Επίσης, έχει ασχοληθεί με τη γλωσσική επιμέλεια βιβλίων. Άρθρα του έχουν δημοσιευτεί στον ημερήσιο και περιοδικό Τύπο. Μερικά βιβλία του είναι: «Η γλώσσα μου, παίζω και μαθαίνω», «Τούμπα Κούμπα Λουμπαμπά», «Ο βασιλιάς Χαρτούρος και οι Ιππότες της Χαμένης Ανακύκλωσης», «Η δέκατη τρίτη θεά και τα κλεμμένα γλυπτά» και «Ο Τρι το τριγωνάκι».

Η έννοια του παραμυθιού

Υπό την ακριβή έννοιά του το **παραμύθι** είναι μια σύντομη ή λαϊκή ιστορία που ενσωματώνει το ήθος, το οποίο μπορεί να εκφραστεί με διάφορα μέσα. Συγγενές του μύθου αλλά διαφοροποιημένο εννοιολογικά το παραμύθι είναι εξ αρχής μια επινόηση, μια μυθιστοριογραφία, μια φανταστική αφήγηση που κάνει μεταφορική χρήση κάποιου ζώου ως κεντρικό χαρακτήρα του ή εισάγει στερεότυπους χαρακτήρες, όπως ο κατεργάρης. Προσωποποιεί και εξατομικεύει διαφορετικά στοιχεία πέρα από τη λογική του χώρου και του χρόνου και επεκτείνεται αδιάκριτα από τον οργανικό στον ανόργανο κόσμο από τον άνθρωπο και τα ζώα στα δέντρα, τα λουλούδια, τις πέτρες, τα ρεύματα και τους ανέμους.

Παραμύθι και ζωή

Τα παραμύθια χρησιμοποιούνται εδώ και αιώνες ως πανίσχυρο μέσο για επικοινωνία, δημιουργία, διασκέδαση και μάθηση. Είναι ένα μοναδικό συστατικό της ανθρώπινης εμπειρίας. Παρά την μεγάλη ποικιλία (θρύλοι, μύθοι, παραμύθια, ποιήματα, ταινίες και παιχνίδια) οι ιστορίες αποζητούνται από όλους. Ενώ παλαιότερα κυριαρχούσαν τα παραμύθια και η ποίηση, σήμερα στα μέσα επικοινωνίας συμπεριλαμβάνονται το ραδιόφωνο, η τηλεόραση, το σινεμά και το ίντερνετ. Οι ιστορίες εμφανίστηκαν επειδή έχουν την ικανότητα να αιχμαλωτίζουν το ενδιαφέρον και την προσοχή, με πολλές πληροφορίες και φανερώνοντας πραγματικά γεγονότα της ζωής τοποθετώντας τα σε σενάριο. Οι ιστορίες έχουν δείξει ένα δρόμο να διατηρούν την πολιτιστική κληρονομιά για αυτό οι ενήλικοι λένε παραμύθια στα παιδιά ώστε με αυτόν τον τρόπο να τους μαθαίνουν και λίγο ιστορία.

Η αφήγηση των παραμυθιών είναι σημαντική στρατηγική για την προώθηση της ψυχικής υγείας. Χρησιμεύει στην ανάπτυξη ικανοτήτων σε κλινικές συνθήκες και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων αξιολόγησης.

Παιδί κι Ωρίμανση

Όλα τα παιδιά έχουν την ανάγκη να ζήσουν κάποιες περιπέτειες, να αντιμετωπίσουν επικίνδυνες καταστάσεις. Νιώθουν διάφορα συναισθήματα και τα ζουν στην φαντασία τους ακούγοντας ή διαβάζοντας το παραμύθι. Επίσης τα παιδιά συνηθίζουν να ταυτίζονται με τον ήρωα ή την ηρωίδα συλλέγοντας με αυτόν τον τρόπο πληροφορίες τόσο για τον εαυτό τους όσο και για τον κόσμο γύρω τους. Τους δίνεται η ευκαιρία κατανοούν τις εσωτερικές συγκρούσεις, να εμπλέκονται σε καταστάσεις που αφορούν την επίλυση προβλημάτων, αλλά και να πειραματίζονται με νέους τρόπους αντιμετώπισης των δυσκολιών τους.

Η ανάγνωση των παραμυθιών στα παιδιά

Πρέπει να ετοιμάζονται για τη ζωή πρέπει να μαθαίνουν την πραγματικότητα. Η πραγματικότητα δεν βρίσκεται σε μυθικούς κόσμους, σε ήρωες και νεράιδες είναι κρυμμένη κάτω ακριβώς από αυτά τα φανταστικά πλάσματα, την οποία τα παιδιά πρέπει να αντιμετωπίσουν. Αυτό ούτως ή άλλως επιδιώκει η νέα παιδαγωγική. Όλα τα προτερήματα και ελαττώματα του ανθρώπου παρουσιάζονται στο παιδί μέσα από τα παραμύθια.

Παραμύθι κι εκπαίδευση

Το παραμύθι, έχει ως σκοπό να ψυχαγωγήσει τα παιδιά, να τους τραβήξει το ενδιαφέρον, να τους γεμίσει με εικόνες, να τους διεγείρει τη φαντασία, να τους εισάγει σε κόσμους μυθικούς, ονειρικούς όπου τα πάντα είναι εφικτά. Το παραμύθι καλλιεργεί το πνεύμα στα παιδιά, ξεκαθαρίζει τα συναισθήματά τους να αντιλαμβάνονται τις δυσκολίες και ταυτόχρονα να προτείνει λύσεις στα προβλήματά τους. Να κάνει δηλαδή το δυνατό αδύνατο. Οι ιστορίες και οι μύθοι δεν μπορούν να τα προσφέρουν αυτά στο βαθμό που μπορεί το παραμύθι. Τα παραμύθια εντυπωσιάζουν τα παιδιά, τα παραμύθια του κάθε τόπου γίνονται ένας τρόπος μάθησης για εκείνα διότι είναι ο λαϊκός πολιτισμός του κάθε τόπου και δεν έχουν μόνο μορφή διασκέδασης ή

ψυχαγωγίας αλλά η επίδρασή τους πάει ακόμα μακρύτερα σε κοινωνικό επίπεδο.

Μερικοί αμφισβητούν την αξία του ή το απορρίπτουν διότι υποστηρίζουν πως κάνει το παιδί ονειροπόλο, αντί για δραστήριο και πως παρασέρνει το παιδί σε ένα κόσμο που δεν είναι ρεαλιστικός. Ξεχνούν όμως ότι το παραμύθι βρίσκεται εδώ από πάρα πολύ παλιά και σκοπό έχει την διέγερση της φαντασίας του παιδιού αλλά και του ενήλικου, ικανοποιεί σε φανταστικό επίπεδο τις πιο βαθιές επιθυμίες του κάθε ανθρώπου. Μέσα από το παραμύθι το παιδί ηρεμεί, γαληνεύει από τις καθημερινές εντάσεις που βιώνει.

Ένας ακόμα λόγος που το παιδί ταυτίζεται με τους ήρωες του παραμυθιού είναι γιατί μέσα από τη διήγηση μπορεί να βρει λύσεις στα προβλήματά του που θα μπορούσαν με μεγάλη πιθανότητα να ήταν δικά του χωρίς όμως να το γνωρίζει. Οι προτάσεις που ξεκινούν ένα παραμύθι «*Ήταν μια φορά και έναν καιρό*», το μεταφέρουν σε ένα κόσμο μαγικό, παρασύροντάς το μαζί τους σε ένα ταξίδι εξωπραγματικό. Γι' αυτό το λόγο το παιδί ελευθερώνει τα συναισθήματά του και δεν σκέφτεται πως όλα αυτά το αφορούν άμεσα ή το απειλούν.

Από την άλλη μεριά οι ήρωες για τους οποίους διαβάζουν τα παιδιά είναι απλοί και αδύναμοι άνθρωποι, χωρίς ταλέντα. Στην ουσία τα παραμύθια αφηγούνται την παιδική ηλικία ενός παιδιού μέχρι και την ενηλικίωσή του και αφηγούνται όλες αυτές τις περιπέτειες που περιλαμβάνει αυτή η ηλικία. Ο ήρωας προχωρά μόνος του για κάποιο χρονικό διάστημα, μόνο όμως νιώθει και το παιδί στη σημερινή κοινωνία και βρίσκει καταφύγιο στα παραμύθια. Επιβεβαιώνουν το παιδί ότι όπως και στα παραμύθια έτσι και αυτό θα βρει το δρόμο του. Τα παιδιά που είναι ήρωες στα παραμύθια μπορούν να αποδείξουν στα παιδιά που το διαβάζουν ή που το ακούν, ότι όλα τα προβλήματά τους μπορούν να λυθούν με μαγικό τρόπο, ακόμα κι αν αυτό φαντάζει μακρινό ή ακατόρθωτο αφού συνεπώς εξασκούν την φαντασία τους.

Η Κοκκινσκουφίτσα

Στην ιστορία της Κοκκινσκουφίτσας περιλαμβάνεται κάθε στοιχείο του χωρισμού από τη μητέρα. Στο δάσος εμφανίζεται η απειλή με τη μορφή του λύκου, η παρουσία του είναι σκοτεινή, η προειδοποίηση της μητέρας της να το αποφύγει, ακολουθεί το φάγωμα και η είσοδος στο σκοτάδι του θανάτου και τέλος η ανάσταση σε μια καινούργια ζωή. Η ανθρωπολογία ανακαλύπτει σε αυτές τις ιστορίες το συμβολισμό της θάλασσας που καταπίνει τον ήλιο τη νύχτα. Άλλες ερμηνείες υποστηρίζουν ότι το κόκκινο σκουφάκι είναι το κόκκινο της αυγής, ή ο μεσημεριανός ήλιος. Άλλοι το βλέπουν ως ένα τελετουργικό καπέλο. Ο λύκος συμβολίζει το χειμώνα και το σκοτάδι κατά την μυθολογία. Κατά τον Πλούα, ο οποίος

συμφωνεί με τον συμβολισμό του λύκου συμπληρώνει ότι η Κοκκινোসκουφίτσα είναι η φωτεινή πλευρά της θηλυκότητας, ενώ ο κυνηγός είναι ο ήρωας που σώζει την Κοκκινোসκουφίτσα από το τέρας. Η γιαγιά συμβολίζει τον παλιό χρόνο που φαγώνεται από το χειμώνα.

Συνέντευξη της Άτζελα Καραγιάννη

Τι σημαίνει για εσάς παραμύθι και ποιο είναι το αγαπημένο σας;

Το αγαπημένο μου παραμύθι είναι η Σταχτοπούτα. Για εμένα παραμύθι σημαίνει φαντασία, ελευθερία του μυαλού. Είναι ένας άλλος κόσμος, ένας τρόπος καλλιέργειας. Για μένα σημαίνει να το ζω διαβάζοντάς το.

Πιστεύετε πως έχει μεγάλη σημασία να λέμε παραμύθια στα μικρά παιδιά;

Ναι, πιστεύω πως είναι το πιο σημαντικό. Είναι διαδραστικό και ωφέλιμο, το παιδί βιώνει την κατάσταση του ήρωα, ζει με τις εικόνες και διαχέεται από πολλά συναισθήματα. Επιπλέον κατανοεί καλύτερα το λόγο, τις έννοιες του χρόνου, υπάρχει καλύτερη κατανόηση. Ακόμη το παιδί ενθαρρύνεται, κάνει ερωτήσεις και υπάρχει μια καλή σχέση ανάμεσα στον ενήλικα και στο παιδί.

Κάθε ηλικία εκλαμβάνει διαφορετικά τα παραμύθια;

Κάθε ηλικία έχει διαφορετικά παραμύθια, τα δικά της παραμύθια. Για παράδειγμα στα πιο μικρά παιδιά διαβάζουμε απλά παραμύθια όπως είναι τα τρία γουρουνάκια, τα επτά κατσικάκια, η Κοκκινোসκουφίτσα και άλλα. Από την άλλη μεριά σε μεγαλύτερα παιδιά διαβάζονται παραμύθια όπως ο Πίτερ Παν, η Χιονάτη και πάει λέγοντας. Όταν πια μεγαλώνουν, τα παραμύθια γίνονται λίγο πιο σύνθετα και το παιδί είναι σε θέση να αντιληφθεί την πολυπλοκότητα.

Ποιο είναι το αγαπημένο παραμύθι των παιδιών στη δουλειά σας;

Πολλά, κυρίως όμως απλά παραμύθια που τα κατανοούν και γίνεται συζήτηση και συμμετέχουν.

Πιστεύετε ότι τα παραμύθια ταιριάζουν καθόλου σε αυτήν την εποχή κρίσης που βιώνουμε;

Πιο πολύ από ποτέ, είναι ένας τρόπος διαφυγής, ταξιδεύεις σε άλλο κόσμο. Η γνώμη μου είναι ότι βοηθά τους ενήλικες, βασικά κυρίως τους ενήλικες. Αυτό ονομάζεται ψυχοθεραπεία μέσα από την τέχνη. Ξεχνιέται για λίγο το μυαλό και ζούμε την ιστορία που διαβάζουμε.

Συμφωνείτε με τα ηθικά διδάγματα των παραμυθιών; Και πιστεύετε ότι τα παραμύθια

έχουν γραφτεί με βάση αληθινές ιστορίες;

Ναι, συμφωνώ απόλυτα, διότι έχουν τον τρόπο να διαχωρίζουν το καλό και το κακό και εμείς να το αντιλαμβανόμαστε σωστά. Ναι, σίγουρα έχουν συμβεί κάποια πράγματα στο παρελθόν που βοήθησαν στη συγγραφή των παραμυθιών, γίνεται αυτή η ταύτιση και δεν είναι τυχαίες καταστάσεις. Πράγμα που μας προκαλεί έντονα συναισθήματα.

Πιστεύετε ότι τα παραμύθια σχετίζονται κυρίως με την παιδική ηλικία ;

Μπορεί τα παραμύθια να βοηθούν τα παιδιά να κάνουν τα πρώτα τους βήματα, αλλά πιστεύω ότι σχετίζονται με την κάθε ηλικία διαφορετικά.

Πιστεύετε ότι η ταύτιση με τους ήρωες των παραμυθιών συμβάλλουν στη συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών; Και ποια η συμβολή του παραμυθιού σε παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες;

Από μικρά καταλαβαίνουν πως θα χρησιμοποιηθεί το παραμύθι και τη συμβολή θα έχει αυτό στη ζωή τους. Απαραίτητη είναι και σε παιδιά με μαθησιακές και ψυχολογικές δυσκολίες. Πιστεύουν στον εαυτό τους, γίνονται πιο δυνατά. Αντιλαμβάνονται τις δυσκολίες της ζωής και αναγνωρίζουν το κακό στοιχείο. Αντιμετωπίζονται οι ψυχολογικές και μαθησιακές δυσκολίες. Γίνονται πιο εύκολα οι γραπτές εργασίες, χειραθετούνται γεγονότα στο μυαλό του παιδιού, εμπλουτίζεται το λεξιλόγιο και αναγνωρίζει νέες έννοιες, αντλεί δικά του συμπεράσματα και έχει φαντασία.

Η βία τρομάζει τα μικρά παιδιά σε ορισμένα παραμύθια ή είναι απαραίτητη για να φανεί η πάλη καλού-κακού για να αναζητήσουμε την πνευματική μας πλευρά;

Ίσως τρομάζουν ίσως και όχι όλα. Πιστεύω πως είναι απαραίτητη αλλά όχι σε όλες τις ηλικίες. Γίνονται μεγάλες αλλαγές στην ψυχολογία όταν το παιδί συνειδητοποιεί την ύπαρξη του κακού. Το παιδί αρχίζει και δίνει έμφαση και ανακαλύπτει τι λέει το παραμύθι πιο βαθιά. Η προϋπόθεση όμως είναι να μπορεί να καταλάβει την ύπαρξη καλού-κακού και πως να τα διαχωρίσει.

Τα θεραπευτικά παραμύθια μπορούν να βοηθήσουν ώστε το παιδί να ανακτήσει εμπιστοσύνη στον εαυτό του;

Δεν έχει διαφορά από ένα κανονικό παιδί απλώς είσαι κοντά του και το στηρίζεις λίγο περισσότερο. Τα παραμύθια θεωρούνται θεραπευτικά ανάλογα με την χρήση τους. Απλώς αλλάζει ο τρόπος διήγησης, δημιουργείται πάλι σχέση ανάμεσα λογοθεραπευτή και παιδί

Άγνωστοι συμβολισμοί σε γνωστά παραμύθια

Δεν είναι τυχαίο πως κάθε φορά που διαβάζουμε ένα παραμύθι στα παιδιά μας αρχίζουμε κι εμείς οι ίδιοι να διακρίνουμε μηνύματα που μέχρι τώρα δεν είχαμε προσέξει. Άλλες φορές οι ιστορίες προσπαθούν να μεταδώσουν αξίες, όπως δικαιοσύνη, καλοσύνη ή ισότητα, και άλλες προσπαθούν να περάσουν μηνύματα που είναι συνδεδεμένα με το κοινωνικό περιβάλλον, όπως η σημασία της κοινότητας, οι «αντρικοί» και «γυναικείοι» ρόλοι ή η κοινωνική ιεραρχία. Τα παραμύθια χρησιμοποιούνται ακόμη και σήμερα από ορισμένους ψυχολόγους, για να βοηθήσουν τους ενήλικους να ξεπεράσουν κάποια ψυχολογικά προβλήματα. Σύμφωνα με τον Χανς Ντίκμαν, τον πιο γνωστό υποστηρικτή αυτής της ιδέας, ένας αποτελεσματικός τρόπος ψυχοθεραπείας είναι να διηγηθεί το άτομο το αγαπημένο του παραμύθι. Σύμφωνα με τη θεωρία του, το αγαπημένο μας παραμύθι δεν έχει αποτυπωθεί στη μνήμη μας τυχαία, αλλά λόγω της σημαντικής ψυχολογικής βαρύτητας που έχει για την ίδια την ύπαρξή μας και τα προβλήματα που μας απασχολούν. Όταν συνειδητοποιήσουμε τη βαθύτερη σημασία του νοήματος του παραμυθιού, τότε μπορούμε να μεταφράσουμε ασυνείδητες σκέψεις και φόβους μας και να τα αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικότερα.

Η Σταχτοπούτα

Σημασία

Κανένα άλλο παραμύθι δεν αποδίδει τόσο καλά όσο η Σταχτοπούτα τις εσωτερικές εμπειρίες του μικρού παιδιού που γνωρίζει τις αγωνίες της αδελφικής αντιζηλίας.

Στάχτες

Η Σταχτοπούτα ζει σκουπίζοντας τις στάχτες ενθαρρύνει το παιδί στην πεποίθηση ότι το να κατοικεί σε ταπεινά μέρη δεν θα το εμποδίσει να προοδεύσει στη ζωή του. Οι στάχτες συμβολίζουν και το πένθος της για τη νεκρή μητέρα της. Το πένθος είναι αναγκαίο ως προσωρινή κατάσταση, αλλά για την επιβίωση πρέπει να μετατραπεί σε μια θετική στάση ζωής.

Η νεραϊδοννά

Συμβολίζει τα συναισθήματα και τις ψυχικές διεργασίες της Σταχτοπούτας. Η νεραίδα της ζητεί να εκτελέσει μία σειρά από καθήκοντα προτού τη στείλει στο χορό. Της λέει να φέρει μια κολοκύθα από τον κήπο, να ανοίξει μία ποντικοπαγίδα και να βρει έξι σαύρες. Αυτό που καταλαβαίνει το παιδί που ακούει το παραμύθι είναι ότι μπορεί με τις δικές του ενέργειες να βελτιώσει τη ζωή του.

Το γοβάκι

Στις πρώτες παραλλαγές της Σταχτοπούτας το γοβάκι ήταν φτιαγμένο από γούνα (vair) ενώ αργότερα ο Περό αντικατέστησε τη λέξη με μια ομόηχή της που σημαίνει γυαλί (verre). Το γοβάκι υποδηλώνει τη θηλυκότητα, ίσως και το ίδιο το γυναικείο σεξουαλικό όργανο. Η τελετουργία με τον πρίγκιπα που της φορά το γοβάκι θυμίζει αρραβώνα.

Ο χορός

Η Σταχτοπούτα πηγαίνει τρεις φορές στον χορό του βασιλιά. Η επανάληψη των επισκέψεων συμβολίζει της αμφιθυμία του νεαρού κοριτσιού που θέλει να δεσμευτεί ερωτικά και ταυτόχρονα φοβάται να το κάνει.

Ο πρίγκιπας

Το παιδί ακούγοντας το παραμύθι μαθαίνει ότι για να κερδίσει το βασίλειο του (μέσω ενός γάμου με τον πρίγκιπα) πρέπει να είναι έτοιμο να υποστεί για ένα διάστημα μια ζωή γεμάτη δυσκολίες όπως η Σταχτοπούτα. Δεν θα πρέπει όμως μόνο να υπομένει τις δοκιμασίες αλλά και αν αναλαμβάνει πρωτοβουλίες.

Η Κοκκινσκουφίτσα

Σημασία

Η απειλή καταβροχθισμού είναι το κεντρικό θέμα της Κοκκινোসκουφίτσας. Το παραμύθι υποδηλώνει ότι το να εμπιστευόμαστε οποιονδήποτε είναι σαν να αφηνόμαστε να πέσουμε σε παγίδες. Όσα ελκυστική και αν είναι η αθωότητα, είναι επικίνδυνο για κάποιον να παραμείνει αφελής σε όλη του τη ζωή.

Λύκος

Ο λύκος αντιπροσωπεύει όλες τις ζωώδεις τάσεις μέσα μας. Αν δεν υπήρχε κάτι μέσα στην Κοκκινোসκουφίτσα που να την κάνει να συμπαθεί τον μεγάλο κακό λύκο, τότε αυτός δεν θα είχε καμία εξουσία. Όταν η Κοκκινোসκουφίτσα φτάνει στο σπίτι της γιαγιάς της αναστατώνεται αλλά δεν κάνει καμία κίνηση να φύγει. Στέκεται σαν μαγεμένη. Είναι το ίδιο μάγεμα που ασκεί στο μυαλό του παιδιού το σεξ.

Χρώμα

Το κόκκινο είναι το χρώμα που συμβολίζει τα σεξουαλικά ένστικτα. Ο κίνδυνος για την κοκκινোসκουφίτσα είναι η σεξουαλικότητά της που ξεκινά τώρα, για την οποία όμως δεν είναι ακόμα αρκετά ώριμη συναισθηματικά. Ακριβώς επειδή είναι ανώριμη πιστεύει ότι ο μοναδικός τρόπος για να κερδίσει σε μία ερωτική σχέση είναι να απαλλαγεί από τις ανταγωνίστριες. Γι' αυτό και η Κοκκινোসκουφίτσα δίνει οδηγίες στον λύκο για να πάει στο σπίτι της γιαγιάς.

Ο κυνηγός

Ο κυνηγός βγάζει την Κοκκινোসκουφίτσα από την κοιλιά του λύκου με μια πράξη που μοιάζει με καισαρική τομή. Έτσι συμφιλιώνει το παιδί με την ιδέα της εγκυμοσύνης και της γέννας.

Η κατάποση

Το παιδί γνωρίζει διαισθητικά ότι όταν ο λύκος καταπίνει την κοκκινোসκουφίτσα, δεν τελειώνει η ιστορία. Καταλαβαίνει ότι η Κοκκινোসκουφίτσα «πέθανε» ως αφελές κορίτσι για να «αναγεννηθεί» αργότερα ως ωριμότερο κορίτσι.

Γιαγιά

Οι γιαγιάδες και οι παππούδες πρέπει να φροντίζουν και να προστατεύουν τα παιδιά. Αφού η γιαγιά αποτυγχάνει να το κάνει αυτό, τιμωρείται στο παραμύθι με το ότι την τρώει προσωρινά ο λύκος

Η Χιονάτη και οι 7 νάνοι

Σημασία

Με την ερώτηση που κάνει η βασίλισσα στον καθρέφτη για την ομορφιά της επαναλαμβάνει το αρχαίο θέμα του Νάρκισσου ο οποίος αγαπούσε τον εαυτό του τόσο πολύ ώστε αυτοκαταστράφηκε.

Ο κυνηγός

Τα παιδιά φοβούνται τα άγρια ζώα. Μόνο ένας κυνηγός θα μπορούσε να διώξει μακριά τα απειλητικά θηρία, γι' αυτό και στα παραμύθια ο κυνηγός έχει πάντα τη θέση του προσάτη. Στο παραμύθι ένας κυνηγός εναντιώνεται στη θέληση της βασίλισσας και δεν σκοτώνει την Χιονάτη όπως διατάχτηκε αλλά την εγκαταλείπει στο δάσος.

Ο βασιλιάς

Ένας πατέρας, ο οποίος με την παθητική του στάση δημιουργεί προβλήματα επιβίωσης στην ηρωίδα, δίνει στο παιδί το μήνυμα ότι θα πρέπει να μάθει να τα βγάζει πέρα μόνο του χωρίς να στηρίζεται πάντα σε κάποιον ενήλικα.

Οι επτά νάνοι

Οι επτά νάνοι υποδηλώνουν τις επτά ημέρες της εβδομάδας, ημέρες γεμάτες δουλειά. Η Χιονάτη πρέπει να κάνει δικό της τον κόσμο της εργασίας, αν θέλει να μεγαλώσει.

Πειρασμοί

Η ευκολία με την οποία η Χιονάτη επιτρέπει επανειλημμένα στον εαυτό της να υποκύπτει στους πειρασμούς της μητριάς (κορδόνια για τον κορσέ, ένα χτενάκι και ένα μήλο), παρά τις προειδοποιήσεις των νάνων, συμβολίζει την ανωριμότητα της να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες της εφηβείας. Αν όμως η Χιονάτη δεν γνώριζε και δεν

αντιμετώπιζε αυτούς τους κινδύνους που συνοδεύουν την ανάπτυξη, δεν θα μπορούσε να ενωθεί ποτέ με το βασιλόπουλο.

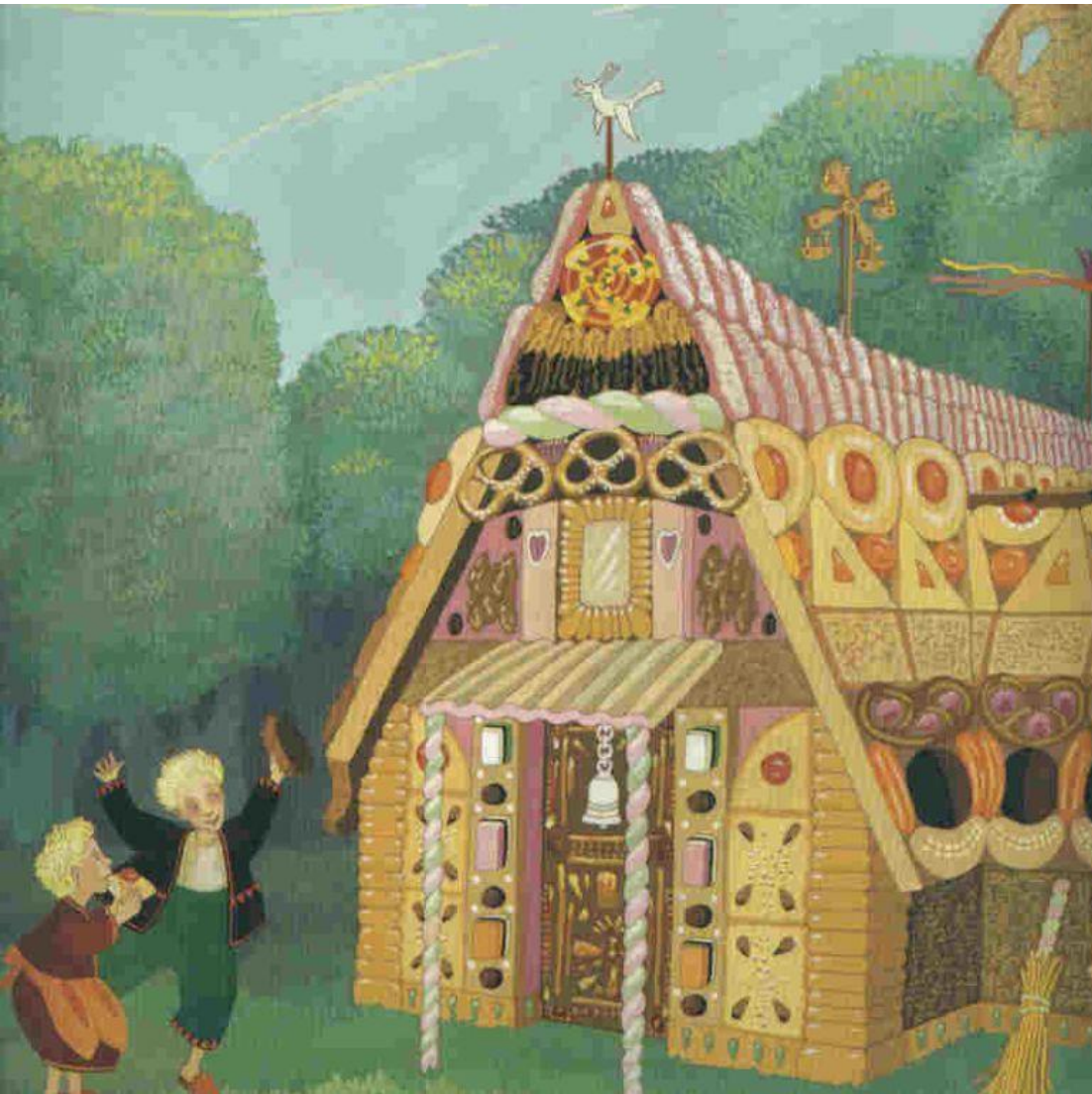
Το όνομα

Η Χιονάτη είχε δέρμα άσπρο σαν το χιόνι και μάγουλα κόκκινα σαν το αίμα, δηλαδή το είναι της περιέχει και την σεξουαλική και την ερωτική πλευρά.

Το μήλο

Το μήλο στη Χιονάτη συμβολίζει κάτι κοινό ανάμεσα στη μητριά και στην κόρη, τις ώριμες σεξουαλικές επιθυμίες τους. Όταν τρώει το μήλο σηματοδοτείται το τέλος της αθωότητας.

Χάνσελ και Γκρέτελ

Σημασία

Η ιστορία του Χάνσελ και της Γκρέτελ ενσαρκώνει τα άγχη που έχει ένα μικρό παιδί σχετικά με τα καθήκοντα που αρχίζει να αναλαμβάνει καθώς μεγαλώνει. Το παραμύθι διδάσκει στο παιδί ότι πρέπει σταδιακά να ανεξαρτητοποιηθεί από τους γονείς του, το ενθαρρύνει να εξερευνήσει μόνο του ακόμη και τα πλάσματα της αγχώδους φαντασίας του (μάγισσα) και το βοηθά να κατανοήσει πως μπορεί να νικήσει χάρη στην εφευρετικότητά του.

Το σπίτι από μελόψωμο

Αντιπροσωπεύει την καταστροφή που έρχεται όταν κάποιος μένει προσκολλημένος σε μια αρχέγονη ικανοποίηση όπως είναι το φαγητό. Καθώς τα παιδιά παρασύρονται από την ανεξέλεγκτη βουλιμία τους, καταστρέφουν εκείνο που μπορούσε να τους δώσει καταφύγιο και ασφάλεια.

Το ζαχαρωτό σπίτι

Περιέργως, στην πρωτότυπη ιστορία, το σπίτι ονομάζεται "σπίτι από ψωμί" με παράθυρα φτιαγμένα από ζάχαρη και με οροφή από γλυκά. Εκεί κατοικεί μια μάγισσα και το χρησιμοποιεί σαν δόλωμα για να παγιδεύει και να τρώει παιδάκια. Η λέξη για το "σπίτι από ψωμί" στα Εβραϊκά είναι "Βηθλεέμ", που ήταν η πόλη του Θαυίδ αλλά και η γενέτειρα του Ιησού. Όταν η μάγισσα ρωτάει πρώτα τον Χάνσελ και τη Γκρέτελ "Ποιός τσιμπάει από το σπίτι μου;" εκείνοι απαντάνε: "Ο άνεμος, το γέννημα των ουρανών". Αυτές οι δύο εικόνες μαζί παραπέμπουν στην γέννηση του Ιησού. Επιπροσθέτως, όταν η μάγισσα σκοτώνεται, τα παιδιά βρίσκουν μαργαριτάρια και πολύτιμους λίθους κρυμμένους στο σπίτι.

Μάγισσα

Τα κακά σχέδια της μάγισσας υποχρεώνουν τελικά τα παιδιά να αναγνωρίσουν τους κινδύνους που συνεπάγεται η απληστία. Για να επιβιώσουν πρέπει να αναπτύξουν πρωτοβουλία, να καταστρώσουν ένα σχέδιο και να δράσουν έξυπνα.

Δάσος

Το πατρικό σπίτι «πολύ κοντά στο δάσος» και το μελόσπιτο «στα βάθη του ίδιου δάσους» είναι στο ασυνείδητο επίπεδο οι δυο όψεις του πατρικού σπιτιού: εκείνη που ικανοποιεί και εκείνη που διαψεύδει τις προσδοκίες.

Νερό

Το γεγονός ότι πρέπει να διασχίσουν μία έκταση νερού στην επιστροφή του (ποτάμι) συμβολίζει μία μετάβαση και μία νέα αρχή σε ένα υψηλότερο επίπεδο της ύπαρξης.

Θησαυρός

Ως εξαρτημένα πλάσματα, τα παιδιά ήταν βάρος για τους γονείς τους. Με την επιστροφή τους γίνονται το στήριγμα της οικογένειας, αφού φέρνουν τους θησαυρούς της μάγισσας. Οι θησαυροί συμβολίζουν την ανεξαρτησία στη σκέψη και στις πράξεις των παιδιών, αλλά και της εμπιστοσύνη στον εαυτό τους. Το γεγονός ότι σώζονται με τη

μεταξύ τους συνεργασία δείχνει ότι καθώς μεγαλώνουν πρέπει να στηρίζονται όλο και περισσότερο στους συνομηλίκους τους για αμοιβαία βοήθεια και κατανόηση

Η Ωραία Κοιμωμένη

Σημασία

Η Ωραία Κοιμωμένη συμβολίζει τη μακρόχρονη αυτοσυγκέντρωση που είναι αναγκαία προκειμένου ο ήρωας του παραμυθιού να οδηγηθεί στην υψηλότερη ολοκλήρωση. Το στάδιο αυτό της ύπνωσης δεν είναι άλλο από την εφηβεία. Το παιδί μαθαίνει ότι ακόμα και σε αυτήν την ανενεργό φάση της ζωής του, η ζωή συνεχίζεται και τα πράγματα εξελίσσονται. Το ευτυχές τέλος, που σηματοδοτεί το φιλί του πρίγκιπα, δείχνει ότι μόνο όταν η Ωραία Κοιμωμένη έχει πετύχει συναισθηματική ωριμότητα και ψυχική ηρεμία είναι έτοιμη να δεχθεί την αγάπη. Και παρ' όλες τις προσπάθειες των γονέων να αποτρέψουν την σεξουαλική αφύπνιση του παιδιού τους, αυτή θα συντελεστεί.

Ο ύπνος

Δηλώνει την απομόνωση του ναρκισσισμού. Σε αυτή την κατάσταση δεν υπάρχει καμία οδύνη αλλά και καμία γνώση ή κανενός είδους συναίσθημα. Η «απόσυρση» είναι μια δελεαστική αντίδραση στις εντάσεις της εφηβείας αλλά οδηγεί σε μια κατάσταση που μοιάζει με θάνατο όταν τη χρησιμοποιούμε ως διαφυγή από τις δυσκολίες της ζωής. Ο κόσμος ζωντανεύει μόνο για το άτομο που αφυπνίζεται γι' αυτόν.

Ο πρίγκιπας

Το φιλί του πρίγκιπα λύνει τα μάγια του ναρκισσισμού και αφυπνίζει τη θηλυκότητα της βασιλοπούλας. Η ένωσή τους συμβολίζει την ωριμότητα, δηλαδή όχι απλώς την αρμονία με τον εαυτό μας αλλά και με τον άλλον.

Βασιλιάς, βασίλισσα, βασιλοπούλα

Δηλώνουν την εξουσία, την δύναμη ορισμένων ανθρώπων σε σχέση με την πλειοψηφία του υπόλοιπου κόσμου.

Γριά νεράιδα

Δηλώνει την κακή φύση των ανθρώπων που συναντάμε στη ζωή μας και που θέλουν μόνο το κακό μας, αποσκοπούν στη δυστυχία και τρέφονται με τον πόνο του ανθρώπου.

Κλάμα

Δηλώνει η ανάγκη του ατόμου να εξωτερικεύσει τα συναισθήματα του, να μοιραστεί τον πόνο του, να λυτρωθεί.

Θάνατος

Δηλώνει την αναπόφευκτη απώλεια των ανθρώπων από τις ζωές μας, τη θλίψη, τις δυσκολίες.

Αγκάθι

Δηλώνει την είσοδο στην εφηβεία. Σε αυτό το σημείο οι φροϋδικοί συμβολισμοί αφθονούν στην ιστορία. Καθώς η βασιλοπούλα πλησιάζει στο μοιραίο δωμάτιο (με την γριά που γνέθει), πρέπει να ανέβει μια κυκλική σκάλα η οποία, όπως και στα όνειρα, αντιπροσωπεύει τη σεξουαλική εμπειρία. Στην κορυφή της σκάλας βρίσκεται ένα κλειδωμένο δωμάτιο. Το γύρισμα του κλειδιού στην κλειδαριά της πόρτας που οδηγεί στο δωμάτιο με τη γριά και τη ρόκα συμβολίζει τη σεξουαλική σχέση.

Έρωτας

Δηλώνει την ανάγκη του ανθρώπου να έρθει κοντά με το αντίθετο φύλο νιώθοντας ερωτική έλξη και ερωτική επιθυμία για το πρόσωπο αυτό, η θέληση για την διαιώνιση του φύλου.

Πύργος

Δηλώνει το μυστήριο, την αγωνιά, την περιπέτεια, τον πλούτο.

Ραβδί

Δηλώνει τις υπερφυσικές δυνάμεις, την παραβίαση των φυσικών νόμων που έρχονται αντιμέτωποι, το θαύμα.

Καθρέφτες

Δηλώνει την αντανάκλαση του χαρακτήρα του ανθρώπου και της ψυχής, την αυτογνωσία και την αυτοκριτική, την αλήθεια

Άσπρο δέρμα

Δηλώνει αγνότητα, τρυφερότητα, καθαρή ψυχή, ελεύθερο πνεύμα.

Η πεντάμορφη και το τέρας

Σημασία

Το παραμύθι δίνει στο παιδί τη δυνατότητα να κατανοήσει ότι, ενώ η ερωτική σχέση με το άλλο φύλο μπορεί να μοιάζει αρχικά τερατόμορφη, στην πραγματικότητα μπορεί όταν συνοδεύεται από αγάπη να είναι κάτι που δίνει διαρκή ευτυχία.

Το παλάτι

Είναι μία τυπική παιδική φαντασίωση. Σπάνια μπορεί να βρεθεί παιδί που δεν έχει επιθυμήσει να μην του ζητούν να κάνει τίποτα και να εκπληρώνονται όλες οι επιθυμίες του μόλις τις εκφράσει, κάτι που συμβαίνει στην Πεντάμορφη όταν μένει στο παλάτι του τέρατος. Το παραμύθι λέει ότι μια τέτοια ζωή γίνεται σύντομα βαρετή, τόσο που η Πεντάμορφη περιμένει με αγωνία τις επισκέψεις του τέρατος που τόσο φοβόταν στην αρχή.

Το τριαντάφυλλο

Ο πατέρας που κλέβει τριαντάφυλλα για να τα πάει στην αγαπημένη μικρότερη κόρη του συμβολίζει την αγάπη του γι' αυτή. Το κομμένο λουλούδι είναι σύμβολο της χαμένης παρθενικότητας. Αυτό φαίνεται σαν ένα «τερατώδες» γεγονός, αλλά τελικά αποδεικνύεται μια εμπειρία βαθιάς αγάπης.

Το τέρας

Στις ιστορίες όπου υπάρχει ένα ζώο –γαμπρός, το παιδί– ακροατής καθυστερεί ακούγοντας ότι οι άντρες και οι γυναίκες, παρ' όλο που φαίνονται πολύ διαφορετικού αποτελούν το τέλειο ταίρι όταν είναι οι σωστοί σύντροφοι σε σχέση με τις προσωπικότητές τους και υπάρχει αγάπη.

Ο πατέρας

Μονάχα αφού η Πεντάμορφη αποφασίσει να αφήσει το σπίτι του πατέρα της για να πάει ξανά κοντά στο τέρας, δηλαδή αφού έχει λύσει τους οιδιπόδειους δεσμούς της με τον πατέρα της, το σεξ που προηγουμένως ήταν απωθητικό γίνεται όμορφο.

Ο γάμος

Ο γάμος της Πεντάμορφης με το πρώην τέρας εκφράζει συμβολικά ότι κλείνει η ολέθρια ρωγμή ανάμεσα στο ζώο και στις ανώτερες πλευρές του ανθρώπου. Είναι επίσης το τελικό σημείο μιας εξέλιξης από μια ανώριμη σεξουαλικότητα που εκπληρώνεται μέσα από μια ουσιαστική σχέση.

Ψυχοθεραπευτική δράση παραμυθιών

Θεραπευτικά παραμύθια

Ένα είδος παραμυθιών που επιδρούν στην ψυχοσύνθεση τόσο των παιδιών όσο και των γονιών είναι τα θεραπευτικά παραμύθια. Αυτά προσφέρουν καινούριους τρόπους αντιμετώπισης προβλημάτων και μπορούν να μετατρέψουν τις πεποιθήσεις που μας εμποδίζουν να είμαστε ευτυχημένοι, σε πιο αποτελεσματικές και χρήσιμες. Με άλλα λόγια: τα θεραπευτικά παραμύθια είναι μια μορφή αυτο-θεραπείας (self-help therapy). (Μ. Στέμαν)

Πανάρχαια μέθοδος

Ανέκαθεν οι λαοί μετέδιδαν μέσω των παραμυθιών τους κανόνες, την ηθική και τις αξίες της κοινωνίας τους στις επόμενες γενιές. Τίποτα το καινούριο σε αυτό. Ουσιαστικά τα παραμύθια πάντα επηρέαζαν τους ανθρώπους. Ακόμα και τώρα, ομάδες ανθρώπων που ζούνε χωρίς τα σύγχρονα “αγαθά” όπως η τηλεόραση, περνάνε την ώρα τους λέγοντας ιστορίες ο ένας στον άλλον.

Στην σύγχρονη ψυχοθεραπεία χρησιμοποιούμε εύστοχους τρόπους, με σκοπό να πετύχουμε άμεση μείωση των προβλημάτων μέσα σε ελάχιστες συνεδρίες. Η εποχή μας χρειάζεται αποτελεσματικότητα σε σύντομο χρονικό διάστημα. Ένας από αυτούς τους τρόπους είναι η χρήση των θεραπευτικών παραμυθιών. Κάνουν θαύματα για παιδιά, αλλά και για ενήλικους. Δεν έχει νόημα να πούμε σ' ένα παιδί που ζηλεύει το αδελφάκι του, ότι πρέπει να το αγαπήσει. Το φοβισμένο παιδί, με πόσα επιχειρήματα προσπαθούμε να το καθησυχάσουμε: «Δεν υπάρχει τίποτα για να φοβάσαι εδώ.» Μπορεί ακόμα να το

μαλώσουμε, για να το καταφέρουμε να κάνει αυτό που θέλουμε, νομίζοντας ότι θα το βοηθήσουμε να δυναμώσει.

Όπως ξέρουμε όλοι από την καθημερινή πράξη, τα λόγια μας δεν επαρκούν συνήθως να καταφέρουμε ουσιαστικές αλλαγές στην συμπεριφορά του παιδιού. Και όσο πιο συχνά ακούει ένα παιδί τα κηρύγματα μας, τόσο λιγότερο αποτελεσματικές είναι οι σοφές μας συμβουλές.

«Δεν είναι σωστό να χτυπάς την αδελφή σου», «Είσαι μεγάλος πια να φοβάσαι». Αυτές είναι εντολές και απευθύνονται στην λογική του παιδιού και στην συνειδητή θέληση του, και μπορεί να αντιστέκεται σ' αυτές. Ένα άμεσο κήρυγμα μπορεί να το απορρίπτει κανείς, ενώ συμβουλές τυλιγμένες σε μια διασκεδαστική ιστορία, με μια ωραία πλοκή και ένα αίσιο τέλος μπορεί να γίνουν πιο εύκολα δεκτές. Υπάρχει πιο ωραίος τρόπος διαπαιδαγώγησης από το να τα πούμε με μια ιστορία;

Με το παραμύθι επηρεάζουμε τις πεποιθήσεις, για να γίνουν πιο χρήσιμες και λειτουργικές. Μπορούμε εύκολα να

κινήσουμε το ενδιαφέρον ενός παιδιού για ένα ζώακι, που περνάει δύσκολες καταστάσεις. Αυτό θα το καταλάβει, το βιώνει και θα θέλει να κάνει κάτι για το ζώακι. Πρώτα το παιδί ταυτίζεται εντελώς με το ζώακι, αλλά μέσα στην ιστορία το παιδί θα γίνει ο σοφός ή ο ήρωας που καταλαβαίνει το ζώακι και που το βοηθάει. Έτσι το παιδί θα πάει από τον ένα ρόλο και την πεποίθηση «είμαι καημένο και αβοήθητο» στον άλλο: «είμαι μεγάλος, μπορώ να βοηθήσω αυτό το ζώακι». Ποιο παιδί δεν θέλει να είναι μεγάλο! Πολλά παραμύθια οδηγούν από θύμα σε ήρωα, από Σταχτοπούτα σε πριγκίπισσα. Τα παιδιά βιώνουν πολλούς ρόλους έτσι. Το παιδί που ταυτίζεται με τον ήρωα, θα αισθάνεται ότι είναι ο ήρωας για ένα διάστημα. Θα θέλει να κάνει αυτό που έκανε ο ήρωας. Το παραμύθι θα είναι πάντα για το αγαπημένο του ζώακι ή ήρωα.

Πεποιθήσεις που αλλάζουν

Μπορεί να υπάρχουν εμπειρίες για τις οποίες ένα παιδί δεν μπορεί να μιλήσει. Ίσως είναι οδυνηρές, ίσως ντρέπεται, ίσως νομίζει ότι δεν πρόκειται να το καταλάβουμε έτσι και αλλιώς. Π.χ. όταν το κοροϊδεύουν τα άλλα παιδιά στο σχολείο ή όταν το χτυπάνε. Όταν

υπάρχουν συναισθήματα, ζήλια, θυμός, ντροπή, φόβος, κ.λ.π., δεν λύνονται τα προβλήματα με την λογική.

Τα συναισθήματα αυτά είναι αληθινά βιώματα! Χρειάζονται αναγνώριση. Πολλές φορές τα παραβλέπουμε, επειδή δεν τα καταλαβαίνουμε ή τα φοβόμαστε. Αυτό που πιστεύουμε έχει τεράστια επιρροή στον τρόπο που σκεφτόμαστε και συνεπώς στις πράξεις μας. Αν ένα παιδί νομίζει ότι είναι «καημένο», συμπεριφέρεται εντελώς διαφορετικά από ένα παιδί που έχει αυτοπεποίθηση. Πολλές φορές είναι ο τρόπος που βλέπουμε τα πράγματα ή τον εαυτό μας, που μας εμποδίζει να προχωρήσουμε. Αυτές οι πεποιθήσεις μπορούν να αλλάξουν.

Ήδη τις έχουμε αλλάξει πολλές φορές. Βλέπουμε τα πράγματα διαφορετικά τώρα, από τότε που ήμασταν παιδιά. Πολλές φορές μια δυνατή εξαίρεση φτάνει για να ανατρέψει το πλαίσιο της σκέψης μας.

Νέα πραγματικότητα

Σ' ένα παραμύθι μπορεί το παιδί να βιώσει καταστάσεις, που δεν είναι δυνατό να γίνουν στην πραγματικότητα, αλλά που τις έχει ανάγκη για να αλλάξει κάτι στην συμπεριφορά του. Για παράδειγμα μπορεί να νιώθει πως είναι όταν σε χτυπάνε, όταν συνηθίζει αυτό να χτυπάει άλλα παιδιά. Θα μπορεί να βιώσει ότι είναι σημαντικός, επειδή έσωσε όλο το χωριό. Θα μπορεί να εισπράξει ότι όλοι τον αγαπάνε, γιατί του έφεραν δώρα. Με αυτές τις εμπειρίες στην καρδιά του, θα δείξει περισσότερη αυτοπεποίθηση, γιατί θα είναι ο ήρωας.

Πολύ σημαντικό είναι ότι σε ένα παραμύθι μπορούμε να αφήσουμε τη δικαιοσύνη να νικήσει! Ο, τι βιώνει ένα παιδί στην φαντασία είναι σχεδόν αληθινό! Μέσα στο παραμύθι μπορεί να εκδικηθεί κακά παιδιά, που τον πειράζουν άσχημα, απελευθερώνοντας τα τέρατα από το ντουλάπι για να τους κάνουν ό,τι θέλει. Αυτό ανακουφίζει αφάνταστα και δημιουργεί χώρο για διαφορετική, εποικοδομητική συμπεριφορά. Όλα επιτρέπονται στην φαντασία!

Με αυτόν τον τρόπο δημιουργούνται βαθιές αλλαγές στο υποσυνείδητο του παιδιού. Οι θεραπευτικές ιστορίες προσφέρουν καινούρια δεδομένα, καινούρια συναισθήματα και εμπειρίες. Μπορεί το παιδί έτσι να βιώνει μια καινούρια πραγματικότητα, όπου υπάρχει κατανόηση και αναγνώριση για τα συναισθήματα του και που είναι ασφαλής και ελκυστική.

Το θεραπευτικό παραμύθι περιλαμβάνει τα προσωπικά προβλήματα ενός παιδιού και περιέχει το δικό του λεξιλόγιο και την δική του ειδική ιστορία, μέσα από τα βιώματα του αγαπημένου του ήρωα. Θα νιώθει οικείο με αυτό, θα ταυτίζεται με τον ήρωα και θα θέλει

να το ακούει με χαρά και συχνά. Όταν τα παιδιά θέλουν να ακούνε το ίδιο παραμύθι συνέχεια, σημαίνει ότι το χρειάζονται. Τα παραμύθια πάντα τελειώνουν με μια άποψη της πραγματικότητας γεμάτης ελπίδας.

Είναι σημαντικό να αφήσουμε το παραμύθι ασχολίαστο! Δεν πρέπει να το μεταφέρουμε στο επίπεδο της λογικής, της συνείδησης.

Η ουσία είναι ακριβώς να δώσουμε στο παιδί την ελευθερία και τον χρόνο να πάρει από το παραμύθι αυτό που χρειάζεται. Ανακαλούμε τον εσωτερικό θεραπευτή που ο καθένας μας έχει μέσα του, ώστε να μπορέσει το άτομο θα βοηθήσει τον εαυτό του. Στόχος είναι να βρει κανείς λύσεις για τα προβλήματα του, ή να βιώνει ικανοποιητικές

καταστάσεις μέσα στην φαντασία του.

Θεραπευτικά παραμύθια

Τα παραμύθια που λέγαμε στα παιδιά μας ανά τους αιώνες ήταν για μια φορά κι έναν καιρό. Μέσα από τις φανταστικές ιστορίες του χθες, η μια γενιά μεταβίβαζε στις επόμενες τις αλήθειες της για τη ζωή και τον άνθρωπο, που είχαν δοκιμαστεί και είχαν αντέξει στο χρόνο. Όμως, τα σημερινά παιδιά, όπως και όλοι εμείς οι μεγάλοι, ζουν σ'έναν κόσμο όπου τίποτα δεν μένει σταθερό και αναλλοίωτο. Δυσκολευόμαστε να αποφασίσουμε τι θα κρατήσουμε και τι θα απορρίψουμε από όσα μάθαμε και όσα πιστέψαμε. Παραπαύουμε ανάμεσα στις εικόνες του χθες, τις εμπειρίες του σήμερα και τις προοπτικές του αύριο. Πράγμα όμως ακόμα πιο σημαντικό, έχουμε αρχίσει να αμφισβητούμε και τον ίδιο τον τρόπο που σκεπτόμαστε. Γιατί αυτός ο τρόπος αφορά έναν κόσμο που θα αφήσουμε πίσω μας μια για πάντα, καθώς ατενίζουμε έναν άλλο όπου ό,τι έμοιαζε φανταστικό, εξωπραγματικό, γίνεται η καθημερινότητά μας.

Εκτός από τα θεραπευτικά παραμύθια όμως, τα οποία προαναφέρθηκαν, υπάρχουν επίσης και τα συστημικά, τα οποία επίσης διαφέρουν από τα κλασσικά παραμύθια.

Οι περιπέτειες της Λορέτας της ποντικήςνας

Ένα συστημικό παραμύθι αποτελεί και αυτό του Axel Duwe με τίτλο «Οι περιπέτειες της Λορέτας της ποντικήςνας». Η Λορέτα, η σύγχρονη ηρώίδα του Axel Duwe, μας

μεταφέρει το ελπιδοφόρο μήνυμα ότι σε μια εποχή που δεν προσφέρει πια πολλά σταθερά σημεία αναφοράς, όσα δεν μπορούμε να αναζητήσουμε στο παρελθόν και όσα δεν μπορούμε να οραματιστούμε για το μέλλον, μπορούμε να τα αντλήσουμε από μέσα μας, αξιοποιώντας το δυναμικό που διαθέτουμε. Η Λορέτα μας μαθαίνει ότι μπορούμε να μάθουμε έναν καινούριο τρόπο να σκεπτόμαστε. Η Λορέτα έχει αποδεχθεί ότι κανείς δεν θα της χαρίσει το μαγικό λυχνάρι που θα της φωτίζει το δρόμο, ότι δεν θα εμφανιστεί μπροστά της η καλή νεράιδα που θα την προστατεύει από τις κακοτοπιές και ότι δεν θα μεταμορφωθεί σε μια βασιλοπούλα που, έχοντας φτάσει στο αίσιο τέλος, θα ζει καλά και εμείς καλύτερα. Η Λορέτα μαθαίνει το συστημικό τρόπο σκέψης, όπως ονομάστηκε, που δεν μας προσφέρει έτοιμες και τελικές λύσεις, αλλά ανοίγει δόμους και προοπτικές. Η Λορέτα παρατηρεί τον εαυτό της όσο και το περιβάλλον της, ρωτάει, συνδέει, οργανώνει και συνθέτει τις πληροφορίες, συμμετέχοντας σε ό,τι γίνεται μέσα της και γύρω της, μαθαίνει να εμπιστεύεται και να αξιοποιεί τους άλλους, να συνεργάζεται, δίνοντας και παίρνοντας. Το παραμύθι του Axel Duwe ακολουθεί την παράδοση των κλασικών παραμυθιών που συνεπαίρνουν τους μεγάλους όσο και τους μικρούς, γιατί αγγίζουν το παιδί που όλοι κουβαλάμε μέσα μας. Έτσι, γεφυρώνει τον κόσμο των παιδιών με αυτόν των ενηλίκων.

Λειτουργία βίαιων σκηνών και εικόνων στα παραμύθια

Σεξ και βία στα παραμύθια των αδελφών Γκριμ

Οι πρωτότυπες εκδοχές της αιώνας Χιονάτης, της Σταχτοπούτας και της ωραίας κοιμωμένης, είναι πολύ πιο σκοτεινές...

Πάνε περισσότερα από 200 χρόνια από τότε που τα παραμύθια των αδελφών Γκριμ δημοσιεύθηκαν για πρώτη φορά. Η Ωραία Κοιμωμένη, η Σταχτοπούτα, η Χιονάτη και η μικρή Γοργόνα είναι οι αθώες, γλυκές και εύθραυστες ηρωίδες που όλοι γνωρίζουμε από τα παιδικά μας βιβλία και τις ταινίες του Disney. Αν όμως σήμερα, τα παραμύθια των αδελφών Γκριμ παρουσιάζονται από τρυφερά έως και γλυκερά, οι πρωτότυπες γερμανικές εκδοχές τους ήταν ωμές έως και σοκαριστικές. Ο Γιάκομπ και ο Βίλχελμ Γκριμ απομακρύνθηκαν γρήγορα από τις νομικές σπουδές τους για να αφοσιωθούν στη μελέτη του μεσαιωνικού παραμυθιού. Κάνοντας εκτεταμένη έρευνα και συλλέγοντας λαϊκούς μύθους και θρύλους, οι αδελφοί Γκριμ δημοσίευσαν το υλικό τους, σε παιδική λογοτεχνική μορφή, με σκοπό να δώσουν στα παιδιά περισσότερο μια λαογραφία παρά

ένα φανταστικό παραμύθι. Όμως, η κουλτούρα των λαών που κατοικούσαν την κεντρική και βόρεια Ευρώπη των 18ο αιώνα, δεν ήταν ακριβώς... αναίμακτη και ευγενική. Ο σκοταδισμός, η μαγεία, η βία και γενικώς η βαρβαρότητα στα ήθη και έθιμα της εποχής αποτυπώνονταν γλαφυρά στα "Παιδικά και οικογενειακά παραμύθια", που δημοσιεύτηκαν το 1812 και έλαβαν αρνητικότερες κριτικές.

Μια φορά και έναν καιρό...

Η Ωραία Κοιμωμένη

Στην αρχική εκδοχή της ιστορίας, δεν είναι το φιλί ενός όμορφος πρίγκηπα που ξυπνά την ωραία Κοιμωμένη, αλλά το ότι γεννάει δύο δίδυμα παιδιά. Πως; Ενώ δεν είχε τις αισθήσεις της, η πριγκίπισσα βιάζεται από ένα μονάρχη. Στη συνέχεια, ο βιαστής μονάρχης επιστρέφει θριαμβευτικά στον πύργο που κρυβόταν η ωραία κοιμωμένη και υπόσχεται να στείλει συνοδεία για να πάρει αυτήν και τα παιδιά της, ξεχνώντας να της αναφέρει ότι είναι παντρεμένος. Όταν έφτασαν στο παλάτι, η γυναίκα του μονάρχη προσπαθεί να τους σκοτώσει όλους, αλλά ανατρέπεται από τον βασιλιά. Στο τέλος, η ωραία Κοιμωμένη παντρεύεται τον βιαστή βασιλιά και ζήσανε αυτοί καλά και εμείς καλύτερα.

Η αρχική Κοκκινোসκουφίτσα δεν σώζει τη γιαγιά και σκοτώνει τον λύκο. Αντίθετα, καταλήγει ένα νόστιμο μεζεδάκι στα δόντια του, με ηθικό δίδαγμα, μην εμπιστεύεστε τους ξένους. Η Σταχτοπούτα ή Ο Βασιλιάς που ήθελε να παντρευτεί την κόρη του Στις παλαιότερες εκδόσεις της ιστορίας, η ελαφρώς πιο σκοτεινή Σταχτοπούτα σκοτώνει την πρώτη μητριά της, έτσι ώστε ο πατέρας της να παντρευτεί την πραγματική οικοδέσποινα του σπιτιού, δηλαδή την κόρη του. Σε άλλη παραλλαγή της ιστορίας, με τίτλο Ο Βασιλιάς που ήθελε να παντρευτεί την κόρη του, η βασίλισσα πεθαίνει και ο βασιλιάς ορκίζεται ότι ποτέ δεν θα παντρευτεί ξανά, εκτός αν βρει γυναίκα που να ταιριάζει απόλυτα στα ρούχα της νεκρής βασίλισσας του. Τα ρούχα ταιριάζουν απόλυτα στην κόρη του! Έτσι, ο ίδιος επιμένει να την παντρευτεί. Η βασιλοπούλα- προσπαθώντας να βρει έναν τρόπο να αποφύγει το γάμο με τον πατέρα της του λέει ότι θα δεχτεί να τον παντρευτεί αν της φέρει

ένα μπαούλο που θα κλειδώνει από έξω και μέσα και θα μπορεί να ταξιδεύει πάνω από στεριά και θάλασσα. Τρελός από έρωτα για την κόρη του, ο βασιλιάς το βρίσκει και της το παίρνει, αλλά η ίδια λέει ότι πρέπει να βεβαιωθεί ότι το σεντούκι λειτουργεί. Για να το αποδείξει, ο ίδιος την κλειδώνει μέσα στο μπαούλο και την πετάει στην θάλασσα. Έτσι, η βασιλοπούλα δραπετεύει από τον πατέρα της, αλλά καταλήγει σε μια ξένη χώρα να εργάζεται ως υπηρέτρια. Από εδώ ακολουθεί η γνωστή ιστορία της Σταχτοπούτας, με τον πρίγκηπα, το γοβάκι και το χαρούμενο, παιδικό τέλος του ρομαντικού γάμου. Στη Μικρή Γοργόνα, η Άριελ δεν παντρεύεται τον πρίγκηπα αλλά αυτοκτονεί πέφτοντας στη θάλασσα. Αφού δεν έχει πια ουρά πνίγεται σε μεταμορφώνεται σε αφρό των κυμάτων.

Στο σήμερα

Με τον θάνατο των αδελφών Γκριμ, Βρετανοί και Γάλλοι εκδότες ανέλαβαν να ωραιοποιήσουν ακόμα περισσότερο το αρχικό υλικό και πλέον, στις μέρες μας, με τις χιλιάδες διασκευές που έχουν γίνει κι εξακολουθούν να γίνονται, αυτό που έχει απομείνει από τις πρωτότυπες καταγραφές των Γκριμ είναι απλά ο σκελετός των παραμυθιών.

Η βία στα παραμύθια

Καμιά φορά βία δεν είναι αυτό που φανταζόμαστε, μόνο η ώρα του παραμυθιού δεν είχα βία. Εκεί η ψυχή, το βλέμμα, ο λόγος, τα συναισθήματα δεν είχαν καμία βία. Όλα γίνονταν αβίαστα. Το παραμύθι άρχιζε και συνέβαιναν τρομερά πράγματα. Να κουτσοκεφαλιάζονται βασιλιάδες, να κόβονται χέρια, να ξεριζώνονται καρδιές, να αλογοσύρονται άδικοι. Όλα να γίνονται χωρίς να χυθεί ούτε μια σταγόνα αίμα. Την λέξη βία δεν την είχαμε για κακό. Υπήρχαν οι καλοί βασιλιάδες. Υπήρχαν και άλλοι που μόνο κακό έκαναν. Ήταν άνανδροι γιατί έδιναν διαταγές και το έκαναν οι φρουροί τους. Οι ληστές δεν είχαν φρουρούς. Τους νιώθαμε κακούς μεν, αλλά ανδρείους. Άρα σκεφτόμασταν, ο ληστής είναι πιο ανδρείος από τον βασιλιά. Στα παραμύθια μάθαμε ότι η βία γεννάει βία. Ότι ο λαός όταν διοικείται με σοφία και σωφροσύνη, δεν είναι βίαιος. Ότι ο άδικος, όταν αντιμετωπιστεί με αγάπη και αξιοπρέπεια μπορεί να διορθωθεί.

Αίμα, βία και φρίκη!

Ακόμα ένα εκπληκτικά ενδιαφέρον συμπέρασμα που μπορεί να βγάλει κανείς, μελετώντας τα παραμύθια, είναι το εξής: πέραν από το ότι δεν είναι ουσιαστικά αθώες ιστορίες, δεν ακούγονται και σαν τέτοιες. Σκεφτείτε το κλασικό παραμύθι της Κοκκινোসκουφίτσας ένα λύκος τρώει την γιαγιά της μικρής, έπειτα την ίδια, στο τέλος ένας κυνηγός σχίζει το στομάχι του κτήνους και τις απελευθερώνει. Το γεμίζει πέτρες, το ξαναράβει και πετάει το τομάρι του στο ποτάμι όπου και πνίγεται. Πρόκειται για εξαιρετικά βίαιες σκηνές, που στο παρόν θα απορείτε πως μεταφέρονταν σε εμάς ως παιδιά τόσο αβίαστα, και πως εξακολουθούν να μεταφέρονται ακόμα; Η απάντηση είναι

απλή. Το τρυφερό παιδικό μυαλό, δέχεται τις αποτρόπαιες πράξεις χωρίς επιπλέον εξέταση, "καταπίνει" το ρόλο του κακού ως είναι, χωρίς ανάλυση. Αναγνωρίζοντας το, παύει να το φοβάται και το αποφεύγει, απεναντίας μαθαίνει να το αντιμετωπίζει κιάλας.

Δραματοποιημένο Παραμύθι – Αφήγηση και η τέχνη Συγγραφής Παραμυθιών

Τέχνη Συγγραφής Παραμυθιών

Πώς να φτιάχνουμε ιστορίες για παιδιά

«Μια φορά κι έναν καιρό...» Πόσες φορές ένας γονιός ή ένας παραμυθάς ξεκινά έτσι μια ιστορία για να ψυχαγωγήσει, να αποκοιμίσει, να παρηγορήσει τα παιδιά! Και πόσο απαραίτητες γίνονται συχνά αυτές οι ιστορίες στα παιδιά, ώστε να τις ζητάνε ξανά και ξανά!

Πώς μπορεί, όμως, ένας γονιός κουρασμένος και γεμάτος έγνοιες να έχει ένα «ανεξάντλητο» απόθεμα ιστοριών ώστε να ικανοποιήσει τα - συχνά αχόρταγα - τέκνα του;

Υπάρχει μια πολύ απλή συνταγή: Ότι δεν υπάρχει συνταγή!

Θα εκπλαγείτε διαπιστώνοντας πόσο τα ίδια τα παιδιά συχνά βοηθάνε με τις υποδείξεις και τις παρεμβάσεις τους, οδηγώντας με το δικό τους τρόπο και τροφοδοτώντας σας συνεχώς.

Από πού παίρνουμε ερεθίσματα; Απ' οτιδήποτε μας τραβά το ενδιαφέρον, σε εμάς ή τα παιδιά. Το παραμύθι είναι λίγο σαν τα σύννεφα. Αν τους αφιερώσεις λίγο χρόνο, σίγουρα θα ανακαλύψεις εκεί κάποια εικόνα. Ιστορία μπορεί να γίνει μια ζωγραφιά κρεμασμένη στον τοίχο του παιδιού, ένα παιχνίδι, μόνο του ή σε συνδυασμό με άλλα. Μια έντονη λεπτομέρεια μας βοηθάει να φανταστούμε ευκολότερα (γιατί αυτός ο νάνος έχει αυτήν την τεράστια μύτη;). Ιστορία μπορεί να έχει ακόμη κι ένα σημάδι στον τοίχο.

Διαλέξτε ιστορίες ευχάριστες αλλά όχι ...ξενέρωτες! Όλοι αγαπάμε τις περιπέτειες. Ανάλογα με την ηλικία των παιδιών και κατ' επέκταση το βαθμό αντίληψης, πλέξτε και την ιστορία σας. Βάλτε πάντα ένα τουλάχιστον στοιχείο που να δημιουργεί κάποια ένταση, ανακατωσούρα, ένα πρόβλημα που να χρειάζεται λύση, ακόμα κι αν είναι πολύ μικρό!

Μην παρουσιάζετε ως αληθινά τα ρεαλιστικά στοιχεία που μεταμορφώνετε, και που κι εσείς οι ίδιοι ίσως να απορρίπτατε, εκτός και εάν το εξελικτικό στάδιο του παιδιού είναι τέτοιο που να δέχεται τη σύμβαση: «Το ξέρεις ότι το σκυλί μας, η Πέρσα κάθε βράδυ ξεπορτίζει και μπλέκεται σε περιπέτειες με ζωτικά;» Σε περίπτωση που το παιδί είναι μεγάλο θα συνδράμει «κλείνοντας» το μάτι. Επίσης, μην παρατραβάτε ένα στοιχείο «τρομακτικό», εάν βλέπετε ότι το παιδί αναστατώνεται υπερβολικά.

Και μην ξεχνάτε ποτέ ότι οι άνθρωποι, από τα βάθη των αιώνων, είχαν τις ιστορίες συντροφιά και θεραπεία για κάθε περίπτωση, ανεξάρτητα από ηλικίες, διδάγματα και άλλα τέτοια...

Πώς θα φτιάξουμε τα δικά μας παραμύθια

Μπορούμε εύκολα να ασκηθούμε στην τέχνη του «παραμυθά», βρίσκοντας τους κατάλληλους τρόπους για να αρχίσουμε να φτιάχνουμε τα δικά μας παραμύθια. Ιδού, λοιπόν, μερικά παραδείγματα:

Ξεκινάμε από λέξεις ή αντικείμενα

Λέμε στο παιδί να σκεφτεί μια λέξη. Βάζουμε κι εμείς μια στο μυαλό μας. Μετά, συνδυάζοντας τις δύο λέξεις, ξεκινάμε μια ιστορία. Η δική του λέξη ήταν «πουλί» και η δική μου «αυτοκίνητο». Εγώ ξεκίνησα την ιστορία κι εκείνος τη συμπλήρωνε. Κι έτσι συνεχίσαμε, μέχρι που γυρίσαμε στο σπίτι. Στο παραμύθι μας, ένα πορτοκαλί πουλί έμπαινε μέσα στο αυτοκίνητο και καθόταν στη θέση του συνοδηγού. Ερχόταν από πολύ μακριά και είχε κουραστεί από το πέταγμα. Διηγήθηκε πολλά και ενδιαφέροντα για τη ζωή του... Μπορείτε να βρείτε -έτσι, στην τύχη- και τις δικές σας λέξεις. Αν τα παιδιά είναι περισσότερα από ένα, μπορείτε να τα βάλετε όλα να πουν από μια λέξη και να βασίσετε εκεί την ιστορία σας. Μια παραλλαγή αυτού του τρόπου είναι ένα παραμύθι που να ξεκινάει από αντικείμενα που βρίσκονται μπροστά σας. Π.χ., αν είσαστε στο τραπέζι, μπορεί το παραμύθι σας να αφορά ένα πιρούνι, ένα πιάτο, ένα ποτήρι και ένα μακαρόνι. Τα υπόλοιπα είναι θέμα φαντασίας...

Τι θα συνέβαινε αν...

Το παραμύθι μας ξεκινά από μια φανταστική υπόθεση, κατά προτίμηση αρκετά ακραία ή παράλογη. Τι θα συνέβαινε αν οι σκύλοι άρχιζαν ξαφνικά να πετάνε; Τι θα συνέβαινε αν η Αθήνα άδειαζε ξαφνικά από αυτοκίνητα κι έπρεπε να πηγαίνουμε παντού με τα πόδια; Τι θα συνέβαινε αν γινόμασταν αόρατοι;

Οι τέτοιου είδους υποθετικές ερωτήσεις είναι αναρίθμητες. Το παιδί μπορεί να μας δώσει το έναυσμα για να πούμε το δικό μας παραμύθι.

Το πρόθεμα και άλλες παραλλαγές των λέξεων

Ένα μικρό πρόθεμα σε μια λέξη μπορεί να μας οδηγήσει στον κόσμο της φαντασίας, δίνοντας ακόμη και στα πιο απλά αντικείμενα ένα μαγικό χαρακτήρα. Ένα «ξε-τετράδιο» μπορεί να είναι ένα μαγικό τετράδιο, όπου τα μαθήματα γράφονται από μόνα τους, αμέσως μόλις δώσει τη σχετική εντολή η δασκάλα.

Με προθέματα μπορούμε να δημιουργήσουμε κι ένα ολόκληρο ζωικό βασίλειο που υπάρχει μόνο στο χώρο της φαντασίας. Το ίδιο μπορεί να συμβεί και όταν παραλλάζουμε τις λέξεις. Ο γιος μου είχε επινοήσει ένα τρομακτικό ον, το οποίο ονομαζόταν «σκελαϊτός», ένα είδος αετού που έμοιαζε με σκελετό και πρωταγωνιστούσε σε παραμύθια ...τρόμου. Εννοείται ότι στη σύγκρουση με το γενναίο ιππότη έβγαινε πάντοτε χαμένος.

Κόβουμε εφημερίδες και περιοδικά

Είναι ένα παιχνίδι που βοηθά στη λεπτή κινητικότητα του παιδιού, στην καλύτερη ανάγνωση και παράλληλα μας δίνει το έναυσμα για πολλές ιστορίες. Το μόνο που μας χρειάζεται είναι ένα περιοδικό ή μια εφημερίδα και ένα ψαλίδι. Κόβουμε λέξεις, τις ανακατεύουμε και, εμφανίζοντάς τις μια-μια, αρχίζουμε το παραμύθι μας. Π.χ., μια **αρκούδα** μπαίνει στο **μετρό** για να πάει στον **Άρη** και περιέργως τα καταφέρνει, παίρνοντας όμως μαζί και τους **συνεπιβάτες** της που **διαδηλώνουν αγανακτισμένοι** στην επιφάνεια του πλανήτη και ζητούν να τους δώσουν αμέσως **πετρέλαιο θέρμανσης** γιατί έχουν παγώσει. Η συνέχεια δική σας...

«Συνεχίζουμε» γνωστά παραμύθια

Τα ήδη υπάρχοντα παραμύθια ανοίγουν άπειρες δυνατότητες για να φτιάξετε το δικό σας. Μια πρώτη προσέγγιση είναι να συνεχίσουμε το παραμύθι από εκεί που τελειώνει. Τι έκανε η Κοκκινোসκουφίτσα αφού τέλειωσε η υπόθεση με το λύκο; Τι συνέβη στη Χιονάτη μετά το γάμο της (θυμηθείτε μόνο τις σπαρταριστές ιστορίες που συνέβαιναν στη «Λιλιπούπολη»); Τι έκανε ο Κοντορεβιθούλης με τις μαγικές μπότες του Δράκου ή ο Πινόκιο όταν έγινε αληθινό αγόρι;

Μπορούμε ακόμη να «ανακατέψουμε» τους ήρωες από διάφορα παραμύθια σε μία νέα δημιουργική σύνθεση ή να αντιστρέψουμε τους ρόλους, όπως έκανε με θαυμαστό τρόπο ο Ευγένιος Τριβιζάς στα «Τρία μικρά λυκάκια», όπου ο «κακός» της ιστορίας ήταν ένα γουρούνι, ο Ρούνι-Ρούνι. Επίσης, πατώντας πάνω σε κάποιο γνωστό μοτίβο, μπορούμε να δώσουμε τη δική μας παραλλαγή, αλλάζοντας ονόματα και ρόλους.

...και μερικές ακόμη ιδέες

- Μπορούμε να διηγούμαστε μια ιστορία, αφήνοντας κάθε τόσο κενά, που θα τα συμπληρώνει το παιδί.
- Μέσα από τις ζωγραφιές των παιδιών και κάνοντας τους κάποιες ερωτήσεις υπάρχει η δυνατότητα να ξεκινήσει ένα παραμύθι. Ακόμη καλύτερα αν υπάρχει μια σειρά από ζωγραφιές. Το ίδιο μπορεί να κάνουμε και με κάποιες φωτογραφίες.
- Αν υπάρχουν περισσότερα παιδιά, ζητάμε από το καθένα να πει μια φράση και, συνδέοντάς τις, ξεκινάμε την ιστορία μας.
- Χρησιμοποιώντας την τεχνική των κόμικς, ζωγραφίζουμε «συννεφάκια» πάνω από τα πρόσωπα σε δικές μας ζωγραφιές ή σε ζωγραφιές των παιδιών και καλούμε τα παιδιά να μας πουν τι λένε οι ήρωες.

Γενικά:

A. Γνώση της τεχνικής της τέχνης της συγγραφής:

1. Αρχή που να έλκει το ενδιαφέρον
2. Πλοκή με σασπένς και εντάσεις

3. Μηνύματα και ξεκάθαρο θέμα
4. Τέλος που να εκπλήσσει και να συναρπάζει
5. Ήρωες που να είναι ζωντανοί, τρισδιάστατοι και να δίνουν την ψευδαίσθηση του αληθινού
6. Διάλογοι αυθεντικοί και ενδιαφέροντες
7. Περιγραφές που να είναι εμπειρίες για τους μικρούς και μεγάλους αναγνώστες
8. Ξεκάθαρο ειρμό της αφήγησης

B. Γνώση των παιδιών ανά ηλικία

(Λεξιλόγιο που χρησιμοποιούν, ενδιαφέροντα,...)

Γ. Πρέπει να έχεις απαντήσεις στα παρακάτω:

1. Σε τι ηλικία θα απευθυνθείς
2. Ποιο είναι το κατάλληλο λεξιλόγιο για την ηλικία που θα επιλέξεις
3. Ποια είναι τα θέματα που μπορούν να διαχειριστούν και τους ενδιαφέρουν
4. Τι θα διδάξεις μέσα από το παραμύθι σου – μηνύματα και αξίες
5. Πως θα δομήσεις μια πλοκή με ενδιαφέρον
6. Πως το παραμύθι σου θα έχει δράση και εντάσεις
7. Πως θα δομήσεις ήρωες με τους οποίους οι μικροί σου αναγνώστες θα ταυτιστούν, αλλά και θα θελήσουν να συνταξιδέψουν μαζί τους μέσα από τις σελίδες σου
8. Πως θα κρατάς τα απιδιά σε αγωνία και ενδιαφέρον
9. Πως θα κάνεις τις περιγραφές σου, εμπειρίες για τους μικρούς σου αναγνώστες
10. Τι ρόλο θα παίξει η εικονογράφηση στο παραμύθι σου

Δ. Ανάγνωση και μελέτη παραμυθιών σαν κι αυτά που θέλεις να γράψεις

Αφήγηση Παραμυθιών

Λίγα πράγματα μπορούμε να σκεφτούμε που μας φτιάχνουν την διάθεση όσο το να ακούμε ιστορίες. Σε αυτήν άλλωστε την προφανέστατη παραδοχή στηρίζονται και όλες σχεδόν οι τέχνες του σύγχρονου πολιτισμού μας: από τη λογοτεχνία μέχρι τον κινηματογράφο, και από το θέατρο ως τη μουσική. Η αφήγηση παραμυθιών είναι άλλη μία τέχνη που κάνει... ό,τι κάνουν κι οι υπόλοιπες: λέει ιστορίες. Ιστορίες για δράκους και νεράιδες, για σούπερ ήρωες και πιο σούπερ ήρωες της διπλανής πόρτας, για χώρες μακρινές και για χρόνους διαφορετικούς. Τι είναι, όμως, αυτό που κάνει την αφήγηση παραμυθιών δημοφιλή στις μέρες μας; Γιατί οι εκδηλώσεις αφήγησης, για παιδιά και ενήλικες, αυξάνονται και πληθύνονται σε μια πόλη γεμάτη πολύ πιο σύγχρονα θεάματα; «Κατ' αρχάς, επειδή ζούμε σε σκοτεινά χρόνια, περνάμε μεγάλες δυσκολίες, και το παραμύθι είναι η μαγική πύλη που μας ταξιδεύει στον χώρο και στον χρόνο» λέει η

παραμυθού Σάσα Βούλγαρη. «Το παραμύθι έχει την ιδιότητα να μας αναβαφτίζει, να μας πηγαίνει σε κόσμους άλλους. Συγκεκριμένα, τώρα, η αφήγηση παραμυθιών χρωστά την δημοφιλία της περισσότερο στην ανάγκη μας για επικοινωνία. Ο τρόπος που αντιμετωπίζω αυτό που κάνω έχει σχέση με την αγάπη. Θέλω να κάνω τους ανθρώπους να γελάνε, να ταξιδεύουν, να ηρεμούν».

Κόκκινη κλωστή δεμένη ...

Η κ. Βούλγαρη μας λέει:

«Μεγάλωσα σε ένα μαγικό χωριό στον θεσσαλικό κάμπο, ασχημούλικο, αλλά σίγουρα μαγικό, τα Φίλια κοντά στην Καρδίτσα. Η μητέρα μου, με μεγάλωσε με ιστορίες: Ιστορίες για νεράιδες και φαντάσματα, ιστορίες για στοιχειά, ιστορίες από τον Εμφύλιο και ιστορίες για τους αρχαιολόγους που έκαναν ανασκαφές στο ιερό της Ιτωνίας Αθηνάς, ανακαλύπτοντας οστά γιγάντιων ανθρώπων, που στο μυαλό των ανθρώπων του χωριού έπαιρναν μαγικές διαστάσεις. Επειδή ήμουν, λοιπόν, ένα πλάσμα βαφτισμένο μέσα στις ιστορίες, και ενώ σπούδασα παιδαγωγικά και ψυχολογία, έκανα το διδακτορικό μου επάνω σε ένα παραμύθι και το 1995 αποφάσισα να ασχοληθώ αποκλειστικά με την αφήγηση παραμυθιών».

«Η διάρκεια ενός παραμυθιού μπορεί να είναι από ένα λεπτό μέχρι και τρεις συνεχόμενες βραδιές. Αυτό το έκαναν κυρίως οι παλαιότεροι αφηγητές, γιατί απαιτεί εξελιγμένες τεχνικές αφήγησης, για την πλοκή πολλών παραμυθιών μαζί: Εγκλιωτισμό, δηλαδή να βάλεις το ένα παραμύθι μέσα στο άλλο, ιστορίες που να εξελίσσονται παράλληλα, και λοιπά».

Αγνή Στρουμπούλη (συνομιλία με την «παραμυθού» Αγνή Στρουμπούλη - Καισαριανή, Ιούλιος 2007)

Με ποιο τρόπο συνδέεται ο κόσμος του παραμυθιού με τον πραγματικό κόσμο;

Να πούμε από την αρχή, ότι αφηγούμαι λαϊκά μαγικά παραμύθια. Λαϊκά είναι τα παραμύθια της προφορικής παράδοσης, που μεταδόθηκαν για αιώνες από στόμα σε στόμα, κι απ' τις αρχές του 19ου αιώνα, περίπου, αρχίζουν να καταγράφονται. Μαγικά – που είναι και τα κατ' εξοχήν παραμύθια- είναι αυτά στα οποία λαμβάνει χώρα το θαυμάσιο, δηλαδή το θαύμα: ... « να του πεις να φέρει μια κοπέλα που από το στήθος της βγαίνουν γαρύφαλλα, κι άμα κόψεις ένα γαρύφαλλο, βγαίνουν άλλα.»... Τώρα, με ρωτάς πώς συνδέεται αυτός ο θαυμαστός κόσμος με τον πραγματικό. Ενιαίος είναι ο κόσμος, και τα παραμύθια –η κατασταλαγμένη σοφία του ανθρώπου- μοχθούν να μας ανοίξουν τα μάτια! Γιατί το Φόβο, που όλοι έχουμε, αντί «να τον κοιτάξουμε στα μάτια, να φοβηθεί και να φύγει», τον βάζουμε τροφό στον Εγωισμό, που πάλι όλοι έχουμε. Και τι κάνει ο κυρ-Φόβος; Του ανοίγει του Εγωισμού το στόμα να! και μ' ένα μεγάλο κουτάλι τον ταΐζει, τον ταΐζει και γίνεται ένας χοντρο- Εγωισμός. Κι αρχίζουμε: «Εγώ. Εγώ...» Και μ' αυτό το εγώ,

εγώ, τυφλωνόμαστε και δε βλέπουμε τίποτα γύρω μας. Τα παραμύθια, λοιπόν, μας παίρνουν από το χέρι και μας οδηγούν να αναγνωρίσουμε τον αληθινό κόσμο, που θρονιάζεται μέσα στον πραγματικό. Δίνοντας την εικόνα διοχετεύεται και το αίσθημα, δεν κρατάς απόσταση. Ο θεωρητικός λόγος είναι ένας λόγος επιβολής. Ο λόγος των παραμυθιών ή ο λόγος των εικόνων είναι πολύ αθώος λόγος. Τα παραμύθια δεν είναι καθόλου θεωρητικά παρόλο που μπορούν από αυτόν το λόγο να πλάθουν πάρα πολλές θεωρίες. Σήμερα πάρα πολλές επιστήμες προσεγγίζουν τα λαϊκά παραμύθια, η γλωσσολογία, η λαογραφία, η ψυχιατρική και η ανθρωπολογία και κάθε επιστήμη λέει τα δικά της...

Πώς βιώνει το παιδί το παραμύθι και πώς «ο μεγάλος»; Εσείς πού νοιώθετε ότι απευθύνεστε περισσότερο;

Το παιδί από τη φύση του, βρίσκεται πιο κοντά στο θαυμάσιο του κόσμου. Επίσης δεν έχει παραχωρηθεί ακόμα στις συμβάσεις της ζωής των μεγάλων, οπότε είναι πιο αυθόρμητο. Καμιά φορά και κάτι μεγάλοι είναι έτσι...

Ε, λοιπόν, σ' αυτούς απευθύνομαι: μικρούς και μεγάλους με ανοιχτά μάτια, ανοιχτά αυτιά, ανοιχτούς πόρους, με δυο λόγια μ' ΟΡΘΑΝΟΙΧΤΟ σώμα για να πάρουν μέσα τους το Παραμύθι. Κι ο καθένας ανάλογα με την εμπειρία του, την ευαισθησία του, τις ανάγκες του... να το μηρυκάσει με την ησυχία του μέσα στο χρόνο. Έτσι κι αλλιώς το παραμύθι με τους τρόπους του βοηθάει το άνοιγμα. Δε σε απειλεί. Ίσα ίσα που πολύ συχνά μοιάζει αφελές: Παραμύθι μύθαρος, κι η κοιλιά σου πύθαρος! Γιατί να είναι πύθαρος; Μα, για να χωρέσει τα ψέματα που θα σου πω!

Ενδεχομένως τα παιδιά να μην καταλαβαίνουν τις διάφορες διαλέκτους. Πόσο εμποδίζει ο ανοίκειος ιδιωματικός λόγος των λαϊκών παραμυθιών να προσλάβουν και να κατανοήσουν το παραμύθι;

Εδώ να πούμε το εξής. Το παραμύθι είναι ένα πολύ πυκνό σώμα, έρχεται μέσα από τα βάθη της μνήμης των ανθρώπων και φέρει στοιχεία από πολύ διαφορετικές στιγμές και εμπειρίες τις οποίες δε συνειδητοποιούμε πάντα, αλλά φέρουμε. Ακριβώς επειδή είναι τόσο πυκνό, μπορεί να γίνει πρώτη, δεύτερη, τρίτη, ή ακόμη και τέταρτη ανάγνωση. Ένα παιδάκι θα πάρει οπωσδήποτε το πρώτο επίπεδο, τις εικόνες που του δίνεις. Αν γοητευτεί κι ανοίξει πιο πολύ και το στόμα του και τα μάτια του, θα περάσουν και τα άλλα μέσα του και σε μια άλλη στιγμή της ζωής του θα τα συνειδητοποιήσει. Ένας μεγάλος μπορεί από την πρώτη στιγμή να πάει και στο δεύτερο επίπεδο της ανάγνωσης αλλά οπωσδήποτε επειδή τα παιδιά είναι ζωντανά κι έχουν το ένστικτο της ζωής πολύ έντονο, διαισθάνονται ακόμη κι αυτά που δεν καταλαβαίνουν. Διαισθάνονται ότι τους μιλάς για ουσιαστικά πράγματα της ζωής και το ευχαριστούνται. Γι' αυτό και πολλοί γονείς και παιδαγωγοί μου λένε ότι τα παιδιά προτιμούν τα λαϊκά παραμύθια, κάτι που το γνωρίζω κι εγώ η ίδια από

την εμπειρία του δικού μου παιδιού. Το πιο σημαντικό όταν λες ένα παραμύθι στα παιδιά δεν είναι η ανησυχία μήπως δεν καταλάβουν τη γλώσσα. Μήπως από την καθημερινή ζωή ξέρουμε τι καταλαβαίνουν; Το παιδί καταλαβαίνει από το αίσθημα που του μεταδίδεις, κι εγώ αυτό που λέω πάντα είναι να μην κοροϊδέψουμε τα παιδιά, να μην τα μπερδέψουμε στο αίσθημα. Το παιδί καταλαβαίνει το αίσθημα από αυτό που φέρει όλο το σώμα σου. Κι αυτό είναι σε θέση να το παρακολουθήσει. Το λαϊκό παραμύθι είναι γεμάτο από αυτό το αίμα της ζωής που δεν είναι δυνατόν να μην το καταλάβει κανείς, να μείνει αδιάφορος.

Αντιπαραβάλετε τη σκληρότητα της πραγματικής ζωής με τη σκληρότητα των παραμυθιών.

Η σκληρότητα της ζωής μας πληγώνει, μας τσακίζει πολλές φορές. Στα παραμύθια, πρώτα πρώτα υπάρχει η σύμβαση του ψεύδους, που μας καθησυχάζει ότι δεν κινδυνεύουμε άμεσα. Άρα μπορούμε να ξαναζήσουμε, ηδονικά, τη σκληράδα της ζωής μέσα από τη σκληράδα των παραμυθιών, απομυζώντας τώρα και το νόημα, που μπορεί να έχει. Τα παραμύθια λένε και σκληρά πράγματα αλλά η ομορφιά βρίσκεται ακριβώς στο ότι τα λένε. Η μουσικότητα του λόγου έχει αυτήν την τρομερή χάρη να μπορεί να «σηκώσει» να ακούσουμε κάτι που μπορεί να είναι πάρα πού σκληρό και στην αμεσότητα της ζωής να είναι ανυπόφορο.

Πόσο ανάγκη έχει ο σύγχρονος άνθρωπος την επαφή με τα παραμύθια και τι ρόλο είχαν αυτά παλιότερα;

Νομίζω ότι ο ρόλος τους είναι ο ίδιος. Να μας παρηγορήσουν μέσα στη ζωή. Είμαστε ριγμένοι μέσα σ' ένα θαύμα και δεν ξέρουμε πώς να γίνουμε κομμάτι του. Γιατί είμαστε τρομερά παλικαράκια, κι είπαμε: «Α! όχι, δεν θέλουμε να μας το χαρίσετε, θέλουμε να το ανακαλύψουμε μόνοι μας» Σ' αυτήν την περιπέτεια, λοιπόν, έχουμε ανάγκη να μοιραστούμε: τις λαχτάρες, τις ανακαλύψεις, την αγωνία... να προκαλέσουμε, ν' απαντήσουμε κάθε φορά. Μας είναι γνωστό πώς βιώθηκε το παραμύθι ως τα χτες. Στο σχήμα του κύκλου της ομάδας. Σήμερα που είμαστε άτομα, άρα σπάσαμε τον παλαιό κύκλο σε πολλές γραμμούλες, αναζητάμε τους τρόπους λειτουργίας τού παραμυθιού, για να μη γίνει απολίθωμα...

Εσείς τι νιώθετε ότι μεταδίδετε με την αφήγηση;

Αισθάνομαι ότι μεταδίδεται πάντα αυτή η λαχτάρα για ζωή που είναι πρωτογενής, είναι πριν από κάθε επιδίωξη, πριν από κάθε αξιολόγηση. Είναι η λαχτάρα να νιώσεις ότι είσαι ζωντανός με όλο σου τον εαυτό και να μοιραστείς αυτό το αίσθημα με τους άλλους. Όταν λέω παραμύθια έχω την αίσθηση ότι βρισκόμαστε σε αυτό το πεδίο, κι εγώ που τα λέω κι οι ακροατές που με ακούν και που εκείνη την ώρα συμμετέχουν. Πράγματα τα οποία στην καθημερινή ζωή δε μπορούν να ειπωθούν, πράγματα τα οποία όσο εξομολογητικός και να είναι κανείς δεν μπορεί ακριβώς να τα εκφράσει, έρχεται το παραμύθι έχοντας έναν λόγο

μεταφορικό και μιλάει γι' αυτά ακριβώς τα ανείπωτα. Βρίσκει έναν τρόπο να τα πει, ή, με άλλα λόγια, περνάει ξυστά από δίπλα τους έτσι που να μην είναι ανείπωτα, να μην είναι σιωπηλά.

Πώς βιώνετε σε κάθε αφήγηση την επικοινωνία με το παραμύθι και την επικοινωνία με το κοινό;

Το παραμύθι είναι ένα ζωντανό, ολοζώντανο σώμα. Το κοινό επίσης. Η συνάντηση αυτή έχει πολλά κοινά στοιχεία μ' ένα ερωτικό ραντεβού. Βρίσκομαι πάντα στο καρδιοχτύπι της προετοιμασίας γι' αυτή τη συνάντηση. Πέρα από τη μακρόχρονη συμβίωση με το παραμύθι, για να μου ανοιχτεί, να μου ψιθυρίσει τα μυστικά του (που γίνονται για μένα εξαιρετικές ανακαλύψεις), υπάρχει η φροντίδα του χώρου, κι ακόμα πιο πολύ –μια και εξαρτάται απ' το χέρι μου- η δική μου προετοιμασία. Αυτό σημαίνει: ασκήσεις, μόνωση, σιωπή, φαγητό λίγο, ξεκούραση, και «περιποίηση» σα να ετοιμάζομαι νύφη! Αλήθεια! Σ' αυτή την έξαρση της λαχτάρας, της έγνοιας να πάνε όλα καλά, βγαίνω! Μα υπάρχουν και απροσδιόριστοι λόγοι που, άλλοτε, μπορεί όλα να μπουν σ' ένα υπέροχο ρεύμα επικοινωνίας – η σιωπή του κοινού έχει πάρα πολλές ποιότητες που μιλούν άμεσα στο σώμα μου – κι άλλοτε να υπάρξει επιφύλαξη, και να εντείνει την ανησυχία. Κατά τη διάρκεια της Παράστασης βρίσκομαι σε τρομερή εγρήγορση. Γίνομαι, όπως λέμε εκατόγχειρ, εκατόφθαλμος. Βλέπω την εικόνα που λέω, βλέπω την εικόνα που έρχεται, βλέπω το κοινό, βλέπω το χώρο... Έχω ζήσει εξαιρετικές εμπειρίες και μάλιστα έτυχε, από την πρώτη ή δεύτερη παράσταση της ζωής μου. Ένοιωσα τόσο έντονη την προσήλωση του κοινού, που «είδα» ν' ανοίγεται ανάμεσά μας μια πλατιά κοίτη όπου έρχονταν να με συναντήσουν, και πήγαινα να τους συναντήσω. Ενώ η αφήγηση συνεχίζονταν, σκέφτηκα «όπου και να τους πάω, θα μ' ακολουθήσουν!» Ήταν μια γεμάτη αίσθηση, σαν ζουμερό κεράσι στο στόμα.

Δημήτρης Προύσαλης: "Το παραμύθι φτιάχτηκε για ν' αφυπνίζει τους μεγάλους"

Συνέντευξη με τον Δημήτρη Προύσαλη, δάσκαλο και αφηγητή παραμυθιών

Το Σάββατο 14 Νοεμβρίου έγινε στη λέσχη "Ανατολικός Άνεμος" η παρουσίαση του νέου ημερολογίου των εκδόσεων Α/συνεχεια για το 2010. Τα θεματικά ημερολόγια των εκδόσεων Α/συνεχεια αποτελούν μια επιτυχημένη παράδοση, καθώς η ανάδειξη σημαντικών θεμάτων της τέχνης, του πολιτισμού, της κοινωνίας και της πολιτικής έρχεται να μπολιάσει την οργάνωση του χρόνου ημερολογιακά. Το άνοιγμα της βραδιάς έγινε από τον επιμελητή της έκδοσης και αφηγητή Δημήτρη Προύσαλη (από τις εκδόσεις Απόπειρα κυκλοφορούν δύο συλλογές παραμυθιών σε επιμέλειά του: Ελληνόφωνα Παραμύθια από την Κάτω Ιταλία και Παραμύθια του Κάτω Κόσμου), με μια αναφορά στο λαϊκό παραμύθι, τα χαρακτηριστικά του και τη σημασία του. Ακολούθησε η παρουσίαση του υλικού της

συλλογής: δώδεκα παραμύθια –ένα για κάθε μήνα– για το περιβάλλον, την εξουσία, τον έρωτα, τη ζωή και το θάνατο με μια έντονα λαϊκή φιλοσοφική διάθεση.

Ακολούθησε προφορική αφήγηση παραμυθιών από τον επιμελητή. Η ανταπόκριση του – νεανικού κυρίως– κοινού ήταν ζεστή, καθώς η δικαιολογημένη αρχική επιφύλαξη ανατράπηκε από την ατμόσφαιρα που δημιουργήσε η αφηγηματική λειτουργία.

Τι είναι παραμύθι;

Σήμερα υπάρχει μια συγκεχυμένη άποψη για το τι είναι παραμύθι. Ο καθένας που γράφει ή λέει κάτι με στοιχεία μυθοπλασίας χρησιμοποιεί καταχρηστικά τον όρο παραμύθι και οι περισσότεροι τον ταυτίζουν με την παιδική λογοτεχνία. Πολύ συχνά έχει μια υποτιμητική και απαξιωτική αντιμετώπιση. Όμως παραμύθι είναι μόνο το λαϊκής προέλευσης ανώνυμο προφορικό ανθρωπολογικό υλικό που αποτελεί έναν τόπο συνάντησης διαθέσεων, αντιλήψεων, προσδοκιών, σκέψεων και προσεγγίσεων από τον λαϊκό άνθρωπο όλων των τόπων κι όλων των εποχών. Ήταν ένας προστατευμένος τρόπος να εκφράσει τον προβληματισμό του και να τοποθετηθεί απέναντι στα σημαντικά ζητήματα της κοινωνικής συμβίωσης, των διαπροσωπικών σχέσεων, της προσωπικής αναζήτησης κι ανάπτυξης, των μεγάλων φιλοσοφικών ερωτημάτων της ύπαρξης και να κρύψει κάτω από ψέματα μεγάλες αλήθειες για τη ζωή. Είναι ένα υλικό πολυσυλλεκτικώς προς τις πηγές και τις επιρροές του, και λειτουργεί σε πολλά επίπεδα ανάγνωσης. Έχει συμβολικό περιεχόμενο, στηρίζεται στις μεταφορές και έχει έντονο το φανταστικό στοιχείο. Χαρακτηρίζεται από την ποιητικότητα του λαϊκού λόγου. Αντανακλά την πορεία ανάπτυξης της λαϊκής σκέψης και σίγουρα δεν είναι ουδέτερο και ακίνδυνο. Δεν φτιάχτηκε για να αποκοιμίζει τους μικρούς, αλλά ν' αφυπνίζει τους μεγάλους.

Τι όμως έχουν να προσφέρουν τα παραμύθια σήμερα;

Σε μια εποχή θορυβώδικου κενού λόγου και ματαιόδοξου εντυπωσιασμού, κατανάλωσης του θεάματος και των ανθρωπίνων σχέσεων, τα λαϊκά παραμύθια έρχονται να λειτουργήσουν αναστοχαστικά για την πορεία του καθένα αλλά και συλλογικά. Επιζητούν την επιστροφή στα ανθρώπινα, ήπια, οικεία μέτρα της επικοινωνίας και την ψυχαγωγία με όρους συλλογικούς σε κοινό χρόνο και χώρο. Επιπλέον, αποτελούν ένα υλικό που στηρίζει, ενθαρρύνει, συμβουλεύει, παρακινεί, διδάσκει, οδηγεί και μπορεί να γίνει αποκούμπι αλλά και οδηγός μύησης στη ζωή – αφού τα παραμύθια μπορούν να μιλούν για όλα. Μας βοηθούν να δούμε τη ζωή με άλλα μάτια, σε δρόμους δοκιμασμένους. Οι ήρωές τους είναι καθολικά ενεργοί και δίνουν το μήνυμα του αγώνα που είναι αναπόφευκτος στη ζωή, αν θέλεις να κατακτήσεις την προσωπική και κοινωνική αξιοπρέπεια. Η μαθητεία στην προσπάθεια σε κάνει καλύτερο και ολοκληρωμένο άνθρωπο, απέναντι σε εμπόδια και αντιπάλους φαινομενικά ανίκητους. Σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης τα λαϊκά παραμύθια αναδεικνύουν τα κοινά στοιχεία που φέρνουν

τους λαούς κοντά αλλά και τις όποιες διαφορές υπάρχουν ως όρια καινούργιων αφηγηριών εκκίνησης. Είναι τα σταυροδρόμια όπου συναντιούνται η εμπειρία με τον λόγο.

Από την εμπειρία σου του αφηγητή, ως λειτουργεί η αφήγηση των παραμυθιών;

Στις σύγχρονες συνθήκες και μέσα από νέες ανάγκες εμφανίζονται οι νεοαφηγητές. Είναι άνθρωποι καθημερινοί που συναντιούνται σε κάποια στιγμή της ζωής τους με τις ιστορίες που ταξιδεύουν μέσα στο χρόνο και επιθυμούν να τις μοιραστούν σαν πολύτιμο θησαυρό με το κοινό, τους άγνωστους φίλους τους. Ο άνθρωπος από τις απαρχές της εμφάνισής του σ' αυτόν τον κόσμο θέλησε να δώσει νόημα στην εμπειρία του μέσα από τη συνάντησή του με την εμπειρία του άλλου. Έναν τέτοιο τόπο συνάντησης αποτέλεσαν τα παραμύθια και οι συνθήκες αφήγησης. Ο συμβολικός και μεταφορικός λόγος των παραμυθιών και οι μηχανισμοί προβολής, ταύτισης και μετάθεσης μέσα από την ζωντανή συνομιλία του αφηγητή με το υλικό του αλλά και με το ακροατήριο, το συλλογικό μοίρασμα του κοινού χρόνου, η βαρύτητα της ιστορίας και η ελικρίνεια του αφηγητή που βρίσκεται στο κέντρο του λόγου με σκοπό να "παραδώσει" την ιστορία σε δυνάμει αφηγητές της ομήγυρης κάνοντας τα αφτιά τους μάτια, δημιουργούν μια ξεχωριστή ατμόσφαιρα. Αν δεν την ζήσεις δεν μπορείς να καταλάβεις. Αν μάλιστα η κατάλληλη ιστορία συναντήσει την στιγμή που πρέπει τον κατάλληλο άνθρωπο μπορεί να του αλλάξει τη ζωή.

Για περισσότερες αφηγήσεις:

http://www.youtube.com/results?search_query=%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%B7%CF%84%CF%81%CE%B7%CF%82+%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B1%CE%BB%CE%B7%CF%82+%CE%B1%CF%86%CE%B7%CE%B3%CE%B7%CF%83%CE%B7

Δημήτρης Αβούρης, παραμυθάς, «Παραμύθι εστί παρηγορία»

κ. Αβούρη τα τελευταία χρόνια το παραμύθι επιστρέφει δυναμικά στη ζωή μας. Είναι έτσι;

Δεν έφυγε ποτέ από τη ζωή μας απλώς ήρθε η αφορμή να το ξαναθυμηθούμε και να του δώσουμε τη διάσταση που χρειάζεται σήμερα. Η αφορμή είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε, και που όλοι έχουμε συνειδητοποιήσει, είναι οι ψυχικές ασθένειες που υπάρχουν, είναι οι συμπεριφορές των παιδιών και των γονιών, είναι οι δυσκολίες της ζωής, οι οποίες μας οδηγούν στο να κοιτάξουμε το παραμύθι στα μάτια.

Πιστεύετε ότι η οικονομική κρίση θα επηρεάσει, ώστε να υπάρξει μεγαλύτερη στροφή προς αυτό;

Βεβαίως, γιατί η οποιαδήποτε κρίση δεν είναι μόνο κοινωνική, είναι ηθική είναι πολλαπλή κρίση, οπότε όταν ο άνθρωπος ξέρει να ταξινομεί, μέσα σε αυτό που συμβαίνει, συναισθήματα, αποφάσεις, τότε μπορεί να προχωρήσει.

Το παραμύθι δίνει λύσεις

Παλιότερα καταγράφατε παραδοσιακά παραμύθια. Συνεχίζετε να ασχολείστε με την καταγραφή;

Προχωρήσαμε ένα βήμα παραπάνω. Πριν από δύο μήνες εκδώσαμε για πρώτη φορά στην Ελλάδα ένα περιοδικό με τίτλο και θέμα το «Παραμύθι». Πρόκειται για ένα τριμηναίο περιοδικό το οποίο θα παρουσιάσουμε και στην πόλη σας. Φιλοξενεί αποκλειστικά παραμύθια, παραμύθια της παράδοσής μας, παραμύθια που γράφουν παιδιά, παιδιά στα νοσοκομεία, στα σχολεία, παραμύθια που γράφουν οι ομάδες μας σε όλη την Ελλάδα. Σε πολλά μέρη της Ελλάδας, και συγκεκριμένα σε δεκαεπτά μέρη, υπάρχουν ομάδες οι οποίες ασχολούνται με την γραφή θα λέγαμε του σύγχρονου παραμυθιού, γιατί τα υλικά του παραμυθιού παραμένουν ίδια και θα παραμένουν για πάντα. Γράφουμε σήμερα παραμύθια με βάση τις ανάγκες που αντιμετωπίζουμε, παραμύθια σχόλια στην επικαιρότητα, παραμύθια που δίνουν λύσεις στο σήμερα. Το παραμύθι δίνει λύση απαραίτητως, αρκεί να το ακολουθήσεις, γιατί σε κάνει να κατανοήσεις τα προβλήματά σου, να κατανοήσεις τη συμπεριφορά των άλλων, να καταλάβεις τα παιδιά σου για να μπορέσεις να έρθεις κοντά με τον συνάνθρωπό σου, για να μπορείς να μιλήσεις για τα θέματα που σε απασχολούν.

Στα σύγχρονα, όπως τα αποκαλέσατε παραμύθια, υπάρχει το καλό και το κακό όπως και στα παραδοσιακά;

Στο παραμύθι υπήρχαν και θα υπάρχουν πάντα οι ανθρώπινοι χαρακτήρες τα στοιχεία της φύσης, τα ελαττώματά μας τα προτερήματά μας αλλά και οι πληγές που μας ανοίγει το κάθε σύστημα κάθε φορά, η καθημερινότητα που ζούμε. Αυτά μέσα στο παραμύθι καταγράφονται και ο καθένας προσπαθεί να βρει με βάση τις δυνατότητές του και τις αδυναμίες του τη λύση.

Όλα τα παραμύθια έχουν ευτυχισμένο τέλος;

Στη δημοκρατία των παραμυθιών ο καλός πάντα προσπαθεί και πάντα δικαιώνεται, αφού περάσει έτσι και αλλιώς δυσκολίες. Ο κακός έχει μια δεύτερη ευκαιρία για να επανορθώσει κι αν δεν επανορθώσει του παίρνουμε κεφάλια. Αλλά αυτά στις κανονικές δημοκρατίες των παραμυθιών.

Το παραμύθι σε μαθαίνει να έχεις μια απλή λογική

Ποιο είναι το μυστικό της καλής αφήγησης, επειδή έχετε να κάνετε και με παιδάκια;

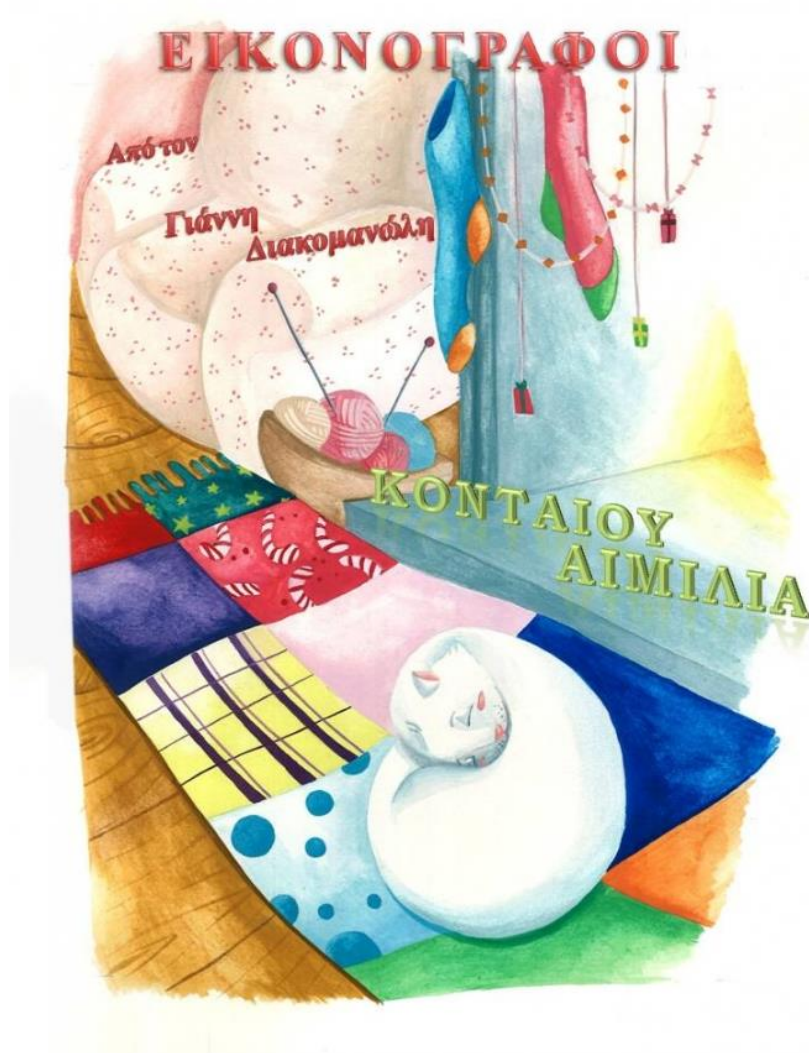
Σημασία δεν έχει αν μπροστά σου έχεις ενήλικες ή παιδιά, ή άρρωστο παιδί ή παιδί με ειδικές ανάγκες. Το ζητούμενο πάντα είναι να κοιτάξεις στα μάτια του άλλου να καταλάβεις, να κατανοήσεις τις ανάγκες του και μέσα στο χρόνο που είστε μαζί για να πείτε παραμύθια, να τον τέρψεις και να σε τέρψει, να ευχαριστηθείτε και να διδαχθείτε, χωρίς να πείτε απαγορεύεται ή μη ή πρέπει ή δεν πρέπει, βάσει της απλής κοινής λογικής. Αλλά αυτό που κάνει το παραμύθι είναι να σε μαθαίνει να έχεις μια απλή λογική.

Θεραπεύει τελικά το παραμύθι;

Παραμύθι εστί παρηγορία. Οι ασθένειες είναι ψυχοσωματικές και το παραμύθι είναι ό,τι μας παρηγορεί, μας τέρπει, και μας άγει προς την ψυχή μας. Όλα τότε πάνε καλύτερα.

Εικονογράφοι Παραμυθιών

Αιμιλία Κονταίου

Βιογραφικό

Γεννήθηκα το 1984 στο Ηράκλειο Αττικής. Από την πρώτη στιγμή που έμαθα τις λέξεις ήθελα να τις χρησιμοποιήσω όλες ώστε να πλάσω έναν δικό μου κόσμο.

Κάποτε, οι λέξεις μεγάλωσαν και δεν ήταν αρκετές. Τότε έβαλα σχήμα.

Όταν δεν ήταν αρκετό ούτε αυτό πρόσθεσα το χρώμα.

Κοιτάζοντας το αποτέλεσμα έλειπε κάτι ακόμα, πρόσθεσα όνειρα, μία κουταλιά ελπίδα και όση αγάπη μπορούσα.

Από τότε εικονογραφώ ότι με εμπνέει, παιδικά παραμύθια, ιστορίες με χαρούμενο ή και όχι τόσο τέλος.

Αποφοίτησα με έπαινο από το τμήμα κόμικς-καρτούν της σχολής ΑΚΤΟ και έχω διακριθεί με το 2ο βραβείο νέων ταλέντων του περιοδικού «9» της ελευθεροτυπίας.

Από τότε συνεργάζομαι με εκδοτικούς οίκους και έχω εικονογραφήσει βιβλία για τις εκδόσεις Ψυχογιός, Λιβάνης, Διάπλαση και άλλες καθώς και στήλες περιοδικών εκπαιδευτικού περιεχομένου .

Λιάνα Δενεζάκη

Εικονογράφοι

από τον Γιάννη Διακομανώλη

Λιάνα Δενεζάκη

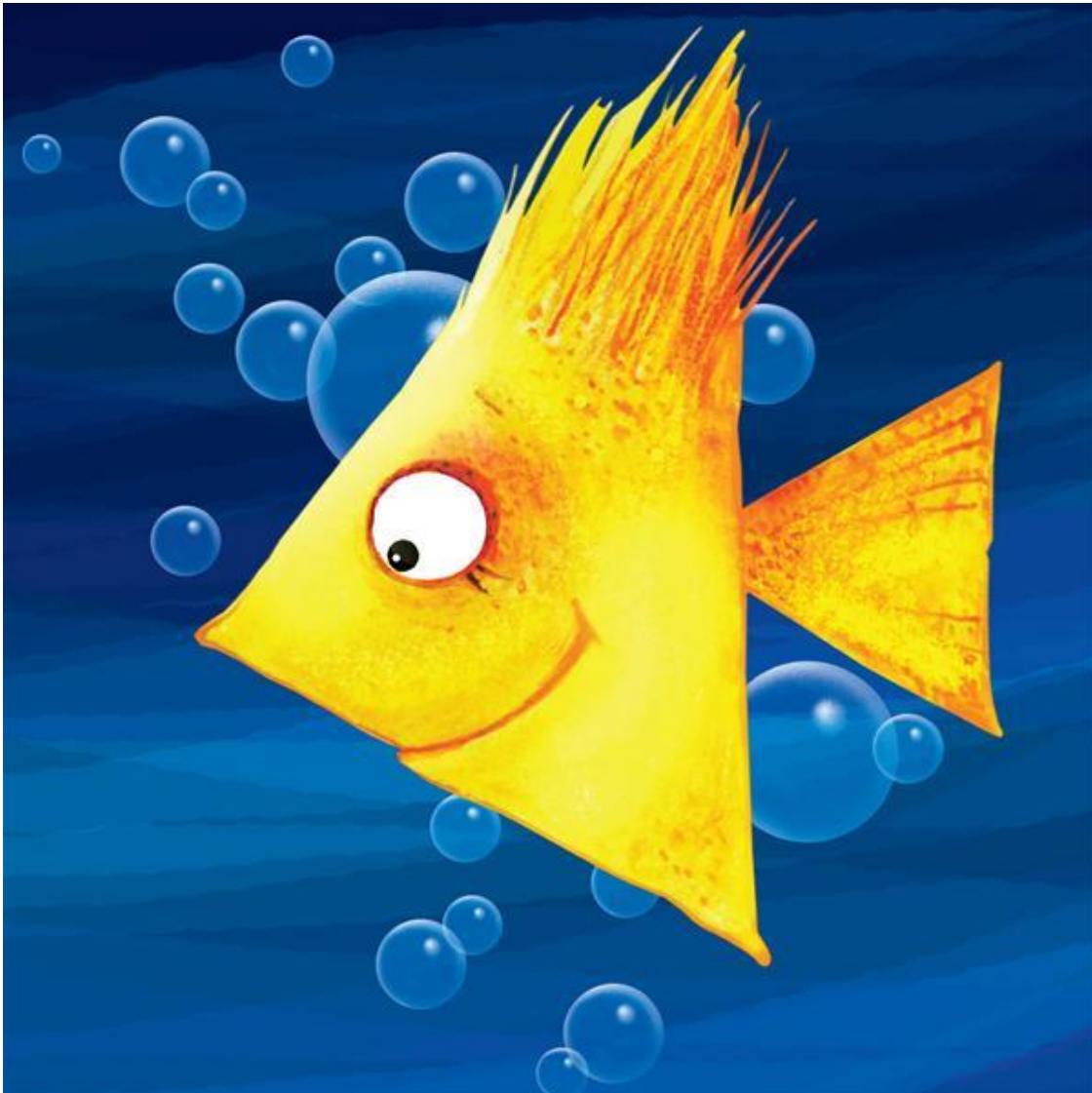

Η Λιάνα Δενεζάκη είναι συγγραφέας και εικονογράφος. Σπούδασε γραφιστική και για ένα διάστημα εργάστηκε στο χώρο της διαφήμισης, ενώ παράλληλα αρθρογραφούσε σε περιοδικά και εφημερίδες. Η μεγάλη της αγάπη ήταν και παραμένει το βιβλίο, στο οποίο στράφηκε γρήγορα.

Το 2009 τιμήθηκε με τον Έπαινο Προσχολικής και Πρώτης Σχολικής Ηλικίας του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου «Πηνελόπη Μαξίμου» για το βιβλίο Ένας Γενναίος Σκύλος, ενώ το 2010 με το Βραβείο Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου Μέσης Σχολικής Ηλικίας «Φανής Αποστολίδου» για το βιβλίο Μαρδούκ!

Μέχρι σήμερα έχει γράψει 17 παιδικά βιβλία που κυκλοφορούν από τις εκδόσεις Λιβάνη κι έχει εικονογραφήσει περισσότερα από 150 βιβλία πολλών εκδοτικών οίκων. Είναι μέλος του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου και της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς κι έχει συμμετάσχει σε εκθέσεις εικονογράφησης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Ο τριγωνοψαρούλης

Συμμετέχει στο Ευρωπαϊκό πρόγραμμα «100 mirrors-Εργαλεία για την ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας» στο πλαίσιο του προγράμματος «Δια βίου Μάθηση» (τομεακό πρόγραμμα Erasmus).

Και άλλοι λιγοι εικονογράφοι:

Κουντούρης Μιχάλης: Έχει τιμηθεί με δύο βραβεία εικονογράφησης παιδικού βιβλίου και εικονογράφησε βιβλία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

Αντώνης Ασπρόμουργος

Επιμελείται την εικονογράφηση και cover book των συγγραφέων Τριβιζά, Παπαδάκη, Γκίκα...

Νικόλας Ανδρικόπουλος από το 1993 εικονογραφεί παιδικά βιβλία- έχει τιμηθεί με το 1ο βραβείο στην Τεχεράνη, το 1999 με το κρατικό βραβείο στην Ελλάδα, το 2002 ήταν υποψήφιος για το βραβείο Αντερσεν

Δέσποινα Καραπάνου

Από το 1998 εικονογραφεί παιδικά βιβλία (Ημερολόγιο αυτογνωσίας-Μαντούβαλου Σ., Το παρανομήθι-Παπαθεοδούλου Α. ...

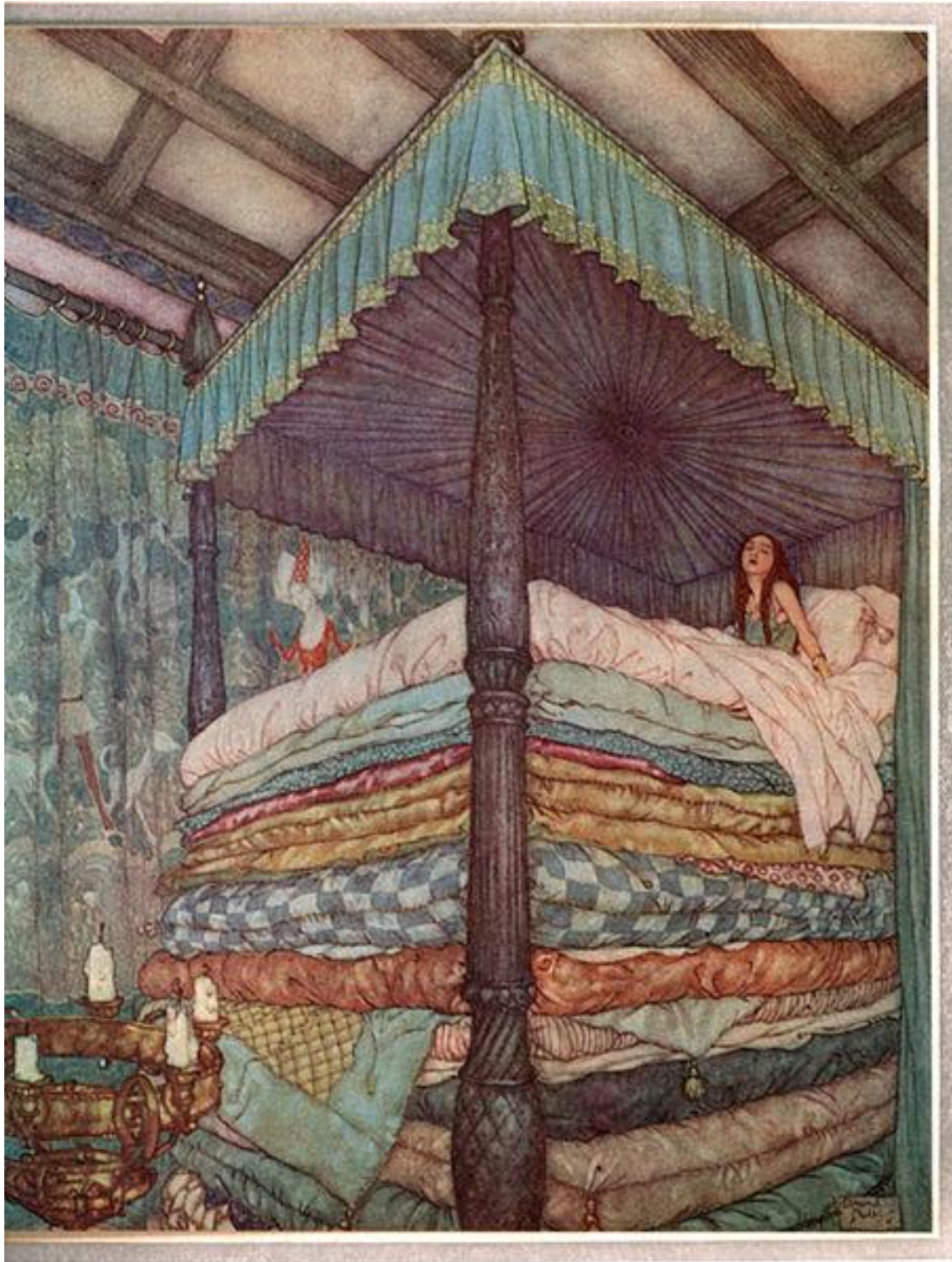
Λήδα Βαρβαρούση

Από το 1993 εικονογραφεί παιδικά βιβλία- είναι μέλος του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου

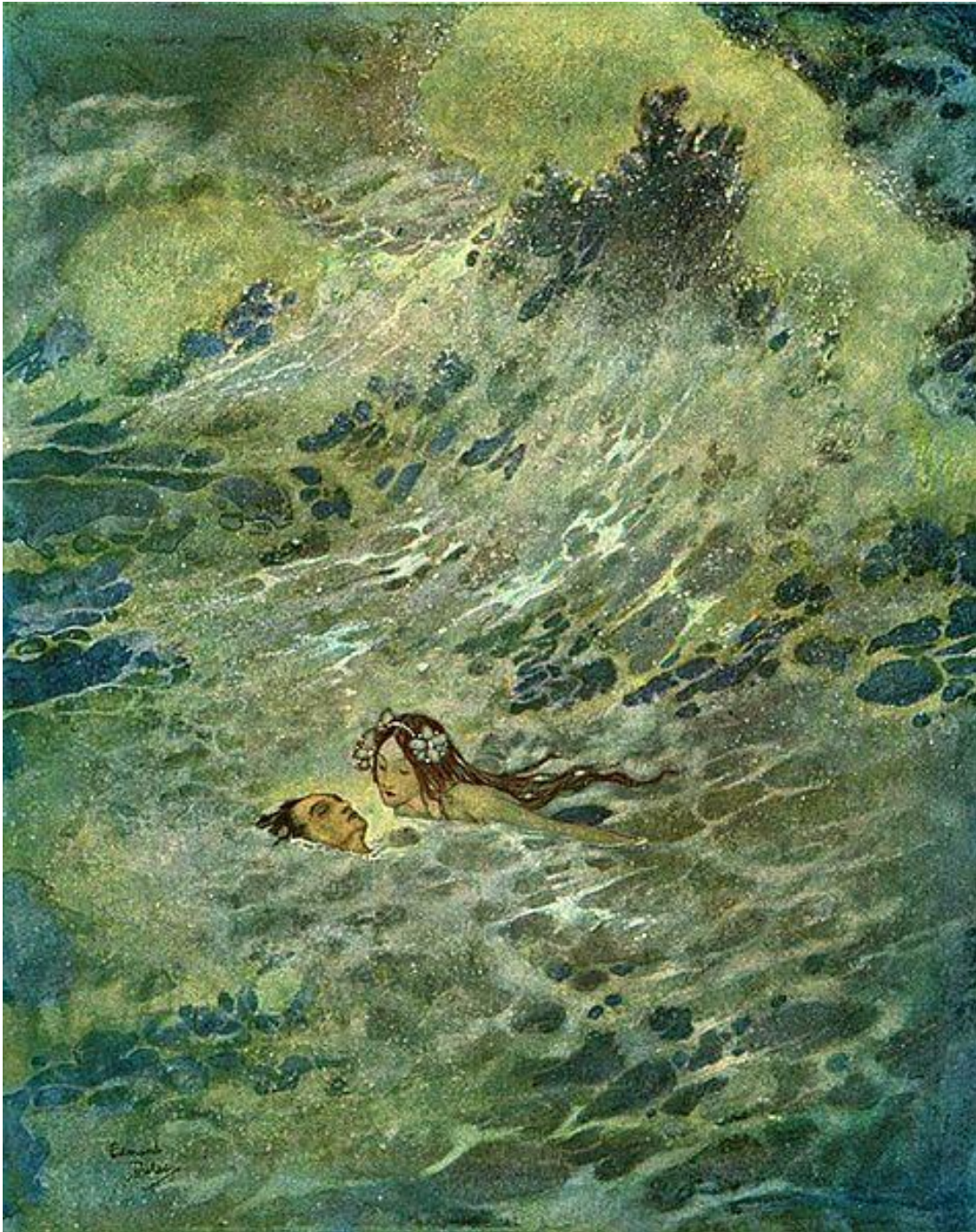
Ζωγραφική και Παραμύθια

The Princess and the Pea, Edmund Dulac

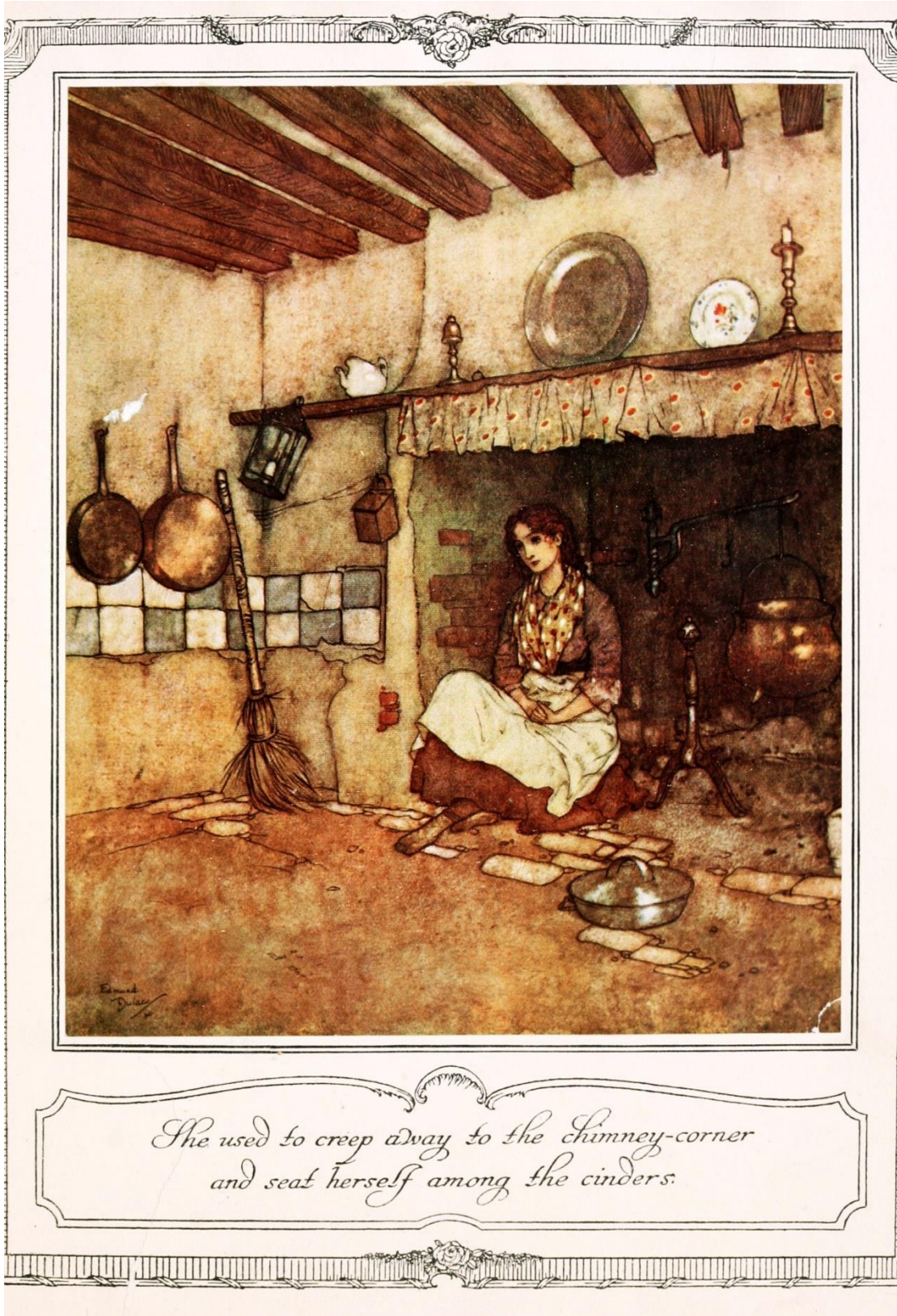

The Mermaid in the sea, Edmund Dulac

Cinderella, Edmund Dulac

*She used to creep away to the chimney-corner
and seat herself among the cinders.*

The Sultan Pardons Scheherazade, One Thousand and one nights, Wood carving by Arthur Boyd Houghton

Κουκλοθέατρο

Παιδική σκηνή Κ.Θ.Β.Ε (κρατικό θέατρο βορείου Ελλάδος)

Το 2011 έκανε σε κουκλοθέατρο το έργο οι καμινάδες που παρουσιάστηκε με τίτλο Τενεκεδούπολη

Κιλκίς

15ο φεστιβάλ κουκλοθέατρου και θεάτρου σκιών

ΧΑΝΘ (Χριστιανική Αδελφότητα Νέων Θεσσαλονίκης)

Παραστάσεις

Κοκκινσκουφίτσα του περώ, ο ξυλοκόπος και το δάσος

Ο φασουλής και η μάγισσα μπαχλεβίτσα

Τα χριστούγεννα του ποντικομικρούλη

Ο τζίτζικας και ο μέρμηγκας

Τα 3 γουρουνάκια

Παραμυθοχώρα (εργαστήρι στην Αθήνα)

Παραστάσεις:

Οι περιπέτειες του Πινόκιο

Η μάγισσα Φουφήχτρα

ο Φαντασμένος

Η βασίλισσα του χιονιού

Η μηλιά

Ομάδα Κουκλοθεάτρου

Αποτελείται από επαγγελματική ομάδα κουκλοπαιχτριων που μοιράζονται τις δουλείες του χώρου (κατασκευή - εμπύχωση κούκλας, μουσική επένδυση, καλλιτεχνική επιμέλεια, κείμενα, σκηνικά)

Κουκλοθέατρο

Ένα από τα γραφικότερα και λαϊκότερα είδη θεάτρου, που οι ηθοποιοί του δεν είναι άνθρωποι, αλλά ομοιώματα ανθρώπων. Είναι κούκλες. Το πότε ακριβώς πρωτοεμφανίστηκε το κουκλοθέατρο είναι ανεξακριβωτό. Το ίδιο ισχύει και για τον τόπο προέλευσής του. Το σίγουρο είναι ότι το κουκλοθέατρο ήταν γνωστό σε πολλούς λαούς της αρχαιότητας, μερικοί από τους οποίους τους έδωσαν ιδιαίτερη προσοχή. Στην Ελλάδα, που μάλλον δεν ευνοήθηκε αρκετά, εισάχθηκε η τέχνη του κουκλοθέατρου πιθανόν από τους Αιγύπτιους. Οι αρχαίες ελληνικές κούκλες κουνούσαν τα χέρια τους και παρίσταναν πως μιλάνε ανοιγοκλείνοντας το στόμα, όπως και οι σημερινές. Από τους βυζαντινούς πήραν το κουκλοθέατρο οι Ινδοί.

Έχουμε δύο ειδών κουκλοθέατρα. Το ένα είναι των **"ανδρείκελων"**, όπως λέγεται, και το άλλο των **"νευρόσπαστων"**. Οι διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στα δύο είναι σημαντικές και στο επίπεδο περιεχόμενου και εκτέλεσης και στην τεχνική.

Στο θέατρο των **"ανδρείκελων"** οι ήρωες είναι συνήθως δύο (για την Ελλάδα ο Φασουλής και ο Περικλέτος). Το σώμα τους αποτελείται μόνο απ' το κεφάλι (πιο συχνά με κωμική διασκεδαστική μορφή), που από την άκρη του πέφτει ένα ύφασμα.

Κάτω από το ύφασμα, ο παίχτης (που είναι ένας) βάζει τα δάχτυλα του χεριού του και κινεί άμεσα τις κούκλες, αλλάζοντας ανάλογα με τα πρόσωπα και τη μορφή του. Το κουκλοθέατρο αυτό, πολύ αγαπητό από τα παιδιά, ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις περισσότερο του παιδιού, παρά ενός μεγάλου. Είναι απλό, διασκεδαστικό και σύντομο.

Το θέατρο των **"νευρόσπαστων"** αποτελείται από περισσότερους ήρωες, τόσους όσους απαιτεί η υπόθεση του έργου. Παίζεται πάνω σε κανονική σκηνή, με τη συνοδεία

μουσικής, σε σκηνικό ειδικά κατασκευασμένο. Οι μαριονέτες (οι κούκλες), που στην εμφάνιση είναι τελειότερες, κινούνται με δυσδιάκριτα νηματάκια απ' τους παίχτες που δίνουν και τη φωνή στο έργο. Αυτό το κουκλοθέατρο είναι πολύ πιο ενδιαφέρον απ' το προηγούμενο. Δίνει ολόκληρη κανονική παράσταση, με έργα που συχνά είναι ψηλού επιπέδου. Σ' αυτές τις περιπτώσεις, τους ρόλους αναλαμβάνουν κανονικοί ηθοποιοί θεάτρου, με γνώσεις εκφραστικότητας, με θεατρική πείρα.

Εδώ και λίγα χρόνια το θέατρο των **"νευρόσπαστων"** άρχισε να διαδίδεται πλατιά. Σήμερα τα παιδιά στις περισσότερες χώρες του κόσμου παρακολουθούν με άπειρο ενδιαφέρον κουκλοθεατρικές παραστάσεις, αλλ' όχι μόνο τα παιδιά, μα κι οι μεγάλοι. Στη χώρα μας δυστυχώς ακόμα βρίσκεται σε πολύ χαμηλό επίπεδο η τέχνη του κουκλοθέατρου.

Το Κουκλοθέατρο ως Ψυχαγωγικό-Παιδαγωγικό Μέσο

Ισμήνη Γεωργιάδου

Παιδαγωγός Δημοτικής Εκπαίδευσης

Σε όλο τον κόσμο, παιδαγωγοί και ψυχολόγοι επισημαίνουν τον σημαντικό ρόλο της ψυχαγωγίας για τη σωστή ανάπτυξη του παιδιού με όλες τις μορφές. Στα δε πρώτα χρόνια η αγωγή πρέπει να στηρίζεται σε προγράμματα ψυχαγωγίας όπως κουκλοθέατρο, παντομίμα, χορός, τραγούδι κλπ. Όταν δε η ψυχαγωγία δεν εμπίπτει στα γρανάζια της σύγχρονης καταναλωτικής κοινωνίας και εξασφαλίζει αποτέλεσμα ποιοτικά ανώτερο και πνευματικά ωφέλιμο, τα συναισθήματα που νιώθει το παιδί του εξασφαλίζουν ψυχική και σωματική υγεία. Το κουκλοθέατρο αποτελεί ένα σημαντικό μέσο ψυχαγωγίας για το παιδί.

Το παιδί καλείται να προσαρμοστεί σε έναν κόσμο ενηλίκων φτιαγμένο στα δικά τους μέτρα και μεγέθη. Η προσαρμογή αυτή είναι δύσκολη και απαιτητική ιδίως τα πρώτα χρόνια της ζωής του. Το κουκλοθέατρο ανοίγει μπροστά στα μάτια του παιδιού – θεατή, έναν κόσμο δοσμένο σε απόλυτη αναλογία με την πραγματικότητα. Τα μεγέθη, όμως του κόσμου αυτού όντας οικεία διαμορφώνουν πλαίσιο κατάλληλο για την προσαρμογή και την εξέλιξή του στη μεγεθυμένη για αυτό πραγματικότητα. «Το κουκλοθέατρο μέσα από τις κούκλες και το παραμύθι δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να ζήσει την παιδική ηλικία της ανθρωπότητας» (Άλκηστις, από το βιβλίο «Κουκλοθέατρο σκιών»).

Το κουκλοθέατρο σαν θέαμα επίσης, προσφέρει στο παιδί ερεθίσματα που το εμπλουτίζουν ψυχικά συναισθηματικά, νοητικά, γνωστικά. Παρακολουθώντας μια παράσταση κουκλοθεάτρου ζει μέσα σε συναισθηματική ένταση τη μαγεία και το θαύμα. Βιώνει την θεατρική σύμβαση, όταν, ξαφνικά οι άψυχες κούκλες ζωντανεύουν. Το παιδί μεταφέρεται σε ένα φανταστικό χώρο, ξεφεύγει από την πραγματικότητα, συμμετέχει, ταυτίζεται, διασκεδάζει, παραδειγματίζεται από τη δράση της κούκλας. Μέσα από τα παθήματα των ηρώων το κουκλοθέατρο δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να αφομοιώσει ηθικούς νόμους, κανόνες, κώδικες, αξίες απαγορεύσεις, ιδανικά ακόμα και τη δομή και λειτουργία της κοινωνίας στην οποία ζει. Το παιδί πολλές φορές, συμμετέχει στην

παράσταση καθορίζοντας και αυτήν την εξέλιξη της ιστορίας, εξωτερικεύει συναισθήματα φόβου, χαράς, λύπης, έκπληξης, ενθουσιασμού. Το κουκλοθέατρο γίνεται ένας χώρος συνδιαλλαγής και επικοινωνίας. Η συγκίνηση είναι έντονη γιατί προκύπτει από τη γρήγορη εναλλαγή αντίθετων συναισθημάτων.

Οι συνεχείς, ποικιλόμορφες και αλλεπάλληλες ψυχικές εντάσεις πλάθουν και διαμορφώνουν την προσωπικότητα του

παιδιού μέσα από τη δράση των ηρώων με τα σύμβολα και τα μηνύματα. Το παραμύθι και ιδιαίτερα το λαϊκό που αποτελεί ένα ανεξάντλητο ρεπερτόριο για κουκλοθεατρικές παραστάσεις μεταφέρει χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ανθρώπινης εικόνας και παρουσιάζει συμβολισμούς ζωντανούς σε μια κοινωνία. «Το να επικοινωνείς με σύμβολα δεν είναι λιγότερο σημαντικό από το να επικοινωνείς με λέξεις. Μερικές φορές είναι και ο μοναδικός τρόπος να επικοινωνήσεις με το παιδί», επισημαίνει ο Ροντάρι στη «Γραμματική της Φαντασίας». Το παραμύθι για το παιδί είναι ο δικός του κόσμος, και γι' αυτό ζει τόσο αληθινά τον κόσμο του κουκλοθεάτρου. Αυτό φαίνεται και όταν ακόμα το παιδί διαπιστώνει ότι άνθρωπος είναι αυτός που κινεί την κούκλα, αδιαφορεί για την ύπαρξή του και απευθύνεται μόνο στην κούκλα, με αυτήν επικοινωνεί και αυτήν εμπιστεύεται.

Δε συμβαίνει όμως το ίδιο με όλες τις παραστάσεις κουκλοθεάτρου. Αν το έργο είναι φορτωμένο με σχολικούς διδακτισμούς, φλύαρο και ανιαρό, τα παιδιά αδιαφορούν και δε συμμετέχουν. Το κουκλοθέατρο δεν είναι σχολείο, είναι ψυχαγωγία. Φυσικά και το έργο να έχει ηθικό νόημα. Φυσικά και η σωστή συμπεριφορά να αμείβεται και οι κακές πράξεις να τιμωρούνται. Φυσικά και να τελειώνει ευτυχισμένα. Είναι αναγκαιότητα που στηρίζεται στις βαθύτερες ψυχολογικές ανάγκες του παιδιού να ονειρεύεται, να παίρνει κουράγιο, να αισθάνεται αισιόδοξα. Φυσικά και τα πρόσωπα του έργου δε σημαίνει ότι είναι όλοι τέλειοι και άμεμπτοι χαρακτήρες. Αυτό, εξάλλου, το στοιχείο της σύγκρουσης του καλού και του κακού είναι που δημιουργεί δραματικότητα και συγκίνηση.

Η σύγχρονη παιδική ψυχολογία υποστηρίζει ότι τα κακά στοιχεία των παραμυθιών, χωρίς βέβαια ακρότητες, χρειάζονται στο παιδί. Πάνω τους επενδύει σκοτεινούς και ανέκφραστους φόβους που μπορεί να αισθάνεται. Και ένας πραγματικός φόβος είναι προτιμότερος, δεδομένου ότι μεγαλώνοντας το παιδί θα τον αποβάλλει, γιατί τότε πια θα τον αναγνωρίσει σαν παραμύθι. Όλα αυτά βέβαια με την προϋπόθεση ότι δίνονται μέσα στην παράσταση δημιουργικά, αληθινά, με αίσθημα ευθύνης, αγάπης και ειλικρίνειας. Το παιδί αντιλαμβάνεται το ψέμα και την απάτη και τότε η συγκίνηση δεν μπορεί να το διαπεράσει, να το αγγίξει, να το διασκεδάσει και να το διαπαιδαγωγήσει.

Σαν δραστηριότητα, το κουκλοθέατρο για το παιδί έχει διαφορετική παιδαγωγική σημασία δίνοντας τη δυνατότητα να γίνει το ίδιο πομπός δημιουργίας και όχι μόνο παθητικός δέκτης.

Ξεκινώντας από την κατασκευή κούκλας: ελευθερώνει τη φαντασία, συντονίζει την κινητικότητα, αναπτύσσει λεπτές κινήσεις. Ενισχύει τον πειραματισμό, την εξερεύνηση με το περιβάλλον και τα υλικά. Καλλιεργεί την ευρηματικότητα και την αισθητική. Δίνει διέξοδο στην εκφραστικότητα και τη δημιουργικότητα.

Στη συνέχεια με την κίνηση και την εμπύχωση της κούκλας αναπτύσσονται κινητικές δεξιότητες. Η κίνηση και το ζωντανέμα της κούκλας δημιουργεί συναισθήματα έκπληξης και χαράς. Δίνει τη δυνατότητα προβολής και εκτόνωσης. Μέσα από την κούκλα εκφράζει, το παιδί, τον εσωτερικό του κόσμο (αγωνίες, φοβίες, προβληματισμούς, επιθυμίες, όνειρα). Συντελεί στην γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού. Καλλιεργεί την συγκέντρωση προσοχής, τη φαντασία, την κρίση, τη μνήμη, την παρατηρητικότητα, τον αυτοσχεδιασμό. Καλλιεργεί επίσης την ετοιμολογία, την ευστροφία, τη δυνατότητα εύρεσης λύσεων και αντιμετώπιση δυσκολιών. Μαθαίνει να συνεργάζεται και να επικοινωνεί με τα άλλα μέλη της ομάδας. Προβληματίζεται, επανεξετάζει και αναθεωρεί κοινωνικά στερεότυπα καθώς κατακτά καινούριους χώρους. Το κουκλοθέατρο εμπεριέχει πολλές τέχνες. Έτσι το παιδί, σαν ενεργό μέλος ομάδας κουκλοθεάτρου, γίνεται γλύπτης, ζωγράφος, συγγραφέας, μουσικός, κουκλοπαίκτης.

Το κουκλοθέατρο όμως έχει ιδιαίτερη αξία σαν εργαλείο και παιδαγωγικό μέσο για το δάσκαλο καθώς συντελεί στη σύσφιξη της σχέσης δασκάλου – μαθητή. Ο δάσκαλος με το κουκλοθέατρο προσφέρει στους μαθητές συναισθηματική ένταση και απόλαυση. Οι κούκλες γίνονται εξομολογητές των παιδιών, δίνοντας τη δυνατότητα στον δάσκαλο – εμπυχωτή, να διεισδύσει στον εσωτερικό κόσμο του παιδιού, να εκμαιεύσει τους προβληματισμούς και τις ανησυχίες του. Ο Ροντάρι, στη γραμματική της φαντασίας επισημαίνει: «τα παιδιά έλεγαν στην κούκλα ό, τι δε θα μπορούσαν ποτέ να πουν στον δάσκαλο». Το παιδί αισθάνεται με την κούκλα, έτσι που δεν μπορεί να αισθανθεί με τους μεγάλους. Αν πειθαρχεί περισσότερο στα μηνύματά της είναι γιατί οι δεσμοί μαζί της είναι εντελώς διαφορετικοί από τους δεσμούς με τους μεγάλους. Το παιδί θαυμάζει την κούκλα για τη μαγική της δύναμη να μιλά, να κινείται, για τα κατορθώματά της, για τη χάρη που έχει να δίνει τόση χαρά και συγκίνηση. Το παιδί εμπιστεύεται την κούκλα γιατί δεν αισθάνεται απειλούμενο απ' αυτήν που το κάνει να γελά και να χαίρεται. Η κούκλα μπορεί να γίνει ταυτόχρονα πομπός και δέκτης πληροφοριών γιατί σαν λειτουργικό μέσο αποτελεί ενδιάμεσο φορέα συναισθημάτων και μηνυμάτων.

Μια τόσο πλούσια, πολυποίκιλη και ευρεία τέχνη σαν αυτή του κουκλοθεάτρου είναι επόμενο να συντελεί ουσιαστικά στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού.

Παραμύθια και ταινίες

Παραμύθια που έγιναν ταινίες και παραστάσεις

Η Χιονάτη και οι επτά νάνοι

Η κοκκινσκουφίτσα

Η πεντάμορφη και το τέρας

Τα κόκκινα παπούτσια

Η λίμνη των κύκνων

Η Αλίκη στην χώρα των θαυμάτων

Πινόκιο

Σταχτοπούτα

Η ωραία κοιμωμένη

Ο παπουτσωμένος γάτος

Παραμύθια και Θέατρο

Η Κάρμεν Ρουγγέρη και το παιδικό θέατρο

Η Κάρμεν Ρουγγέρη εδώ και 30 χρόνια πρωτοστατεί στο χώρο του θεάτρου για τα παιδιά.

Το 1993 δημιουργεί τη δική της παιδική σκηνή του Εθνικού, όπου γράφει και σκηνοθετεί η ίδια παραστάσεις.

Το 1996 την παιδική σκηνή της Εθνικής Λυρικής σκηνής, όπου διασκευάζει και σκηνοθετεί διάφορες όπερες.

Ανεβάζει παραστάσεις στο Ελεύθερο θέατρο όπως: Μάγος του Όζ, Ρομπέν των δασών, η κοκκινσκομφίτσα...

Τελευταία, συστήνει στα παιδιά με τον πιο όμορφο και τρυφερό τρόπο την Ελληνική Μυθολογία.

Ανθολόγιο Παραμυθιών

Παραμύθια γραμμένα από τους μαθητές
της Β' Τάξης του 4^{ου} Γενικού Λυκείου Αλίμου
στα πλαίσια της Ερευνητικής Εργασίας
«Αν σου μιλώ με παραμύθια είναι γιατί τα
ακούς γλυκύτερα»

Κόκκινα Τριαντάφυλλα

Με λένε Sad. Sad στα αγγλικά σημαίνει λυπημένος. Δεν είμαι λυπημένος όχι. Έχω και ιδιοκτήτη. Έναν πολύ καλό ιδιοκτήτη ή τουλάχιστον είχα. Αλλά δεν τον αξίζω όχι τώρα πια δεν τον αξίζω.

Ήταν Άγγλος, εξ ου και το όνομά μου. Ζούσαμε μαζί σε έναν κόσμο πολύ ωραίο. Είχε χωράφια, ζώα, πολλά ζώα, μικρά, μεγάλα, είχε και δάση, μεγάλα δάση, με δέντρα και λουλούδια. Μέναμε μαζί σε ένα μικρό σπίτι. Αχ! αυτός ο κήπος. Ήταν τόσο ωραίος... και τα λουλούδια ήταν τόσα πολλά... και μύριζαν όλα υπέροχα. Αυτά που θυμάμαι όμως πιο πολύ είναι τα τριαντάφυλλα τα μεγάλα κόκκινα τριαντάφυλλα. Υπήρχαν και άσπρα και ροζ αλλά τα κόκκινα ήταν τα αγαπημένα μου.

Θυμάμαι κάθε μέρα που έβγαινε το φως πόσο όμορφα ήταν.

Περνούσαμε καλά μαζί. Τα πρωινά του έκανα συντροφιά και τρώγαμε παρέα, αργότερα εκείνος πήγαινε στα χωράφια για δουλειά. Πήγαινα και εγώ πολλές φορές.

Μου άρεσε πολύ να βλέπω τα μεγάλα τρακτέρ να οργώνουν τα χωράφια. Ήταν ωραία. Ύστερα πηγαίναμε βόλτα στο καφενείο. Εκεί βρίσκονταν ηλικιωμένοι άνθρωποι που συζητούσαν για τη μέρα τους και που και που μου έδιναν και κανένα κέρασμα.

Έτσι περνούσε ο καιρός. Μετά δεν ξέρω τι έγινε. Δεν θυμάμαι και πολύ. Ήμουν μικρός όταν ξαφνικά μια μέρα ξύπνησα

σε έναν άλλο κόσμο. Δεν ήμουν στην ζεστή κουβερτούλα μου. Βρισκόμουν μέσα σε μια υγρή κούτα στη μέση ενός γκρι παγωμένου πεζοδρομίου. Ήμουν μόνος. Εκείνος πουθενά. Δεν ήξερα που ήταν ούτε αν θα γυρίσει. Τον περίμενα μέρες, μπορεί να πέρασαν και μήνες. Δεν γύρισε ποτέ. Τι είχα κάνει; Γιατί με άφησε; Μήπως ξέχασα να του προστατεύω τα χωράφια; Μήπως έτρωγα πολύ και του γινόμουν βάρος; Δεν έμαθα ποτέ. Τώρα είμαι εδώ, αν και δεν το αξίζω να είμαι εδώ. Βλέπετε... δεν είμαι ράτσας ούτε ανήκω κάπου. Ένας απλός «ζητιάνος» είμαι, σύμφωνα με τους ανθρώπους. Αλλά ίσως και να έχουν δίκιο... τι καλό κάνω εγώ; Τίποτα. Είμαι παρείσακτος για αυτούς.

Ο κόσμος που ζω τώρα είναι πολύ διαφορετικός. Είναι γκρίζος και ο αέρας δεν είναι καθαρός. Υπάρχουν σκουπίδια παντού και αυτοκίνητα πολλά αυτοκίνητα. Έχει και

σπίτια. Όχι σαν τα άλλα που ήξερα εγώ. Μεγαλύτερα με πολλά παράθυρα. Έχει επίσης μαγαζιά και μην φανταστείτε μικρά μαγαζιά. Αυτά είναι αλλιώς. Είναι μεγάλα και η αλήθεια είναι πως χάνεσαι εκεί μέσα. Βέβαια υπάρχουν και ταβέρνες πολλών ειδών. Και πολύ μεγάλα καφενεία που μπορούν όλοι να πάνε, όχι μόνο οι μεγάλοι, αλλά ακόμα και τα παιδιά. Και είναι λογικό να πηγαίνουν τα παιδιά στα καφενεία, γιατί οι πλατείες είναι πολύ λίγες πλέον. Πού να χωρέσουν τόσα παιδιά σε τόσες λίγες πλατείες;

Το μόνο που μου αρέσει πολύ εδώ είναι τα παγκάκια στα πάρκα. Ναι, τα παγκάκια είναι ωραία. Παγκάκια πολλά με ξύλινα καθίσματα. Μου αρέσει να βλέπω τον κόσμο να κάθεται και να σηκώνεται. Αυτοί το δικαιούνται και όχι εγώ. Εγώ είμαι αδέσποτος. Πάντα με κλωτσάνε και με διώχουν. Οι περισσότεροι δεν πλησιάζουν καν εάν βρίσκομαι ξαπλωμένος δίπλα από το παγκάκι. Δεν δικαιούμαι τα παγκάκια εγώ.

Πριν λίγες μέρες ήμουν ξαπλωμένος μέσα στην παλιά, καφέ κούτα μου πάνω σε μια σκισμένη, λερωμένη εφημερίδα και κοίταζα τα αγαπημένα μου παγκάκια. Απέναντι μου καθόταν μια γυναίκα με κάποιον σαν και μένα και ένα μικρό κοριτσάκι. Είχε βγάλει ένα μικρό κεσεδάκι με φαγητό και έδινε της μικρής να φάει. Που και που έδινε και στον σκύλο κάτι μικρά κομματάκια φαγητού.

Ο σκύλος της ήταν πολύ όμορφος. Ήταν καθαρός και περιποιημένος. Είχε ένα πυκνό καφέ τρίχωμα και μια μουσούδα όλο ύφος. Φορούσε και κολάρο. Ένα κόκκινο, μεγάλο, αστραφτερό κολάρο με το όνομα του σκαλισμένο. «Τζόι». Έτσι τον έλεγαν. «Είναι ράτσας και πολύ υπάκουος», άκουσα τη γυναίκα να λέει σε κάτι κυρίες που είχαν πιάσει κουβέντα λίγο πιο πέρα. Είχε ταΐσει το κοριτσάκι και το είχε αφήσει να παίξει με τα παιχνίδια του. Ξαφνικά άκουσα μια φωνούλα να με φωνάζει. Όχι με το όνομα μου κανείς δεν ήξερε το όνομα μου. Έτσι και αλλιώς εγώ δεν φορούσα κολάρο. «Σκυλάκι» έτσι με φώναζε χτυπώντας με τα χέρια της τα γόνατα της. «Σκυλάκι έλα δω». Έκανα το λάθος να σηκωθώ και να πλησιάσω. Και θα σας εξηγήσω γιατί ήταν λάθος. Πλησίασα τη μικρή, η οποία κρατούσε ένα μικρό κομματάκι κρέας. Φαίνεται είχε πέσει κάτω την ώρα που έτρωγε. Πήγα πιο κοντά και την κοίταξα στα μάτια. Πρώτη φορά μου χαμογελούσε άνθρωπος σε αυτό τον κόσμο. Έγειρα την μουσούδα μου προς το χέρι της και πριν προλάβω να γευτώ το κομματάκι ακούγεται μια φωνή και βήματα να τρέχουν προς το μέρος μας. «Μην πλησιάζεις! Μην πλησιάζεις! Έχει μικρόβια!» φώναζε. Ήταν η γυναίκα. Πλέον μπορούσα να διακρίνω την ταραχή και τον φόβο στα μάτια του κοριτσιού. Σιγά σιγά άρχισαν να απομακρύνονται και να φεύγουν από εμένα. Βέβαια... μου άφησαν το κομματάκι. Να και κάτι καλό! Προχώρησα προς το παγκάκι και καθάρισα γρήγορα ότι είχε απομείνει από το φαγητό και γύρισα πίσω στην κούτα μου.

Ο καιρός έξω είναι καλός. Οι βροχές έχουν σταματήσει και το πολύ κρύο έχει κοπάσει. Έρχεται η άνοιξη. Και εγώ εδώ. Στην κούτα μου. Βλέπω τους ανθρώπους να περνάνε, βιαστικοί οι πιο πολλοί. Δεν με κοιτάζουν καν. Είστε τόσο καλοί. Τόσο υπομονετικοί. Με βλέπετε κάθε μέρα να κάθομαι πάνω στις πεταμένες εφημερίδες σας. Με βλέπετε να τρώω τα απομεινάρια από τα φαγητά σας, να ψάχνω στους κάδους

σας. Μην είστε τόσο καλοί. Σταματήστε. Εγώ, όπως λέτε, κουβαλάω λύσσα. Είμαι επικίνδυνος για τα παιδιά σας. Δεν έχω κάνει εμβόλια. Δαγκώνω. Μη με λυπάστε. Μην με λυπάστε καθόλου. Αλλά ότι και να λέτε, ότι και να κάνετε, δίκιο έχετε. Ζω σε έναν κόσμο που δεν έχω δικαίωμα να ζω.

- Εεε... μην είσαι και τόσο ειρωνικός. Δεν είναι όλοι κακοί. Γύρισα να δω ποιος μου μιλάει.

Ήταν μια γάτα με πράσινα μεγάλα μάτια, άσπρα μακριά μουστάκια, με μια ροζ μικρή μυτούλα, ένα σταχτί τρίχωμα και με μια φουντωτή ουρά. Ποια είναι αυτή; σκέφτηκα. Τι θέλει;

- Τι ξέρεις εσύ; την ρώτησα. Εσύ είσαι γάτα από σπίτι. Δεν μένεις σε κούτα. Δεν κοιμάσαι πάνω σε σκισμένες εφημερίδες, δεν περιμένεις να φύγει ο κόσμος για να ψάξεις τα απομεινάρια τους. Εσύ έχεις κάθε μέρα ένα γεμάτο μπολ με φαγητό στο σπίτι σου. Έχεις ένα ζεστό μαξιλάρι να κοιμηθείς. Για σένα όλοι καλοί είναι...

- Κάνεις λάθος, μου απάντησε με ύφος σοβαρό. Ήμουν και εγώ κάποτε έτσι, ξέρεις. Ζούσα σε εγκαταλελειμμένα σπίτια, περιπλανιόμουν κάθε μέρα στις ταβέρνες μήπως και κερδίσω κανένα ανθρώπινο βλέμμα και μου δώσουν τίποτα να φάω.

Υπήρχαν μέρες που δεν μπορούσα να κοιμηθώ από τον πόνο που ένιωθα από τις κλωτσιές που μου έριχναν οι άνθρωποι.

- Και τι άλλαξε; Τι έγινε; την ρώτησα βιαστικά, γεμάτος αγωνία.

- Σου λέω... δεν είναι όλοι οι άνθρωποι ίδιοι.

- Ακόμα δεν μπορώ να σε πιστέψω, είπα απογοητευμένος.

Η γάτα ξεφύσησε βαριεστημένα.

- Ήταν χειμώνας, πριν ένα χρόνο περίπου, μου αποκρίθηκε. Μόλις είχαν αρχίσει να «σφίγγουν» τα κρύα και εγώ είχα αρρωστήσει πολύ άσχημα. Είχα να φάω μέρες και τα πόδια μου ήταν χτυπημένα. Ήταν βράδυ όταν περπατούσα στο πεζοδρόμιο χαζεύοντας τις φωτεινές βιτρίνες των μαγαζιών. Σήκωσα το κεφάλι μου να δω τι ήταν. Ήταν ένα πόδι. Ναι... ένα γυναικείο πόδι. Θυμάμαι δεν με έσπρωξε μακριά ούτε έκανε πέρα. Η γυναίκα αυτή λύγισε τα γόνατα της και με χάιδεψε τρυφερά. Ήταν τόσο ζεστή η παλάμη της, που μπορούσα να την νιώσω. Με πηρέ αγκαλιά. Είδε πως ήμουν πληγωμένος. Δεν την ένοιαζε ούτε αν είμαι βρώμικος ούτε αν έχω κάνει εμβόλια. Τίποτα. Με πήρε στο σπίτι της. Με περιποιήθηκε, με φρόντισε, μέχρι και στον γιατρό με πήγε. μου έβγαλε και όνομα. Ναι... δεν με λένε γάτα πια. Με λένε Μπαγκίρα.

Δεν είχα τι να πω. Η γάτα τα είχε πει όλα. ένιωθα σαστισμένος, είχα εκπλαγεί από τα λόγια της, την κοίταξα στα μάτια και έσκυψα το κεφάλι μου χαμηλά.

- Συγγνώμη, της αποκρίθηκα.

- Δεν ζητάω τη συγγνώμη σου, μου απάντησε γλυκά. Να καταλάβεις θέλω. Έλα μαζί μου, μου είπε.

- Ορίστε;

- Έλα μαζί μου. Θα δεις. Είναι ωραία στο σπίτι. Κάθε μέρα η ιδιοκτήτρια μου, η Ζωή, έτσι την λένε, ανοίγει το ραδιόφωνο και τραγουδάει, τραγουδάει πολύ όμορφα. Επίσης φέρνει και λουλούδια.

- Φέρνει και τριαντάφυλλα; τη ρώτησα.

- Αμέ, πολλά τριαντάφυλλα. Έλα και θα δεις και μόνος σου. Χώρος υπάρχει πολύς στο σπίτι. Και η Ζωή λατρεύει τα ζώα.

Έμεινα για λίγη ώρα σκαφτικός. Και αν δεν με συμπαθήσει; Και αν με πετάξει έξω και αυτή; Ε, και τι έχω να χάσω;

- Εντάξει, θα έρθω μαζί σου, της απάντησα αποφασιστικά.

Ξεκινήσαμε να πάμε προς το σπίτι. Εκείνη μπρος και εγώ περπατούσα από πίσω. Σκεφτόμουν πολλά πράγματα ταυτόχρονα. Ήμουν φοβισμένος και χαρούμενος μαζί. Δεν πέρασε πολλή ώρα και φτάσαμε έξω από μια μεγάλη σιδερένια καγκελόπορτα. Μπροστά ήταν μια χαριτωμένη αυλή και πιο πίσω, ανάμεσα στα φυλλώματα των δέντρων, διακρινόταν ένα μικρό σπιτάκι. Μου θύμισε το σπίτι μου, η αλήθεια είναι. Μπήκαμε μέσα στην αυλή. Ο Μπαγκίρα νιαούρισε και η Ζωή άνοιξε την πόρτα. Έκανα πίσω για να την δω καλύτερα. Ήταν πολύ όμορφη. Είχε δέρμα λευκό και μαύρα, μακριά μαλλιά. Ήταν ψηλή και αδύνατη και είχε ένα χαμόγελο φιλόξενο και ζεστό. Η γάτα χώθηκε αμέσως στην αγκαλιά της. Ένιωσα αμηχανία. «Τι να κάνω τώρα;» σκέφτηκα. Δεν χρειάστηκε δεύτερη σκέψη και αμέσως ένιωσα τα χέρια της να με χαϊδεύουν. Έχει περάσει ένας μήνας περίπου από όταν άφησα την παλιά κούτα μου. Είμαι καλά. Έχω ένα σπίτι να μείνω. Κάθε πρωί ακούω και εγώ το ραδιόφωνο. Ακούω και εγώ την Ζωή να τραγουδά. Ναι. Είμαι καλά. Εξάλλου έχω και τα τριαντάφυλλα. Είναι πολλοί αυτοί που έχουν τριαντάφυλλα στο σπίτι τους; Όχι, είναι ελάχιστοι και τώρα είμαι και εγώ ένας από αυτούς.

Η Μαγική Καμπάνα

Μία φορά πριν από πολλά χρόνια, ένα δυνατό βασίλειο θριάμβευε. Στο κέντρο της πόλης βρισκόταν μια πελώρια πλατεία με μία τεράστια μαγική καμπάνα η οποία έφερνε την τύχη και την ευτυχία στην ψυχή των ανθρώπων.

Η καμπάνα έμεινε εκεί σταθερή για τουλάχιστον 100 χρόνια.

Όταν στον θρόνο όμως κάθισε ένας αλαζόνας βασιλιάς που όνειρα και σκοπούς καλούς δεν είχε, η καμπάνα αυτή εξαφανίστηκε μυστηριωδώς. Κανένας δεν μπορούσε να πιστέψει πως κάποιος μπορούσε να κλέψει μια τόσο μεγάλη καμπάνα.

Παρακμή άρχισε να κατακλύζει το βασίλειο. Πόλεμοι, καταστροφές άρχισαν να χτυπούν αλύπητα. Ο Βασιλιάς γινόταν όλο και πιο αυστηρός μέρα με τη μέρα και ζήτηγε όλο και πιο υψηλούς φόρους σε σημείο που κανένας δεν μπορούσε να τους πληρώσει.

Μια μέρα, λοιπόν, εμφανίστηκε ένας γέροντας ο οποίος έλεγε πως ήξερε που βρισκόταν η καμπάνα. Κανένας δεν τον πίστευε. Πήγε ακόμη και στον Βασιλιά αλλά ούτε αυτός τον πίστεψε. Αντίθετα έβαλε κατάσκοπους να τον παρακολουθούν. Βγαίνοντας όμως από την πόλη όμως συνάντησε ένα μικρό κορίτσι.

Αυτό τον πλησίασε χαρούμενα και του είπε:

- Μετα χαράς σας πιστεύω και θα σας βοηθήσω, κύριε!

Στο πρόσωπό του γέροντα φάνηκε ένα χαμόγελο. «Όποιος πιστεύει τότε όλα τα καταφέρνει. Την καμπάνα για να βρεις μες στο δάσος των σύννεφων πρέπει να μπλεχτείς». Είπε και απομακρύνθηκε.

Ένας κατάσκοπος που άκουσε τα λόγια αυτά έτρεξε και τα είπε αμέσως στον Βασιλιά. Αυτός έξω φρενών αποφάσισε να πάει ο ίδιος να αποδείξει πως αυτά που έλεγε ο γέροντας δεν ίσχυαν.

Το άλλο πρωί ο Βασιλιάς πήγε μαζί με το βασιλικό απόσπασμα έξω από το δάσος των σύννεφων.

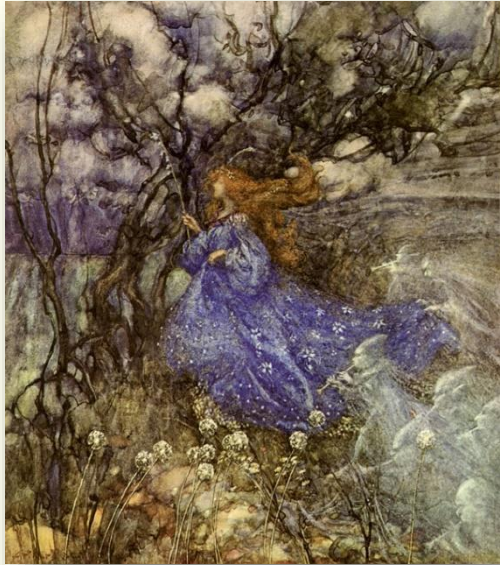
Την ίδια στιγμή είχε φτάσει και εκείνο το κοριτσάκι και έμπαινε στο δάσος. Βλέποντας το κορίτσι να μπαίνει στο δάσος κατέβηκε γρήγορα από το άλογο του και μπήκε φουριόζος μέσα στο δάσος μαζί με το κορίτσι.

Το κορίτσι του υποκλίθηκε ευγενικά και τον άφησε να προπορευτεί.

- Προχωρούσαν για ώρα ώσπου έφτασαν μπροστά από ένα ψηλό δέντρο.
- Υψηλότατε, αν μου επιτρέπετε θα σκαρφαλώσω εγώ στο δέντρο για να δω που βρισκόμαστε...
  - Άντε κάνε γρήγορα. Δεν θέλω να λερώσω τα όμορφα χέρια μου!

Το κορίτσι ανέβηκε προσεκτικά τα κλαδιά προσέχοντας να μην πατήσει κάποιο ζουζουνάκι ή να καταστρέψει κάποια φωλιά.

Μόλις έφτασε στο πιο ψηλό σημείο είδε μακριά κάτι χρυσό να λαμπυρίζει. Κατέβηκε όσο πιο γρήγορα μπορούσε και είπε στον Βασιλιά τι είχε δει. Αυτός τότε όρμησε προς την κατεύθυνση που του είχε δείξει το κορίτσι. Δεν πρόσεχε ούτε που πάταγε ούτε τι. Από την άλλη το κορίτσι που είχε μείνει πίσω προσπαθούσε να διορθώσει ότι είχε καταστραφεί από τον απρόσεκτο Βασιλιά.

Όταν κατάφερε να τον φτάσει βρίσκονταν μπροστά από μια γέφυρα που ένωνε το συννεφένιο δάσος με ένα σύννεφο λίγο πιο ψηλά. Τότε ένα κοράκι εμφανίστηκε και έκραξε:

«Μόνο ο πιο άξιος μπορεί να περάσει.»

Ο Βασιλιάς βλέποντας το κορίτσι να πλησιάζει, έτρεξε κατευθείαν προς την γέφυρα και πήγε να περάσει αυτός πρώτος. Με το που πάτησε το πόδι του όμως το κοράκι του γράπωσε γερά τους όμως και τον πήρε μακριά, κανείς δεν ξέρει ούτε και έμαθε που.

Τότε το κορίτσι προχώρησε διστακτικά και πέρασε τη γέφυρα και έφτασε στο συννεφένιο επίπεδο. Μπροστά της βρισκόταν η μαγική καμπάνα. Τότε με όλη της τη δύναμη τράβηξε το γέρικο σκοινί που είχε η καμπάνα και ο γλυκός ήχος της ακούστηκε για ακόμα μία φορά και γέμισε τις ψυχές των ανθρώπων του βασιλείου με χαρά και τύχη.

Το Δέντρο

Ηρθε η ώρα να γνωρίσετε τον Τιμ, ένα δέντρο ψηλό και όμορφο με πολλά... πολλά κλαδιά και φύλλα! Ζει σε ένα πάρκο με πολλά άλλα δέντρα. Του αρέσει η ζωή εκεί, περνάει την μέρα με τους φίλους του και κουβεντιάζουν οσολη την ώρα! Στις 23 Οκτωβρίου, λοιπόν, ήταν τα εκατοστά γενέθλια του Τιμ. Ήταν πολύ χαρούμενος, είχε λιακάδα, τα πουλάκια κάθισαν στα κλαδιά του αι μαζί με τα δέντρα του τραγούδησαν τα Χρόνια πολλά. Όμως η χαρά του σταμάτησε όταν ένας κύριος με γκρι καπέλο και άσπρα ρούχα τον πλησίασε. Τον κοίταξε από εδώ, τον κοίταξε από εκεί, έπειτα πήρε μια άσπρη μπογιά και ζωγράφησε έναν κύκλο πάνω στον κορμό του. Ο Τιμ ήξερε ότι αυτό δεν ήταν καλό.

Την επόμενη μέρα δύο μεγαλόσωμοι άνδρες πλησίασαν με ένα μεγάλο πριόνι τον Τιμ και άρχισαν να τον πριονίζουν ώσπου μια κυρία που περνούσε από εκεί είπε παραγμένη

- Τι κάνετε εκεί!; Γιατί κόβετε αυτό το δέντρο;
- Κυρία μου, αυτό το δέντρο πρέπει να κοπεί. Έχουμε εντολή από τον δήμαρχο να το μεταφέρουμε, είναι διαφορετικό από τα άλλα... και ξέρετε, δεν είναι όμορφη εικόνα για ένα πάρκο, απάντησαν εκείνοι.

...Είχε δίκιο ο Τιμ· ήταν διαφορετικός από τα άλλα δέντρα, μεγαλύτερος και ψηλότερος, αλλά το να είσαι διαφορετικός δεν είναι ποτέ κάτι κακό!

- Μα τι λέτε; Αυτό το δέντρο είναι κάτι που κάνει αυτό το πάρκο τόσο ωραίο, τόσο ξεχωριστό!»
- Συγγνώμη αλλά δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι, είναι εντολή του δήμαρχου...»

Την επόμενη μέρα ο Τιμ βρισκόταν σε ένα δάσος με πολλά, ίδια δέντρα σαν αυτόν. Έκπληκτα τα άλλα δέντρα τον κοίταξαν και είπαν:

- Ποιος είσαι εσύ;
- Με λένε Τιμ!
- Τιμ εε; Ωραίο όνομα! Από πού έρχεσαι;
- Έρχομαι από το Πάρκο στο κέντρο.
- Πως βρέθηκες εσύ εκεί;! Εκεί έχει όλο μικρά δέντρα, εσύ ανήκεις εδώ.
- Αυτά τα μικρά δέντρα όπως αποκαλείται είναι φίλοι μου δεν με νοιάζει άμα είναι μικρά ή μεγάλα, είναι φίλοι μου και τους αγαπώ για αυτό που είναι.

Τα δέντρα σώπασαν. Οι μέρες πέρασαν και ο Τιμ δεν μιλούσε σε κανέναν, φαινόταν πολύ θλιμμένος. Στις 20 Νοεμβρίου γινόταν κάθε χρόνο μια γιορτή στο δάσος στην οποία ερχόταν κόσμος από όλη τη πόλη. Εκείνη την μέρα τα δέντρα είχαν δέντρα είχαν σχεδιάσει κάτι ξεχωριστό, κάτι που θα έκανε τον Τιμ πολύ χαρούμενο. Λίγο πριν αρχίσει η γιορτή ήρθαν 3 παιδιά και κρέμασαν σε πολλά δέντρα από μια πινακίδα.

Ο Τιμ ρώτησε τα άλλα δέντρα:

- Τι κάνουν εκεί;
- Θα δεις..., απάντησαν

Είχε έρθει το βράδυ και ο κόσμος διασκέδαζε στη γιορτή του δάσους. Όσοι μια στιγμή η μουσική και τα φώτα έκλεισαν απότομα, οι καπνοί άρχισαν να βγαίνουν από παντού, εκατοντάδες πουλιά περνούσαν πάνω από τα κεφάλια τους. Έπειτα είδαν κάτι να φωσφορίζει από τα δέντρα. Ήταν οι πινακίδες που έγραφαν «ο Τιμ πρέπει να γυρίσει σπίτι του». Οι άνθρωποι τρομαγμένοι άρχισαν να τρέχουν, προσπαθώντας να φύγουν από το δάσος όσο πιο γρήγορα μπορούσαν. Το επόμενο πρωί κιόλας όλοι οι άνθρωποι από τη γιορτή ήρθαν να βοηθήσουν στην μεταφορά του Τιμ στο πάρκο. Εκείνος πριν φύγει χαιρέτησε και ευχαρίστησε θερμά τους φίλους του τα μεγάλα δέντρα, τα πουλιά και τα τρία παιδιά που τον βοήθησαν να γυρίσει στο σπίτι του, εκεί που πραγματικά ήταν χαρούμενος.

Το Κάτασπρο Κουτάβι

Πριν από πολύ καιρό κάτω από τις χειρότερες συνθήκες σε ένα χιονισμένο δάσος γεννηθήκαν έξι κάτασπρα κουτάβια. Λόγο των σκληρών συνθηκών η μητέρα τους μαζί με τρία από τα κουτάβια μόλις πέρασαν τρεις μήνες από την γέννα ξεψύχησαν από το ανυπόφορο κρύο, αφήνοντας μόνο τα άλλα τρία μόνα τους στον κόσμο. Τότε τα κουταβάκια αυτά αναγκάστηκαν να βγουν έξω μόνα τους και να μάθουν να κυνηγούν αν ήθελαν να επιβιώσουν.

Ξεκίνησαν όλα μαζί για να βρουν κάποιο ανυποψίαστο θήραμα. Προχωρούσαν για ώρα ώσπου σε κάποιο σημείο ακούστηκε ένας πυροβολισμός. Τα κουτάβια μιας και δεν είχαν ξανακούσει πυροβολισμό πανικοβλήθηκαν και το καθένα έτρεξε να κρυφτεί. Έτσι όμως χωριστήκαν και δεν μπορούσαν να βρουν το ένα το άλλο. Ούτε η φοβερή μύτη τους μπορούσε να τα σώσει μιας και από το κρύο είχε παγώσει και δεν μπορούσαν να αναγνωρίσουν μυρωδιές.

Το ένα που είχε μια γκρι βούλα στην μια πατούσα του συνέχισε να τρέχει για αρκετή ώρα ώσπου κουράστηκε και σταμάτησε. Κοίταξε γύρω του και βλέποντας πως τα αδέρφια του δεν το είχαν ακολουθήσει είπε:

- Γιατί τα αδέρφια μου δεν με ακολούθησαν; Τόσο πολύ φοβηθήκαν από αυτό το ζουζούνισμα που χάζεψαν και απομακρύνθηκαν από μακριά μου; είπε με ένα τόνο χλευασμού.

Τότε από πίσω του εμφανίστηκε μια γιγάντια αρκούδα.

- Τι γυρεύεις στην περιοχή μου μικρό μεζεδάκι; Μήπως χάθηκες; είπε κοροϊδευτικά ο αρκούδος.

Το κουτάβι είχε γίνει πιο άσπρο και από το λευκό από τον φόβο του.

- Τι έγινε; Σου έφαγε ο αρκούδος τη γλωσσά;»

Το κουτάβι από τότε δεν ξαναβρέθηκε.

Το δεύτερο κουτάβι που είχε ένα μαύρο αυτάκι συνέχισε και αυτό μες στο πανικό του να τρέχει χωρίς να προσέχει που πηγαίνει με αποτέλεσμα έτσι όπως έτρεχε να πιαστεί σε ένα θάμνο με μυτερά αγκάθια. Χωρίς να προσπαθήσει τα παράτησε και αφέθηκε στην μοίρα του.

Το τρίτο κουτάβι που είχε ένα καστανό και ένα γαλάζιο μάτι μετά από ώρα τρεξίματος βρέθηκε να παλεύει με το ψιλό χιόνι, χωρίς όμως να βλέπει που πηγαίνει. Δεν έκανε πίσω όμως. Συνέχισε να προσπαθεί, έστω και μάταια θα έλεγε κανείς. Όμως οι προσπάθειες του ανταμείφθηκαν γιατί εκείνη τη στιγμή φάνηκε από μακριά μια σκυφή σιλουέτα να πλησιάζει. Μόλις το αντιλήφθηκε ότι κάποιος ερχόταν άρχισε να φωνάζει απελπισμένα μήπως και το έπαιρνε κανείς είδηση και το βοηθούσε. Φώναζε και ξαναφώναζε αλλά δεν έβλεπε απόκριση λόγο του πυκνού χιονιού.

Ξαφνικά άκουσε μια ζεστή φωνή από πίσω του:

- Καημενούλη, έχασες τον δρόμο για το σπίτι σου;

Το κουτάβι γύρισε και κοίταξε με τα γλυκά ματάκια του τον γέρο άντρα. Αυτός του πέταξε ένα μικρό κομμάτι ψωμιού που είχε μαζί του.

Το κουτάβι το έφαγε λαίμαργα και τον ξανακοίταξε κουνώντας χαρούμενο την ουρά του.

- Θεε και άλλο; Μαζί μου δεν έχω τώρα άλλο αλλά στο σπίτι μου έχω όσο δεν μπορείς να φανταστείς.

Το κουτάβι του γάβγισε όλο χαρά. Ο γέροντας το πήρε και το σήκωσε όλο χαρά στον αέρα.

- Και μάντεψε! Είσαι καλεσμένος στη μεγάλη γιορτή φαγητού που διοργανώνω, είπε κοιτάζοντας το μες στα ματιά του. Το κούρνιαζε μέσα στην αγκαλιά του και κατευθύνθηκε προς το σπίτι του.

- Τι θα έλεγες για το όνομα Ελπίδα;

-Γαβ, του απάντησε χαρούμενο.

Το Πηγάδι της Σοκολάτας

Μια φορά και έναν καιρό ήταν δυο αδέρφια η Μελίνα και ο Χρήστος. Μια μέρα που γυρνούσαν από το σχολειό σε έναν τοίχο είδαν μια μεγάλη αφίσα που έγραφε με μεγάλα γράμματα: **ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΙΚΗΣ**. Τότε κοιταχτήκαν με νόημα και έτρεξαν στο σπίτι. Εκεί βρήκαν τον πάππου τους που έκανε την καλύτερη τούρτα σοκολάτας που είχαν δοκιμάσει και για αυτόν τον λόγο προσπαθούσαν να τον πείσουν να πάρει μέρος. Εκείνος όμως αρνιόταν συνέχεια. Τότε χτύπησε το κουδούνι και εμφανίστηκε η κακιά γειτόνισσα, κυρία Φρόσω, που τους βλέπει όλους από το παράθυρο της.

- Έμαθα πως θα πάρετε μέρος στον διαγωνισμό. Μην το σκεφτείτε καν. Δεν υπάρχει περίπτωση να με νικήσετε, είτε και έφυγε. Τα παιδιά μετά από αυτό δεν ηρέμισαν ώσπου στο τέλος ο παππούς είπε: Θα πάρω μέρος αλλά χρειάζομαι την δική μου σοκολάτα που είναι καλύτερη.

- Και που να βρούμε αυτήν την σοκολάτα παππού;, είπε η

Μελίνα και ο παππούς με ένα μεγάλο χαμόγελο απάντησε:

- Μα φυσικά στην Σοκολατοχώρα!

Τα παιδιά τον κοίταξαν με απορία καθώς πήγαινε στο δωμάτιο του, τον ακολούθησαν.

- Πίσω από αυτήν την αφίσα είναι η είσοδος, εγώ όμως δεν μπορώ να έρθω μαζί σας γιατί έχω μεγαλώσει πολύ και είναι δύσκολο ταξίδι, τους δήλωσε καθώς έβγαζε την αφίσα και τους έδειχνε μια τεράστια τσουλήθρα.

- Φοβάμαι!, φώναξε ο Χρήστος αλλά η Μελίνα ήδη είχε μπει στην τσουλήθρα και έτσι τον ακολούθησε. Το πρώτο πράγμα που αντίκρισαν μόλις έπεσαν από την τσουλήθρα ήταν ότι προσγειώθηκαν σε ένα γιγάντιο ζαχαρωτό, μετά είδαν τα καραμελόδεντρα και τα βουνά από μαλλί της γριάς. Το γρασίδι τρωγόταν και αυτό! Ξεκίνησαν τότε με λαιμαργία μασουλάνε ότι έβρισκαν μπροστά τους!

- Ε! Τι κάνετε εκεί;, ακούστηκε μια φωνή. Γύρισαν και είδαν ένα ζελεδάκι - αρκουδάκι, τα παιδιά ντροπιασμένα το πλησίασαν. Ο Χρήστος τότε ψέλλισε.

- Θέλουμε λίγη από την μαγική σοκολάτα.

Το αρκουδάκι τρομαγμένο είπε:

- Μα πρέπει να πατέ στο πηγάδι της σοκολάτας.

Η Μελίνα αποκρίθηκε.

- Ωραία που είναι;

Το αρκουδάκι είπε:

- Είναι στο κέντρο του λαβύρινθου της γλυκώριζας. Θα σας δείξω τον δρόμο αλλά είναι πολύ επικίνδυνα, δεν θα έρθω μαζί σας.

Τα παιδιά αν και τρόμαξαν ήταν πολύ αποφασισμένα και για αυτό και το ακολούθησαν. Όταν τους άφησε στην είσοδο του λαβύρινθου τους έδωσε κάτι βαριές πέτρες από ζαχαροπλάστη για μην χάσουν τον δρόμο τους και τους είπε:

- Προσέξτε γιατί στο λαβύρινθο ζει το τέρας του μπρόκολου που φυλάει το πηγάδι για να μην μπορεί να φάει κανένας σοκολάτα.

Τα παιδιά με αποφασιστικό βήμα μπήκαν στο λαβύρινθο και προχώρησαν προχώρησαν ώσπου κάποια στιγμή η Μελίνα κατάλαβε πως ο Χρήστος δεν ήταν πια δίπλα της. Πανικοβλημένη κοιτούσε δεξιά και αριστερά μην ξέροντας τι να κάνει και που να ψάξει τον μικρό αδελφό της. Στην άλλη μεριά του λαβύρινθου ο Χρήστος είχε καταλάβει πως οι τοίχοι του λαβύρινθου ήταν από μπισκότο και είχε πέσει με μανία να τους φάει. Σε κάποια στιγμή είδε μπροστά του ένα πηγάδι. Χαρούμενος πήγε να πλησιάσει αλλά τότε ένα απαίσιο μουγκρητό και μια κραυγή του πάγωσαν το αίμα. Κατατρομαγμένος κατάλαβε πως η κραυγή ήταν της αδελφής του. Χωρίς να το σκεφτεί έτρεξε προς αυτό το σημείο και είδε την αδελφή του σε μια γωνία με φρυχτό τέρας από πάνω της. Το πλησίασε σιγά σιγά και κατάλαβε πως έβγαζε μια φρικτή μυρωδιά σαν μπρόκολο, φακές και φασολάκια μαζί, δηλαδή όλα τα φαγητά που σιχαινόταν και στα έξι χρόνια που ζούσε δεν τον είχαν πιέσει κανείς να φάει. Τότε του ήρθε μια ιδέα για να σώσει την αδελφή του. Πλησίασε το τέρας και το δάγκωσε κόβοντας του ένα μεγάλο κομμάτι. Η Μελίνα που κατάλαβε την ιδέα του αδελφού της ξεκίνησε να τρώει και εκείνη το τέρας, ώσπου τα παιδιά κατάφεραν να το φάνε όλο.

Δεν ήταν και τόσο άσχημο, είπαν και έτρεξαν στο πηγάδι. Πήραν τρεις κουβάδες σοκολάτας και ευτυχώς λόγω των πετρών κατάφεραν να βρουν τον δρόμο τους εύκολα. Έξω το αρκούδι όταν τους είδε έμεινε με το στόμα ανοιχτό, ειδικά όταν τα παιδιά του είπαν ότι δεν πρέπει να ανησυχούν πια για αυτό το τέρας. Όταν κατάλαβαν τι ώρα είχε πάει άρχισαν να τρέχουν προς τα εκεί από πού είχαν έρθει, σκαρφάλωσαν την τσουλήθρα και βρέθηκαν στο σπίτι τους. Έτρεξαν στην κουζίνα και φώναξαν τον παππού τους. Τότε έφτιαξαν την πιο ωραία τούρτα σοκολάτας που είχε υπάρξει. Όταν μετά από λίγη ώρα πήγαν στον διαγωνισμό είδαν την κυρία Φρόσω να τους κοιτάζει με απαξίωση και όμως τα αποτελέσματα του διαγωνισμού ήταν ότι ο παππούς τους πήρε την πρώτη θέση και η γειτόνισσα την τελευταία. Τότε τα παιδιά μέσα στην χαρά τους άκουσαν ένα ψιτ, ψιτ κοίταξαν δεξιά και αριστερά. Και εκεί μέσα στα γλυκά είδαν ένα αρκουδάκι που τους φάνηκε να λέει:

- Σας περιμένουμε στην Σοκολατοχώρα!...

Η Μαγεμένη Τριανταφυλλιά

Μια φορά κι ένα καιρό σε ένα μακρινό βασίλειο που το όνομά του δεν είχε ποτέ ακουστεί υπήρχε ένας θαυμαστός μικρός κήπος. Σ' αυτό το κήπο υπήρχαν τα πιο σπάνια λουλούδια από κόκκινα μέχρι άσπρα και από ριγέ μέχρι πουά. Αλλά, υπήρχε μια τεράστια τριανταφυλλιά στο κέντρο του κήπου. Το κάθε πέταλό της είχε και από ένα διαφορετικό χρώμα του ουράνιου τόξου. Αυτό, όμως που δεν ήξερε κανένας είναι ότι είχε θαυματουργές δυνάμεις, μπορούσε να γιατρέψει κάθε είδους αρρώστια. Μια μέρα μια μάγισσα τρανή για τη κακία της, έμαθε για τη μαγεμένη τριανταφυλλιά και έβαλε ως σκοπό να την κλέψει. Έφτασαν μεσάνυχτα, φόρεσε στον ώμο της, την τσάντα με όλα τα μαγικά εργαλεία που θα χρειαζόταν και ξεκίνησε για το κήπο. Όταν έφτασε δύο τρομεροί φρουροί φύλαγαν την είσοδο. Με μια κίνηση του ραβδιού της, η μάγισσα τους έριξε σε βαθύ ύπνο. Έφτασε μπροστά στην τριανταφυλλιά και με ένα μαγικό ξόρκι έβγαλε την τριανταφυλλιά από το έδαφος, την έβαλε μέσα στην μαγική της τσάντα και

κίνησε πίσω για τον πύργο της, πριν οι φρουροί ξυπνήσουν και την πιάσουν. Μόλις έφτασε στο πύργο της φύτεψε την τριανταφυλλιά μέσα σε μια γλάστρα. Τότε ξαφνικά ακούστηκε μια τρεμάμενη φωνή:

- Τι χρώμα κρύο είναι αυτό;

Η μάγισσα τρομαγμένη ακούγοντας αυτή τη φωνή γύρισε απότομα:

- Όστε πράγματι είσαι μαγική!

Και τότε η τριανταφυλλιά ακούγοντας αυτά τα λόγια, λέει:

- Ποια είσαι και τι θες από μένα;

- Είμαι η μάγισσα Σκάρλετ και το αιώνιο δώρο ζωής από εσένα ζητώ.

Η τριανταφυλλιά την κοίταξε με φόβο, αλλά γρήγορα της απάντησε:

- Το δώρο μου δεν μπορεί να το έχει όποιος κι όποιος. Μόνο αυτός που θα αποδείξει την αξία του μπορεί να το έχει.

- Τι μας λες τώρα, εγώ το θέλω αυτή τη στιγμή. Αλλιώς, ένα ένα τα πέταλα θα σου βγάλω.

- Αν θες να αποκτήσεις το αιώνιο δώρο μου πρέπει να τα παρατήσεις όλα, μάγια και ξόρκια να ξεχάσεις και να δουλέψεις μέχρι να ματώσουν τα χέρια σου.

Μήνες πέρασαν και η μάγισσα Σκάρλετ δεν έπαψε ούτε λεπτό να βασανίζει την καημένη μικρή τριανταφυλλιά. Όμως, η μάγισσα κουράστηκε βλέποντας ότι η τριανταφυλλιά δεν υπέκυπτε στα βασανιστήριά της και έτσι αποφάσισε να ακούσει την συμβουλή της και να δουλέψει μέχρι να ματώσουν τα χέρια της. Την επόμενη μέρα αποφασισμένη η μάγισσα να αποκτήσει το αιώνιο δώρο κατευθύνθηκε προς τα

χωράφια. Όταν έφτασε στα χωράφια έπιασε κατευθείαν δουλειά. Οι μέρες περνούσαν και η τριανταφυλλιά συνέχισε να αρνείται να δώσει το αιώνιο δώρο της, στη μάγισσα λέγοντας της:

- Το αιώνιο δώρο μου για να λάβεις τα πάντα πρέπει να ξεχάσεις και να δουλέψεις μέχρι τα χέρια σου να ματώσουν.

- Μα τα χέρια μου μάτωσαν. Τι άλλο ζητάς από μένα;, είπε η μάγισσα.

Η τριανταφυλλιά δεν της απάντησε.

Τότε εκνευρισμένη η μάγισσα, επειδή η τριανταφυλλιά δεν της απάντησε βγήκε έξω και πήγε στην πόλη. Εκεί, σε μια γωνίτσα δίπλα σε κάτι συντρίμια καθόταν ένας γέροντας κοιτάζοντας απεγνωσμένα ένα άδειο τσίγκινο πιάτο και τότε η μάγισσα με ένα κούνημα του ραβδιού της, εμφάνισε δέκα πιάτα με γεμιστή γαλοπούλα. Προχώρησε παραπέρα, άκουσε κλάματα και τότε είδε μια μάνα να κλαίει πάνω από το άρρωστο παιδί της, μην μπορώντας να το αντέξει άλλο έκανε ένα ξόρκι με το μαγικό ραβδάκι της και ξαφνικά το παιδί

της έγινε καλά. Προχώρησε κι άλλο λίγο πιο πέρα και είδε δύο άντρες να τρέχουν με κάτι σακούλες και να πέφτουν νομίσματα. Τότε, η μάγισσα με ένα κούνημα του ραβδιού της, τους έκανε να μπερδέψουν τα πόδια και να πέσουν κάτω. Όταν η μάγισσα ξεθύμανε γύρισε πίσω στο πύργο της και η τριανταφυλλιά της είπε:

- Πιστεύω πως είσαι έτοιμη το αιώνιο δώρο μου να λάβεις.

- Μα γιατί;

Και τότε η μάγισσα κατάλαβε τη πραγματικά ζητούσε η τριανταφυλλιά. Όμως δεν αποδέχτηκε το δώρο της και την επέστρεψε πίσω στον κήπο. Και από τότε η μάγισσα συνέχισε να βοηθάει τους ανθρώπους.

Και ζήσαν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα!!!

Κόκκινα Τριαντάφυλλα: Παπακυριάκη Άντα
Η Μαχική καμπάνα: Θερμίδα Δάφνη Βασιλική
Το Δέντρο: Χαλάτση Λεωνή
Το Κάταστρο Κουτάβι: Κάτσαρη Καρολίνα Μαρία
Το Πηγάδι της Σοκολάτας: Σούλη Χριστιάνα
Η Μαγεμένη Τριανταφυλλιά: Κάτσαρη Άννα

Βιβλιογραφία – Διαδικτυογραφία

Johann Georg von Hahn, Ελληνικά Παραμύθια του, OPERA, επιλογή - μετάφραση:
Δημοσθένης Κούρτοβικ

Ελληνικά Παραμύθια, Εκλογή Γ. Α. Μέγα, Εκδόται Ι. Δ. Κολλάρος και ΣΙΑ, Αθήναι

Μελίσα Στοΐλη, Άρθρο στο Βημαγazine

<http://kosvoice.gr/%CE%BF->

[%CE%BC%CE%B1%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82-](http://kosvoice.gr/%CE%BC%CE%B1%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82-)

[%CE%BA%CF%8C%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-](http://kosvoice.gr/%CE%BA%CF%8C%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-)

[%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D-](http://kosvoice.gr/%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D-)

[%CE%B2%CE%B9%CE%B2%CE%BB%CE%AF%CE%BF%CF%85-](http://kosvoice.gr/%CE%B2%CE%B9%CE%B2%CE%BB%CE%AF%CE%BF%CF%85-)

[%CE%B5%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%AC%CF%8](http://kosvoice.gr/%CE%B5%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%AC%CF%8)

[6%CE%B7%CF%83%CE%B7/item/5556-](http://kosvoice.gr/6%CE%B7%CF%83%CE%B7/item/5556-)

[%CE%B5%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%8](http://kosvoice.gr/%CE%B5%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%8)

[6%CE%BF%CE%B9-%CE%B1%CE%B9%CE%BC%CE%B9%CE%BB%CE%AF%CE%B1-](http://kosvoice.gr/6%CE%BF%CE%B9-%CE%B1%CE%B9%CE%BC%CE%B9%CE%BB%CE%AF%CE%B1-)

[%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%AF%CE%BF%CF%85](http://kosvoice.gr/%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%AF%CE%BF%CF%85)

<http://www.denezaki.gr/epikoinwnia>

<http://www.livepedia.gr/index.php/%CE%9A%CE%BF%CF%85%CE%BA%CE%BB%CE%BF%CE%B8%CE%AD%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%BF>

http://etoishopgr.blogspot.gr/p/blog-page_10.html

www.news.gr

www.enet.gr

www.chariskatakis.gr

www.kerentzis.blogspot.gr

<http://kids.in.gr>

<http://5gym-irakl.ira.sch.gr>

<http://pinakio.blogspot.gr>

<http://www.familylife.gr/paidi-2-6/psychologia/565-%CE%A4%CE%B9->

[%CE%BA%CF%81%CF%8D%CE%B2%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B9-](http://www.familylife.gr/%CE%BA%CF%81%CF%8D%CE%B2%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B9-)

[%CF%80%CE%AF%CF%83%CF%89-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B1-](http://www.familylife.gr/%CF%80%CE%AF%CF%83%CF%89-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B1-)

[%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BC%CF%8D%CE%B8%CE%B9%CE%B1](http://www.familylife.gr/%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BC%CF%8D%CE%B8%CE%B9%CE%B1)

<http://www.biblionet.gr/>

<http://www.psichogios.gr/>

<http://www.sansimera.gr/biographies/34#ixzz2rEb13RrR>

<http://www.sansimera.gr/biographies/107#ixzz2rE1PgBcr>

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CE%B1%CE%BD%CF%82_%CE%9A%CF%81%CE%AF%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%B1%CE%BD_%CE%86%CE%BD%CF%84%CE%B5%CF%81%CF%83%CE%B5%CE%BD

http://www.biblionet.gr/author/1453/%CE%91%CE%B3%CE%B3%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%92%CE%B1%CF%81%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%AC

www.rhodes.aegean.gr/atlas/writers/pinelopi.htm

www.patakis.gr/viewshoparticle.aspx?Articleid=2357
<http://www.alkizei.com/index.php?lang=e>
<http://www.biblionet.gr/author/9709/%CE%95%CF%85%CE%B3%CE%B5%CE%BD%CE%AF%CE%B1%CE%A6%CE%B1%CE%BA%CE%AF%CE%BD%CE%BF%CF%85>
[http://www.lair2000.net/Chinese Poetry/stories/Li Chi Slays The Serpent.html](http://www.lair2000.net/Chinese%20Poetry/stories/Li%20Chi%20Slays%20The%20Serpent.html)
<http://laikiparadosi.blogspot.gr/2010/11/blog-post.html>
<http://gym-istiaias.eyv.sch.gr/eggrafa/paramuthi.pdf>
<http://dim-stanou.chal.sch.gr/paramithi.htm>
<http://www.yeskid.gr/kosmos-paidioy/ekpaideysi-psyxagogia/sto-spiti/proeleyi-diadosi-paramythioy>
<http://elsito.gr/index.php/history/item/620-istoria-paramythi>
<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=367230>
<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BC%CF%8D%CE%B8%CE%B9>
http://ziridis.gr/pdf/news/tzavid_mihou
www.biblionet.gr
www.writing-online.gr
<http://www.in2life.gr/delight/hobbies/article/267776/afhghsh-paramythion-tha-moy-peis-mia-istoria.html>
http://www.koel.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=3714:--q-----q&catid=187:278-20112009&Itemid=163
<http://archive.papandreou.gr/papandreou/content/Document.aspx?d=6&rd=7739474&f=1650&rf=-568018414&m=6967&rm=747023&l=2>
http://www.musicale.gr/erminetes/stroumbouli_press.html
http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=140414&categoryid=10